דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פערלאג: חברה „אחיאסף“.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאָהרליך —.5 רוביל.
האלב יאָהרליך —.3 רוביל:
פיערטעל יאָהרליך 1.50 רו"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

ענדערען די אררעסע קאסט 20 קאפ.

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארן —.6 פלארין.
האַלביאָהריג —.3 „
פירטעליאָהריג 1,50 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 10 קרייצער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Krakau. 8 Februar 1900. | נומר 5. | קראקוי"א, אדר א' תר"ס.

ה. תר"ס ← וואכען־קאלענדער (לוח) ← 1900					
די טעג פון חודש	די טעג פון וואָך	אדר א' (יאנוואר) פעברואר־לוטי		נייער ס. פעבער	אלט. ס. יאנוואר
יב	זונטאג			11	30
יג	מאנטאג			12	31
יד	דינסטאג	פורים קטן.	(פעוורואל	13	1
טו	מיטוואך			14	2
טז	דאנערס.			15	3
יז	פרייטאג			16	4
יח	שבת	פ' כי תשא.		17	5

טאג	יאהר	קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.
י"ג	ה.שכ"ח	איז נפטר געווארען אין קראקוי ר' ישראל איסרל דער פאָטער פון רמ"א.
י"ד	ה.תר"כ	איז געגרינדעט געווארען די חברה כל ישראל חברים אין פאריז.
י"ז	ה.תקצב	איז נפטר געווארען דער גרויסער בעל מדקדק ר' וואָלף היידנהיים.
י"ז	ה.תריד	איז נפטר געוואָרען ר' חיים דאווידזאן דער אב"ד אין ווארשוי.

אינהאלט:

א) הונגער. — י. ל.
ב) דאָס ניי-פראָיעקטירטע ציוויל-רעכט. — —ין.
ג) אונזערע גימנאַזיסטקעס. — ש. גיטעלסאָן.
ד) פאליטישע איבערזיכט. — י. ל.
ה) בריעף צו מיין עלטער באָבע. ד. — שמואליק.
ו) צווישען אונז גערעדט. — מ. חיות.
ז) די יודישע וועלט.
ח) אלגעמיינע וועלט נייעס.
ט) דור המדבר. געדיכט. — ל. יפה.
י) עראינערונגען פון קינדישען לעבען. — י דינעזאָהן.
יא) נייע ביכער. רעצענזיע. — בעל מחשבות.
יב) די פאַמיליען-פאַפירען. — א. ש. פריעדבערג.
יג)) מיליאָנען. פעלעטאָן. — שלום עליכם.

צו אַבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Dietelsgasse 45.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25,
mündlich: Twarda 6, Thür II.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.

„דער יוד“ איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער:
1920 a Nachtrag VII.

אל חותמי „ה ש ל ח"!!

כידוע להקוראים הנכבדים הלך עורך „ה ש ל ח" מר אשר גינצברג במלאכות הועד האידיסי בראשית החורף הזה לאה"ק, ושתי החוברות האחרונות (ל"ה ל"ו) מכרך הששי נערכו ע"י הד"ר ש. ברנפלד, למען לא יפסק הכרך הזה באמצע. עתה גמרה חברת אחיאסף (המו"ל את „ה ש ל ח") בדעת ה לעכב את הוצאת „השלח" לפי שעה עד אשר ישוב מר גינצ-ברג מדרכו בח' אפריל שנת 1900.

מטעם זה יהיה מספר חוברות השלח בש' 1900 רק שמונה, ומחירן יהיה 4 רו"כ ברוסיא ולפי הערך הזה במטבע של שאר המדינות.

הותמי „השלח" אשר כבר שלחו דמי החתימה לש' 1900, יקבלו את השלח במועד צאתו לאור.

ברגשי כבוד

חברת אחיאסף.

יודישע שפריכווערטער.

א זאמלונג פון י. ב. הערויסגעגעבען פון מ. ספעקטאר.
ארייכע אויסגאבע. עס געפינט זיך צו פערקויפען די לעצטע 25 עקז'.

פרייז 2 רובל מיט פארטא.

צו בעקומען ביי:

M. Spektor, Warschau, Nowolipie 51 a.

אדער

Verlag „ACHIASF", Warschau.

DOM AGENTUROWO-KOMISOWY

WACŁAW HENRYK KREMKY.

AGENTURA i SKŁAD FABRYCZNY

WYROBÓW PERFUMERYJNYCH

A. SIOU & Co. w Moskwie.

REPREZENTACJE DOMÓW ZAGRANICZNYCH.

Warszawa, Leszno Nr. 22.

צוקקער־קאלליאר כשר לפסח.

עס איז צו בעקומען ביי אונז צוקקער־קאלליאר פסח'דיגע בהכשר הרב הגאון ר' זרח דישקין.

Zucker-Kollier-Fabrik in GRODNO, Vorstadt.

צו אונזערע געעהרטע מיטארבייטער!

מיר בעטען אונזערע ג. מיטארבייטער,
אלע ארטיקלען פאר דעם „יוד" צו שיקען
אויפ'ן אדרעס פון „אחיאסף":

Verlag „ACHIASAF", Warschau.

לוח אחיאסף תר"ס

נמכר כלו ואיננו עוד!!

Fabryka perfum i kosmetyków pod firmą „IRIS"

H. Lachs, Warszawa, Solna 9

poleca zatwierdzony przez Warszawski Urząd lekarski za Nr. 337

Puder „Iris", zupełnie nieszkodliwy.

Wskutek podrabiania upraszam o zwracanie uwagę na zatwierdzone przez Ministeryum Finansów w Rosyi fabryczne znaki „Iris" Nr. 337.

Dostać można we wszystkich składach aptecznych i perfumeryach.

Żądać z podpisem: *H. Lachs.*

ערלויבט דורך דער ווארשויער מעדיצינס בעהערדע אונטער ציגניטע נו' 1866.

וויכטיג אונד אונענטבעהרליך פיר גוטסבעזיטצער, לאנדווירטהע, מאלקעריייען, עט"צ עט"צ!!

פהאספהארזויער (פוטטער) קאלק

בעסטעס מיטעל ביי פיהע צו פערמעהרען פיעל גוטעס און פעטטעס מילך און דאס די פיהע גוטע און גרויסע פרוכט ברענגט. פראספעקטע גראטיס.

ווידער פערקויפער ווערדען געזוכט.

פערטרעטער פיר רוסלאנד:

SCHKUROW & JELIN, BIALYSTOK.

Ch. Ritzenberg

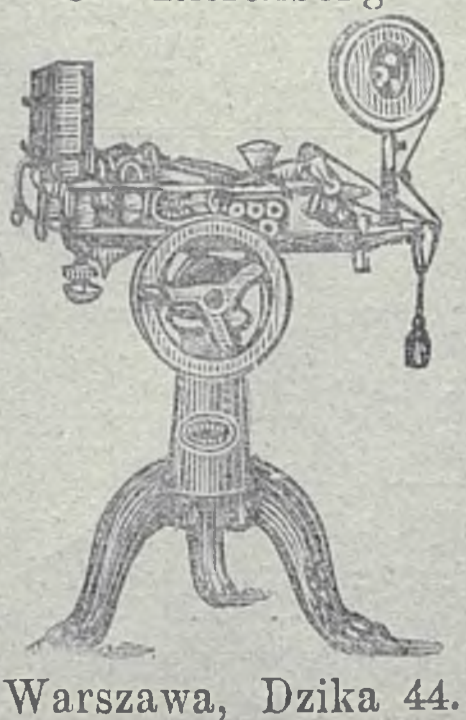

Warszawa, Dzika 44.

די בעוואוסטע פאבריק פון גילזען מאשינען ארבייט אויס אויך מאשינען צו שטאפּ-גילזען נייעסטער סיסטעם. פיר גוטהייט און דויערהאפטיגקייט ווירד גאראנטירט.

ברוך־בענדער!

האלטען איין דען שווערסטען ברוך אונד דריקען נישט דעם קערפער. נאגראדע פאן דאקטארסקע אויסשטעלונג.

D. MOSZKOWSKI,

Warszawa, Muranów 16.

II. Jahrgang. DER JUDE. Nr. 5.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאהרליך —.5 רוביל.
האלב יאהרליך —.3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1,50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.6 פלארין.
האלביאהריג —.3 "
פירטעליאהריג 1.50 "
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 "
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
10 קרייצער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

Krakau, 8. Februar. 1900. נומער 5. קראקויא, אדר א׳ תר״ס.

הונגער.

די ענגשאפט, אין וועלכער די יודען לעבען אין די רוסישע שטעדט, די צו גרויסע צאהל פון קליינע סוחרים׳ליך, קרעמער און בעלי מלאכות, די אונגעהויער גרויסע מאסע פון יודען אהן בעשטימטע בעשעפטיגונגען, וואס לעבען נור פון ווינד און רויך, זענען פון לאנג אן די סבות וואס מאכען די יודען ארים, וואס צווינגען זיי צו לעבען אין דחקות און נויט. אין רוהיגע צייטען לעבט מען נאך ווי עס איז, מיט קאפדרעהעניש און מאטערניש האלט מען נאך פלומרשט איף דעם זינדיגען גוף, מען זאגט זיך אב פון אלין, מען לעשט אויס אין זיך דאס שטרעבען צו א בעסערען לעבען, מען זעהט צו זיין צופרידען מיט דעם וואס מען האט, די פערלאנגען ווערען קלענער און דאס גאנצע לעבען געהט נור אוועק אין זארג, אין מאטערניש און אין קאמפף פאר דעם גראשען, פאר דאס טרוקענע ברויט. פינסטער און שמערצליך איז אזא לעבען, וואס טויט אב ביי דעם מענשען אלע העכערע געפיהלען, אבער דאס רוב יודען וואס פיהרען אזא לעבען פאסען דאך צו ווי ס׳איז זייערע בעדערפנישען צו די קליינע מיטלען, וועלכע זיי קענען דערלאנגען. אבער אויך דאס דאזיגע לעבען פון אונזערע ארימע ברידער האט אונטער זיך קיין יסוד ניט, דער דאזיגער מצב, האטש ער איז גענוג טרויעריג, איז אויך זעהר ניט פעסט. די קלענסטע שלעכטע פערענדערונג אין דער לאנדווירטשאפט, האנדעל און פאבריקאציאן מאכט א גאנצע איבערקעהרעניש אין לעבען פון אונזער פאלק, דער קלענסטער ווינטעל צורייסט אלע יודישע געשעפטען און צעשטערט דאס לעבען פון טויזענדער יודישע פאמיליעס. פריהערדיגע בעלי בתים ווערען אביונים און די וואס האבען געלעבט אין דחקות הויבען אן צו ליידען פון הונגער און קעלט. דאס נישט גערעטעניש פון לעצטען יאהר און די באנקראטען אין דער מסחר וועלט האבען איין פאמיליע נאך דער אנדערער ארויסגעווארפען אויפ׳ן גאס, פון דעם קרעמער צוגענומען זיין סחורה און פון דעם בעל מלאכה זיין ארבייט, און דעם קליינעם סוחר׳יל און ווינדמענש טאקי מעהר ניט איבערגעלאזען ווי ווינד און רויך, פאר איהם, פאר זיין פרוי און פאר זיינע קינדערליך. די ארימקייט שטייגט פון טאג צו טאג, און ווי א שלעכטע קריינק האפט זי וואס ווייטער ארייין אלין מעהר שטעדט און אלין מעהר מענשען.

די שרעקליכע ארימקייט וואס מאכט א תל פון יודישען לעבען איז אין רוסלאנד ניט דערארטיג אז זי זאל גאר ניט קענען פערבעסערט ווערען. אין דעם פרט איז אונזער לאגע אין רוסלאנד פיעל א בעסערע ווי אין גאליציען. אין גאליציען זענען אונזערע אויסזיכטען אויף פערבעסערונג זעהר קליין. גאליציען איז ארים און מוז בלייבען ארים, ווייל זי האט ניט קיין געטריידע, זי האט ניט קיין קוילען אדער אנדערע אייגענע פראדוקטען, זי איז אן׳אבגעשלאסענעס לאנד, וואו עס קען זיך ניט הויבען דער האנדעל און וואקסען די פאבריקאציאן. אנדעריש אבער איז אין רוסלאנד. די פרוכטבארע פעלדער, די גרויסע אוצרות פון דער ערד און וועלדער שאפען פאר דעם האנדעל די שענסטע אויסזיכטען, די פאבריקאציאן איז ערשט אין דער לעצטער צייט ארויסגעקומען אין רוסלאנד און עפענט א אונגעהויער גרויסעס ארבייטספעלד, וואו עס וועט נאך זיין גענוג פלאץ פאר אלעמען. די גרויסע סיבירישע באהנען עפענען נייע וועלטען פאר׳ן האנדעל. דאס שטייגען פון האנדעל וועט געוויס ניט בלייבען אהן א ווירקונג אויך אויפ׳ן יידישען לעבען, און בפרט אויב עס וועט נאך פערגרעסערט ווערען די רעכטע פון יודען צו וואהנען אין רוסלאנד. די רעגירונג הויבט אן איינצוזעהען אז די גרויסע ענגשאפט אין די שטעדט שאפט ארימקייט און א צו גרויסע קאנקורענץ, און זי בעשעפטיגט זיך דערום איצט מיט דער פראגע וועגען עפענען פאר יודען נייע גובערניעס. דאס בעזעצען זיך פון יודען אין אנדערע טהיילען פון רוסלאנד וואלט דאס לעבען אין די יודישע שטעדט און שטעדטליך פרייער געמאכט. פיעל מענשען וואס קענען דא קיין ארבייט ניט געפינען, ווייל זיי זענען דא איבריג, און וואס לייגען זיך אלס שווערע משא אויף די פלייצעס פון אנדערע, וואלטען דערמיט געווארען ניצליכע בירגער, זיי וואלטען געהויבען דעם האנדעל אין די ערטער, וואו ער איז נאך שוואך, אין די שטעדט וואלט די קאנקורענץ געווארען שוואכער און די מלחמה פאר היונה וואלט אנגעווארען איהר שארפקייט.

די דערוויטערונג פון דער „טשערטא" היינגט אבער אב ניט פון אונז, א גוטער סימן ליגט נור אין דעם אז מען האט שוין אויפגעשטעלט אין מיניסטעריום אזא פראגע.

די פראגע וועט מסתמא נאך ניט אזוי גיך ענטשידען ווערען, יעדענפאלס וועט זיך נאך ניט אזוי גיך אנהויבען די עמיגראציאן אין די ווייטערע רוסישע גובערניעס און ניט אזוי גיך קען דורך דעם ארויסגערופען ווערען א פערענדערונג אין אונזער לאגע. מיר מוזען דערפאר זעהן זיך צו נעהמען צו אנדערע מיטלען, וועלכע עס שטעהען אונז פריי און וועלכע עס וועלען אונז אלע מאל זיין נייטהיג.

דאס וויכטיגסטע וואס מיר קענען אליין טהון איז די פערברייטונג פון פאבריקאציאן צווישען יודען, מיר האבען שוין אין אונזער צייטונג איינינע מאל גערעדט וועגען דער גרויסע ראליע, וואס פאבריקאציאן הויבט אן צו שפיעלען אין רוסלאנד, וואו אונגעהויער גרויסע אוצרות ליגען נאך בעגראבען און ווארטען אויף די קאפיטאלען און ארבייטער. די שאפונג פון פאבריקאציאן צווישען יודען וואלט טויזענדער הענד, וואס זענען אויסגעשטרעקט נאך נדבות, געגעבען א גוטע און עהרליכע היונה, און זי וואלט געמאכט פון די פיעל ליידיגגעהערס און ווינדמענשען, וואס זענען דא ביי אונז, טיכטיגע ארבייטער.

דערצו איז נייטהיג אַז מען זאָל דורכפֿיהען אַז אין די יודישע פֿאַבריקען זאָלען אַרבייטען יודישע אַרבייטער און אַז עס זאָלען געעפֿענט ווערען נייע חֶבְרָה'שע פֿאַבריקען אויף דער אָרט, ווי די פֿאַבריקען פֿון די לאָדזער ציוניסטען אָדער די וועבעריי פֿאַבריק, וועלכע גרינדעט די יודישע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפֿט אין דובראַוונא. אין דער אַרבייט וואָלט די חֶבְרָה יק"א געקענט ברענגען אַ גרויסען נוצען דעם יודענטהום אין רוסלאַנד. מיט איהרע גרויסע קאַפּיטאַלען וואָלט זי געקענט שאַפֿען אין די יודישע שטעדט בעשעפֿטיגונגען פֿאַר די אַלע נויטבעדערפֿטיגע. דאָס צוטרויען, וועלכעס די געזעלשאַפֿט האָט פֿון אומעטום וואָלט איהר פֿערגרינגערט צו קריגען די ערלויבניש פֿון דער רעגירונג. דאָס געלד פֿון דער געזעלשאַפֿט וואָלט ניט געגאַנגען פֿערלאָרען, און די אַרבייטער וואָלטען אין איהרע פֿאַבריקען געהאַט פֿיעל בעסער ווי אין די פֿאַבריקען פֿון פּריוואַטמענשען, וועלכע זוכען נאַטירליך נור וואָס אַ גרעסערען רֶוַח. וועגען דעם וואונש פֿון יק"א צו אַרבייטען אין דער ריכטונג איז גערעדט געוואָרען מיט איינינגע צייט פֿריהער, איצט אָבער איז וועגען דעם אין גאַנצען שטיל געוואָרען און מען ווייס ניט וואָס איז פֿון די אַלע פּראָיעקטען געוואָרען.

אין דעם עקאָנאָמישען לעבען פֿון אונזער פֿאָלק שפּילען אַ גרויסע ראָליע די האַנדווערקער, וועלכע לעבען אין דחקות גלייך מיט אַנדערע קלאַסען. צו שטאַרקען דאָס האַנדווערק, איהם צו געבען אַ פֿעסטערען יְסוֹד איז נייטהיג צו גרינדען גוטע האַנדווערקער שולען, פֿון וועלכע עס זאָלען אַרויס גוטע און פֿעהיגע בַּעֲלֵי־מְלָאכוֹת, ניט קיין לאַטוטניקעס און טאַנדעטניקעס. אַ גוטער בַּעַל־מְלָאכָה קען נאָך אַלע מאָל און אומעטום פֿערדינען זיין ברויט.

אויך וואָלט געווען זעהר ניצליך צו גרינדען פֿערשידענע חֶבְרוֹת פֿון פֿערשידענע קלאַסען, ווי חֶבְרוֹת פֿון פּריקאַשציקעס, פֿון בַּעֲלֵי־מְלָאכוֹת וואָס וואָלטען אויסגעהאָלפֿען זייערע אָרימע מיטגלידער אין דער שלעכטער צייט.

עס דאַרף אויך בעסער איינגעאָרדנעט ווערען די הילף פֿאַר אָרימע איבערהויפּט, חֶבְרָה גְמִלוּת־חֲסָדִים און פֿערשידענע אַנדערע צְדָקָה־חֶבְרוֹת. געבענדיג די הילף צו דער רעכטער צייט וואָלטען די חֶבְרוֹת אַ סַך מענשען אָבגעהיט פֿון דער שרעקליכער לאַגע, אין וועלכער עס געפֿינען זיך איצט אַזוי פֿיעל יודען.

די אַלע פֿערבעסערונגען און אָרדנונגען קענען אָבער ניט מיט איין מאָל איינגעפֿיהרט ווערען. דערצו ווערט געפֿאָדערט פֿיעל אַרבייט און פֿיעל צייט, און איצט בְּעֵת עס ווערט פֿערלאַנגט באַלדיגע הילף קען מען ניט וואַרטען און קאַלטבלוטיג זיך צוהערען די יְדִיעוֹת פֿון די אומגליקליכע געגענדען.

די יְדִיעוֹת וועלכע מיר קריגען פֿון איינינגע געגענדען זענען שרעקליך. אין די יודישע קאָלאָניעס פֿון חערסאָנער גובערניע זענען 2000 פֿאַמיליעס געבליבען אָהן מיטלען צום לעבען. דאָס נישט־גרעטעניש איז געווען אַזוי גרויס, אַז די קאָלאָניסטען האָבען אפילו ניט מיט וואָס צו פֿערזייען די פֿעלדער. די שטיצע וואָס זיי האָבען בעקומען פֿון דער רעגירונג איז ווי אַ טראָפּען אין ים. גרויסע און באַלדיגע הילף איז נייטהיג.

אין אָדעס ווערען אויף יעדער גאַס פֿערשריבען הונדערטער פֿאַמיליעס וואָס זענען געבליבען אָהן ברויט און אָהן הייצונג. בעזאָנדערס גרויס איז איצט די נויט אין בעסאַראַביען. טויזענדער מענשען, אַרבייטער, בַּעֲלֵי־מְלָאכוֹת און קרעמער, וואָס האָבען שטענדיג מיט זייער עהרליכער האָראָוואַניע פֿערדינט זייערע לעבענסמיטעל, מוזען איצט מיט פֿערצווייפֿלונג אָנקומען צו נְדָבוֹת, צו פֿרעמדער הילף. די דאָרטיגע צְדָקָה־חֶבְרוֹת זענען ניט בְּכֹחַ אויסצוהאַלטען אַלע הונגעריגע און נויטבעדערפֿטיגע. מיט געשרייען אום הילף ווענדען זיך די אומגליקליכע צו אַלע זייערע זאַטע ברידער. אין אָדעס האָט די יודישע אינטעליגענץ גענומען אויף זיך דעם הייליגען חוב צו העלפֿען די ליידענדע; עס איז געגרינדעט געוואָרען אין אָדעס צו דעם צוועק אַ קאָמיטעט, וועלכער זאַמעלט געלד פֿאַר די הונגערנדיגע יודען אין בעסאַראַביען.

מיר האָפֿען אַז די אַרבייט פֿון אָדעסער קאָמיטעט וועט ניט בלייבען אָהן נוצען, אַז די ווערטער מיט וועלכע זיי ווענדען זיך צו אַלעמען אום הילף וועלען געפֿונען אַיין אָבקלאַנג אין יעדענס האַרץ און דאָס נאַטירליכע געפֿיהל פֿון יעדען וועט זיך אָברופֿען אויף די ליידען פֿון אונזערע אומגליקליכע ברידער. י. ל.

פֿעלעטאָן.

מיליאָנען!

א נייער ראָמאַן פֿון דער יעהופּעצער בערזע אין בריוולעך.

פֿון **שלום־עליכם.**

XXI.

מנחם מענדיל פֿון יעהופּעץ צו זיין ווייב שיינדיל אין מאַזעפּעווקע.

לזוגתי היקרה הצנועה החכמה מרת שיינה שיינדיל שתחי' עכב"ב.

ראשית בין איך דיר מודיע אז איך בין ברוך השם בקו החיים והשלום; השם יתברך זאָל העלפֿען מע זאָל תמיד הערען איינס פֿונ'ם אַנדערען נאָר גוטס מיט בשורות טובות ישועות ונחמות אמן. **והשנית** זיי וויסען, אַז מיט בראָצקין האָב איך מיך צעגאַנגען, דאָס הייסט מיר האָבען זיך חלילה נישט געקריעגט, געבליבען די זעלביגע וואָס פֿריהער, איך האָב צו איהם נישט, ער צו מיר נישט, כמעט קען מען זאָגען אַז מיר קענען זיך נאָך נישט איינס דאָס אַנדערע, נאָר איך האָב פּשוט אויפֿגעהערט געהען אַהין — און אַ סוף! ס'איז מיר נמאס געוואָרען דאָס שטעהן דאָרטען אויף די טרעפּ און קוקען ווי מענשען געהען אַריין און אַרויס מיט שיינענדיגע פּנימער, פֿאַרריסען די קעפּ אַרויף, די הענט אין די קעשענעס, גרויסאַרטיג, נע פּריסטאַזפּי! — — — אפנים לייט האָבען גליק, נאָר איך איינער בין געשטראָפֿט; וואָס זאָל איך טהון, אַז איך קען פֿאָרט נישט זיין קיין נאַחאַל, קריכען יענעם אין די גרגרות אַריין, ווי אַנדערע? !... פֿון דעסטוועגען, זוגתי היקרה, זאָלסט דו גאָר קיין יסורים ניט האָבען, מיר האָבען אַ גרויסען גאָט, מיט איין האַנד שטראָפֿט ער, מיט דער אַנדערער היילט ער. וואָס איז מיר בראָצקי, אַז איך שפּאַר שוין גאָר אָן צו רויטשילדען קיין פּאַריזש?! ווערסט דו דאָך מסתמא פֿרעגען, ווי קום איך, מנחם מענדיל, צו רייטשילדען אַזש קיין פּאַריזש? איז דער תירוץ טאַקי ווידער קאַווקאַז און ווירער נעפֿט!

זאָלסט וויסען אַ כלל אַז ווי באַלד נעפֿט און אויף קאַווקאַז — איז רויטשילד, אַלע נעפֿטען וואָס אויף קאַווקאַז זענען זיינע און אַליין זיצט ער אין פּאַריזש. בלייבט דאָך די קשיה, ווי קומט די קאַץ איבערען וואַסער? דאָס הייסט ווי אַזוי קום איך קיין פּאַריזש, צו רויטשילדען, אַז קיין פֿראַנצויזיש רעד איך נישט און אויף הוצאות האָב איך נישט? מי'לא דאָס רעדען איז נאָך בלאָטע, רעדט מען דייטש; דייטש איז אַזאַ שפּראַך וואָס מע קען מיט איהר אויספֿאָהרען די גאַנצע וועלט; נאָר מיט די הוצאות איז גאָר אַ ריינער אומגליק! וואָס זשע טהוט גאָט? פֿאַלט מיר איין אַזאַ מין געדאַנק. פֿאַראַן ביי אונז אויף דער בערזע אַ פֿויגעל, וואָס ער הייסט טודרוס. אָט דער טודרוס איז געווען אַ מאָל גאָר אַ גרויסער שפּעגעלאַנט, אַ הייסער, אַ פֿייעריגער שפּעגעלאַנט, אַז עס האָט געגאָלטען ביי אונז דאָס יקנה"ז האָט ער געקנאַקט ווי אַ סאַלאָוויי; און נאָכדעם, אַז דער עולם האָט זיך אָפּגעשאָקעלט מיט די עטליכע גילדען, זענען אַלע גרויסע שפּעגעלאַנטען (און איך אויך בתוכם) געוואָרען מעקלערס, און טודרוס האָט זיך אַוועקגעלאָזט קיין פּאַריזש (ער שטאַמט, זאָגט ער, פֿון דאָרטען טאַקי) און דרעהט דאָרטען די גרעסטע געשעפֿטען אויף מיליאָנען! אויף מיין גליק בעדאַרף אַצינד טודרוס זיין היע אין יעהופּעץ, האָב איך מיך נישט געפֿוילט און בין אַוועקגעלאָפֿען צו איהם אַהיים און האָב איהם גאַנץ פֿיין איבערגעגעבען, אַז איך האָב אָנגעשמעקט אַיין ערטיל אויף קאַווקאַז, וואָס שפּריצט מיט נעפֿט, און ווערליג מע הייסט זיך געבען דערפֿאַר אַ סך געלד, ווייזט אויס, אַז דאָס געשעפֿט פּאַסט נאָר קיין פּאַריזש. רופֿט זיך אָן צו מיר טודרוס: „איך האָב אַ קונה!" פֿרעג איך: ווער איז דער קונה? מאַכט ער: „רויטשילד!" — איהר קענט זיך, זאָג איך, מיט רויטשילדען? „צי איך קען זיך, מאַכט ער, מיט רויטשילדען? אָט דאָס געפֿעלט מיר דווקא! לאָמיר דאָס, זאָגט ער, ביידע פֿאַרמאָגען, וויפֿיעל געשעפֿטען איך האָב שוין מיט איהם געמאַכט און וויפֿיעל געלד איך האָב ביי איהם פֿאַרדיענט!" — האָט קיין פֿאַראיבעל ניט, זאָג איך, איהר האָט טאַקי אַליין גערעדט מיט איהם? בהמה בצורת פֿערד, מאַכט ער צו מיר, איהר זענט דאָך עפּיס גאָר אַ אידיאָט! וואָס הייסט צי איך האָב מיט איהם גערעדט? אַזוי פֿיעל פֿרישטשעס, זאָגט ער, זאָל זיך אַייך זעצען אויף דער נאָז, וויפֿיעל מאָל איך בין גע-

דאס נייפּראָיעקטירטע ציווילרעכט אין רוסלאנד.

(דיני ממונות, גראזשדאנסקי זאקאני).

אין נומער 27 האָבען מיר גערעדט איבער דעם נייעם געזעץ, וואָס דער רוסישער פינאַנץ־מיניסטער פּראָיעקטירט וועגען "קויפען און פאַרקויפען אויף אויסצאהלען". אינטערעסאַנט איז פאַר אונז געוועזען דער פּראָיעקט דערמיט, וואָס ער בעטראַכט שוין נישט, ווי דאָס אַלטע געזעץ פלעגט טהון, ביידע צְדָדִים, וואָס פערבינדען זיך מיט אַקאָנטראַקט, פאַר גלייך שטאַרקע, גלייך פרייע און גלייך פּראַקטיש קלוגע, און וויל שוין קומען דעם שוואַכערן צַד צו הילף קעגען דעם שטאַרקערן.

אַצונד ווילען מיר טהיילען מיט אונזערע לעזער די נאַכריכט, אַז דאָס נייע געזעץ וועגען "קויפען און פערקויפען אויף אויסצאָהלע" וועט נישט זיין קיין אויסנאַהם אין דעם רוסישען געזעץ.

די רוסישע רעגירונג האָט געזעצט אַקאָמיסיע צו "קאָדיפיצירען דעם צעהנטען באַנד". דער צעהנטער באַנד פון רוסישען געזעץ־בוך ענטהאַלט אין זיך דאָס רוסישע ציוויל- אָדער פּריוואַט־רעכט (דיני ממונות) און "קאָדיפיצירען" הייסט — מאַכען פון צעוואָרפענע אָדער שלעכט צוזאַממענגעשטעלטע דינים אַקאָדעקס, אַמין "שלחן ערוך" לויט אַריכטיגען סדר.

זייט דער "צעהנטער באַנד" איז אַרויס, איז אָבער אַלאַנגע צייט פערפלאָסען; דאָס לעבען איז נישט געשטאַנען, דער האַנדעל מיט דער פאַבריקאַציאָן האָבען זיך שטאַרק ענטוויקעלט, און די קאָמיסיע האָט באַלד איינגעזעהן, אַז דער "שלחן ערוך" פאַסט שוין נישט פאַרן נייעם לעבען מיט די בעגריפען פון רעכט און אונרעכט (כּדין וְשלא כּדין). די קאָמיסיע האָט זיך איבערצייגט, אַז מען מוז אַסך ענדערן, אַרויסוואַרפען, צוגעבען, כדי דאָס רוסישע געזעץ זאָל נישט בלייבען אונטערשטעליג געגען זיין גלייכען אין איירָאפּא, ווי אויך געגען דעם לעבען אין רוסלאַנד אַליין. די קאָמיסיע האָט אויף זיך גענומען דען "חטא" פון "לא תגרע" און "לא תוסיף" און פאָרגעשטעלט אַפּראָיעקט פון אַכּמעט נייעם קאָדעקס, וואָס וואַרט אויף בעשטעטיגונג.

נישט מיר זענען די שפּעציאַליסטען און נישט דאָ איז דער אָרט צו בעהאַנדלען, ווי ווייט בעסער און ריכטיגער דאָס נייע געזעץ וועט זיין געגען דעם אַלטען, און וואָס פאַר אַשטעלע ער וועט בעקומען צווישען זיינע איירָאפּעאישע חברים. מיר ווילען נור רעדען דערפון, אַז דאָס נייע געזעץ האָט, ווי געזאָגט, אָבגעטרעטען פון דער אַלטער מיינונג, אַז ביידע צדדים, וואָס מאַכען אַקאָנטראַקט קענען זיך גלייך פערבינדען, ווייל ביידע האָבען אַגלייכען פרייען ווילען, ווייסען ביידע וואָס זיי טהון און דעריבער איז ריכטיג, וואָס דער עולם זאָגט: "האָסט דיך פערבונדען — לאָז דיך שינדען", בכלל אַז ווער עס האָט זיך אונטערגענומען מוז אויסהאַלטען!

דאָס נייע געזעץ ווייס, אַז צווישען צוויי צדדים קען זיין איינער אַקליגערער, אַשטאַרקערער און אַצווייטער קען זיין נישט פּראַקטיש, אָדער געפינען זיך אין אַזאַ אומגליקליכער לאַגע, אַז ער מוז אַלץ אויף זיך נעמען, אַבי זיך צו רעטען אין דער מינוט. און דאָס נייע געזעץ וויל נישט גלייכגילטיג צוזעהען, ווי דער שטאַרקערער בערויבט דעם שוואַכערען, דער קליגערער גענאַרט דען אונפּראַקטישען און ווי איין צד בענוצט זיך מיט דער אומגליקליכער לאַגע פון צווייטען. דאָס נייע געזעץ זאָגט דעריבער, אַז דער קאָנטראַקט הייסט נור דעמאָלט פרייוויליג אָנגענומען, אַז ביידע צדדים זענען נור דעמאָלט מחויב איהם צו האַלטען און מקיים צו זיין, אויב ער איז ווירקליך עהרליך און־פריי, און דאָס געריכט (בית דין) איז דעריבער בכּח מבטל צו זיין יעדע פערבינדונג (התחייבות) אויב עס וועט זיך אויסווייזען אַז איין צד האָט זיך בענוצט מיט דעם, וואָס דאָס צווייטע איז אונפּראַקטיש, נעפינט זיך אין איין אומגליקליכער לאַגע וְכדומה.

דאָס אַלטע ציוויל־רעכט ערלויבט די צדדים אויסצורעדען אַשטראָף (ניעאוסטאָיקאַ—קנס) פאַר נישט וואָרט האַלטען, פאַר נישט מקיים זיין עפּיס צום ריכטיגען טערמין. די "ניעאוסטאָיקא" האָבען איבערגעוואָרפען אַפרייע בריק פון ציוויל- צום קרימינאַל־רעכט, ווייל גאַנץ אָפט איז די שטראָף, וואָס אַצד נעמט אויף זיך איין אמת שווערע שטראָף, נישט קיין החזרה פון היזק, וואָס דער צווייטער צד האָט געקענט האָבען. אין דעם פאַך שטעהט נאַפּאָלעאָנס קאָדעקס, (וואָס איז איינגעפיהרט אין אַסך לענדער אין איירָאפּאַ, ווי אויך אין רוסיש־פּוילין) נישט העכער פון "צעהנטען באַנד". דער קאָדעקס ערלויבט די צדדים זיך אָבצורעדען, אַז דער "צד העובר" דאַרף בעפרידיגען דעם "צד המקיים" פאַר'ן שאָדען,

---

זעסען מיט איהם אַ בענקיל קעגען אַ בענקיל, אַרומגעגאַנגען מיט איהם איבער דער גאַס, און געטרונקען ביי איהם טיי. געגעסען וועטשערע, גערעדט, געשמועסט וועגען דאָס, וועגען יענץ, וועגען אונזער בערזע און וועגען אונזערע גבירים. וואָס הערט זיך עפּיס ביי אייך, זאָגט רויטשילד, אין יעהופּעץ אויף דער בערזע? ווער פאַרדיענט, ווער דערלייגט, און וויפיעל לערך שאַצט מען ביי אייך בראָצקין? מאַך איך צו איהם, אַז מיר שאַצען בראָצקין זעהר גרויס! פרעגט מיך רויטשילד: דהיינו, וואָס הייסט ביי אייך גרויס? זאָג איך צו רויטשילדען: פאַר 50 מיליאָן בין איך אייך ערוב, און אפשר נאָך מיט אַסמיטשעק. נאָר אַז איהר וועט מיך שטאַרק בעטען, איז אַלע הונדערט! אַז רויטשילד האָט דערהערט פון מיר די דאָזיגע ווערטער, האָט ער אָנגעהויבען צו לאַכען, לאַכט ער נאָך! אָט דאָס, זאָגט ער, הייסט ביי אייך גרויס, חא-חא-חא?!.. היינט פאַרשטעהט איהר שוין, מאַכט צו מיר טודרוס, ווי אַזוי איך בין מיט רוטשילדען?" — אויב אַזוי, רוף איך מיך אָן צו טודרוסען, איז דאָך עס טאַקי ווי געווינשען, ווי זאָגט מען: אַכשר'ער טאָפּ מיט אַ כשר'ען לעפעל! אפשר וואָלט איהר זיך מטריח געווען, זאָג איך, אוועקשרייבען צו רויטשילדען אַבריוועל, אָדער טאַקי קלאָפּען אַ דעפּעש צו איהם קיין פּאַריזש? — „קלאָפּען אַ דעפּעש, מאַכט ער, איז קיין קונץ ניט? איך בין טאַקי מיט איהם ווי אַנדערע צוויי, נאָר איינס צום אַנדערען געהר זיך נישט אָן, מע באַדאַרף האָבען איין אָפּיס מיט אַ פּלאַן, אַנדערש קען מען ניט". בקצור איך בין אַוועק צו מיינע שותפים און האָב איהם געבראַכט פון זיי איין אָפּיס מיט אַלע זיבצעהן זאַכען, מאַכט צו מיר טודרוס: „זעהט זשע, רב מנחם מענדיל, ווי דאָס איז אַפּאַפּיר פון גאָט, קיין אַנדערען וואָלט איך דאָס נישט געטהון פאַר קיין געלד, נאָר ווייל מיר זענען דאָך פאָרט עפּיס אַלטע בעקאַנטע, טהו איך אייך צוליעב און נעם דאָס געשעפט, נאָר טאָמער חלילה וחס לאָזט זיך אויס פון אייער אָפּיס אַ בוידעם, שוועהר איך אייך, ווי מיר שטעהען אונטער אַ הימעל און ווי דאָס איז אַ טיש מן השמים, אַז איך מאַך פון אייך אַ פּרעוושעניצע!" — גאָט באַוואָהר, זאָג איך, וואָס איז שייך, איהר האַלט מיך אַ פּנים פאַר אַ יונגעלע? איך פאַרשטעה דען ניט, זאָג איך, אַז מיט רויטשילדען שפּילט מען זיך ניט? ס'איז הייליג, זאָג איך, אַלסדינג, וואָס דאָ שטעהט געשריבען, ווי מיר האָבען היינט יום שלישי אויף דער גאַנצער וועלט!.... נו, ווי געפעלט דיר, מיין ווייב, ווי אַזוי מנחם מענדיל שטעלט צענויף מיט גאָטס הילף אַ געשעפט, און דוקא אַליין? השם יתברך זאָל נור העלפען עס זאָל אָנקומען די גוטע תשובה פון רויטשילדען, פערשטעהסט דו שוין, וואָס פאַר אַ פּנים עס וועלען דעמאָלט האָבען ביי מיר אַלע יעהופּעצער גרויסע מעקלערס מיט דעם גרויסען אַבראַמזאָהנען אינאיינעם! ס'איז נור שלעכט דערווייל, וואָס סע פעהלט דאָס מזומנע דרייעריל, ווי זאָגט מען: ווי העלפט מיר גאָט ביז גאָט וועט העלפען? נאָר אַז מע וויל שמועסען טאַקי נאָך אַ מאָל דאָס אייגענע ווידער צוריק, איז אויך די אייגענע מעשה, מיט וואָס בין איך מעהר מיוחס פון אַלעמען? דו זאָלסט זעהען, וואָס עס טהוט זיך איצט אין יעהופּעץ, ווי אַזוי די וועלט איז געאיינגט אין געלד, ממש מע געהט אויס, מע שטאַרבט נאָך אַ קערבעל! פון קיין גמילות חסד רעדט מען שוין ניט; ביי אונז אין יעהופּעץ האַלט מען פון אַלע מצוות, וואָס קאָסטען קיין געלד ניט: פון „הכנסת כלה", פון „בקור חולים" און אפילו פון „הלוית המת", נאָר נישט פון „גמילות חסדים"; ס'איז ביי זיי פּאַראַן אַזאַ מין „פּרינציפּ", דאָס הייסט גוטע ווערטער וויפיעל דו ווילסט, נאָר געלד — לא מיט אַ שלשלת! איך שמועס עס אַקעגען דרינען, — ס'איז אמוראַדיגער מאַנגעל אין געלד, סכנות נפשות! ס'איז גאָר אַ סברה, אַז גרויסע סוחרים, זאַוואַדשיקעס, באַנקירען געהען אַרום מחילה און פייפען; מע קוקט אַרויס אַלע טאָג אויף גרויסע אָנזעצען, מע האָט מורא אַרויסלאָזען אַ קערבעל פון די הענד! איז דאָך אַ קל וחומר: מה דאָך די גרויסע ווערען אַזוי פאַרשווארצט, היינט וואָס זאָלען מיר שוין זאָגען, קליינע מענשעליך, אַז אויף דער אכסניה מאַנט מען און דאָס זייגעריל ליגט שוין לאַנג אין לאָמבאַרד? נאָר זאָרג נישט, מיין ווייב, ס'איז אַלץ ביז אַ צייט; פאַר אונזער עגמת נפש וועלען מיר אם ירצה השם האָבען גרויס נחת, לאָז נאָר אָנקומען די גיטע בשורה פון פּאַריזש, ווער איך דעמאָלט אַ שטיקעל בטוח אין יעהופּעץ, און איך חאַפּ מיך אַראָב צו ווייסמאַנען אויף פּאָראַל אין קלייט אַריין און עפען מיר ביי איהם אַ קרעדיט אויף עטליכע הונדערט קאַרבען (פאַר וואָס ניט? ער אויפ'ן יריד מעג האָבען קרעדיט, און איך ביי איהם נישט? אי וואָס? טאָמער חלילה וחס איך צאָהל איהם נישט אָב? למאי ער? למאי אַלע? די גאַנצע וועלט פיהרט זיך דאָך אַזוי, און דאָס טאַקי ווערט אָנגערופען „קרעדיט", און אויף קרעדיט שטעהט די וועלט..) און קוים

וואס דער לעצטער קען האבען פון נישט האלטען אבעדינגונג און ערלויבט נאך, אז די צדדים קענען פריהער אבשאצען דעם היזק און אבשטעלען אגעוויסע סומע פאר נישט האלטען ווארט אדער טערמין. דאס איז דיזעלבע „ניעאוסטאיקא", דיזעלבע שטראף, דערזעלבער שטריק, וואס אמענש לעגט זיך אויפ'ן האלז, ווייל ער איז אין אשלעכטער לאגע; אדער ווייל ער איז אתם און קען זיך נישט בערעכענען. דאס ניי־פראיעקטירטע געזעץ זאגט: אז דאס געריכט האט דאס רעכט צו פערקלערן יעדע „ניעאוסטאיקא", זי זאל נישט בעטרעפען מעהר, ווי דער ווירקליכער היזק!

דאס נייע געזעץ זאגט אויך, אז יעדער אונטערנעמער האט דאס רעכט זיך אבצוזאגען פון פאדראד, אויב עס וועט זיך אויסווייזען, אז דער ארבייטער איז געווארען טהייערער אדער, אז מע דארף צו דער ארבייט מעהר מאטעריאל!..

די שטעלען, ווי אויך אנדערע, בעווייזען, אז דאס נייע רוסישע ציוויל־רעכט, אויב עס וועט נור בעשטעטיגט ווערען, וועט זיין אסך ווייכער, אסך מענשליכער פאר'ן רעמישען, פון וועלכען אלע אייראפעאישע געזעצביכער שטאמען ארויס. י׳.

אונזערע גימנאזיסטקעס.

אויב אין אינער לעבען, אין שטוב און אין פאמיליע, אין גאס און אין געמיינדע, איז דער מאן דער אויבערהאר, ער האט די רעכטע, ער איז דער „בעל־הבית", ער איז דער פערדינער, ער האט די „דעה", און די פרויען וועהרען זיך נור מיט זייער איינציגעם געוועהר — דער צונג... דערפאר אבער ביי דער אויסענוועלט האבען זיי מעהר רעכטע, בענוצען זיי זיך מיט דער פרייהייט. על־כל־פנים זעהען מיר עס דייטליך ביי די גימנאזיעס. בעת יונגליך ווערען צוגענומען נור אין קליינער פראצענט, זענען פאר מיידליך אפען די גימנאזיעס. ווער נור עס וויל, און ווער נור עס קען, געהט און לערענט, און קיינער שטערט זיי ניט.

זעהר גוט. וואס מעהר בילדונג, וואס מעהר ענטוויקלונג, וואס מעהר פערשטענדניס עס קומט אריין אין אונזער געזעלשאפט, איז אלס בעסער פאר אונז, פערשטעהן מעהרערע פון אונז דאס לעבען בעסער, זענען אים שטאנד איינצוריכטען זייער לעבען מיט מעהר שכל ווי אנדערע, זענען נוצליך פאר זיך און פאר אנדערע, פאר'ן שטוב און פאמיליע, פאר געמיינדע און פאלק.

ברענגען זיי אבער טאקע די נוצען וואס זיי וואלטען געדארפט ברענגען? בענוצען זיי זיך, על־כל־פנים פון זייער אייגענער טובה וועגען, מיט זייער בילדונג ווי זיי וואלטען געדארפט און געקענט זיך בענוצען? דערויף, ליעבע לעזער, קען איך בשום־אופן ניט ענפערען מיט — יא! צוקוקענדיג זיך צום לעבען פון אונזערע יונגע טעכטער, וועגען וועלכע עס געהט דא די רייד, צוקוקענדיג און צוהערענדיג זיך, ווי די עלטערען פערשטעהען די אויפגאבען פון זייערע געבילדעטע טעכטער, מוזען מיר זאגען: ניין, ניט דאס איז דער וועג, ניט דאס איז דער תכלית און ניט אזוי דארף זיין.

ווען איך וואלט קיין מורא ניט געהאט פאר אמאוס'ן פסק, וואלט איך געזאגט, אז די איינפאכע מיידליך און נאכדעם די פראסטע ווייבליך, זענען נוצליכער פאר זיך און פאר מענשען אלס די כלומר'שט געבילדעטע.

לאמיר זיך ניט נארען. קיינער וועט ניט זאגען אז דער ציעל פון גימנאזיע־בילדונג איז דאס קענען לעזען ראמאנען; בעצייטען זיך קענען אונטערהאלטען מיט „שילער", לויפען אין טהעאטער, ארומדרעהען זיך פון אין דער פריה ביז אויף דער נאכט אויפ'ן גאס; קיינער וועט ניט זאגען אז דער ציעל פון גימנאזיע־בילדונג איז, דאס מאכען יונגע מיידליך פאר גרויסע פריילינס, מיט גרויסעס פערלאנגען, מיט גרויסע מיילער, מיט גרויסע וועלער און מיט גרויסע פוילקייט; אז דער ציעל איז, זיי זאלען זיצען אין שטוב, טאטע מאמע זאלען אויף זיי הארעווען, טאטע מאמע זאלען זיי קארמען ווי איין פסח'דיגען אינדיק, טאטע מאמע זאלען אויסגעריסען ווערען אום זיי אלע מאדעס צו צושטעלען און זיי זאלען זיך — איך בעט איבער זייער כבוד — האלטען פאר גרויסע מיוחסים געגען עלטערען און ארומיגע, זאלען מיינען אז זיי זענען טאקי די אויבערשטע פון פעטרישקע, אז אלע ארום זענען נור בעשאפען געווארען פון זייערט וועגען; אז דער ציעל איז — אין בעסטען אופן — זוכען שטונדען צו דריי אדער פיער רובל א מאנאט; זוכען א שטעלע פון א ניאנקע אדער גובערנאנטקע; זוכען מיטעל וואו איבערשטופען די צייט,

---

וועל איך מיך שוין אריינהאפען אין קלייט אריין, וועל איך שוין אין זינען האבען אם ירצה השם אי זיך אי דיך אי די קינדערליך אלע זאלען געזונד זיין, און מחמת איך בין פארנומען און האב קיין צייט ניט מאך איך דאס בקצור; אי"ה אינ'ם אנדערען בריעף וועל איך דיר ארויסשרייבען אלסדינג באריכות; לעת עתה לאז גאט געבען מיט געזונד און מיט הצלחה; גריס די קינדער און איטליכען בעזונדער גאר פריינדליך ממני בעלך מנחם מענדיל.

עיקר שכחתי וואס דו פרעגסט זיך נאך אויף דרייפוסען, איז דאס זעהר אשענע מעשה, איך בין גראדע קלאהר אין איהר ארום און ארום מיט אלע פישטשעוקעס, גלייך ווי איך בין געוועזען דערביי, ווארום איך האב זיך אנגעהערט וויפיעל מאל דערצעהלען ביי אונז אויף דער אכסניה און להבדיל אין שול און אויף דער בערזע. אזוי איז געוועזען די געשיכטע: אין פאריז איז געוועזען דרייפוס אקאפיטאן, דאס הייסט ס'איז געוועזען אקאפיטאן, וואס האט געהייסען דרייפוס, און עסטערהאזי איז געוועזען אמאיאר, אמאיאר איז עלטער פון אקאפיטאן, און אפשר פארקעהרט אקאפיטאן איז עלטער; איז ער געוועזען, דאס הייסט דרייפוס, איוד, און עסטערהאזי דער מאיאר איז אכריסט, האט ער אנגעשריבען די באַרדעראָ, דאס הייסט דער מאיאר עסטערהאזי האט אנגעשריבען די באררערא און האט ארויפגעלייגט די גאנצע באר אויף איהם, אויף דרייפוסען, איז געגאנגען דרייפוס און האט זיך געוואלט פארענטפערען, האט מען איהם געמשפט ער זאל זיצען אייביג אויף איין אינזעל אין מיטען ים איינער אליין פארשפארט, איז געגאנגען זאלע און האט געמאכט אגוואלד, דווקא א כריסט, און האט אויסגעוויזען מיט ראיות, אז סטייטש ער ווייסט פאר קלאהר, אז ס'איז ניט דרייפוס האט געשריבען די באררערא, וואס האט איהר צו איהם, ס'איז גאר דעם מאיארס ארבייט, עסטערהאזים! איז מען געגאנגען און מע האט איהם געמשפט, ער זאל אויך זיצען, האט ער זיך מישב געוועזען, טאקי זאלע און איז גאר אנטלאפען, איז געגאנגען נאך איינער, פיקער, אפאלקאווניק און האט אויך אנגעהויבען שרייען און ליארמען, איז ארויסגעשפרונגען מערסי דווקא א גענעראל און נאך איינער ראזשע, אויך א גענעראל, און נאך א סך גענעראלען, און האבען געזאגט פאלשע עדות אויף דרייפוסען, איז געגאנגען עסטערהאזי און אנטלאפען און האט אריינגעשריבען א בריעף פון לאנדאן, אז ער טאקי אליין במחילה האט געשריבען די באררערא, איז געווארען א געפילדער צווישען די פראנצויזליך מע זאל אראבברענגען, טאקי דרייפוסען, האט מען איהם געבראכט צופיהרען קיין רען; אויפ'ן משפט, איז געקומען צופאהרען לאבארי איין אדוואקאט פון פאריזש, האט מען איהם געוואלט שיסען, האט מען איהם געשאסען פון הינטען, האט ער געמאכט פון מערסין און פון אלע גענעראלען א פלעדערוויש, און דרייפוסען האט מען פון דעסטוועגען ווידער אמאל פארמשפט, נאר מע האט איהם אבער באלד ארויסגעלאזט, דאס הייסט יא שולדיג און פארט ניט שולדיג, ווי איינער רעדט: שולדיג ביזט דו טאקי נישט, נאר מיר ווילען זיך זאגען אז דו ביזט יא שולדיג — און רוף אונז קנאקניסעל!..." הייגט פארשטעהסט דו שוין די מעשה מיט דרייפוסען?. הנ"ל.

XXII.

שיינה שיינדיל פון מאזעפעווקע צו איהר מאן מנחם מענדיל אין יעהופעץ.

לכבוד בעלי היקר הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר"ר מנחם מענדיל נ"י.

ערשטענס קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע גאט צו דאנק אין בעסטען געזונד, געב גאט דאס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף וויטער ניט ערגער. צווייטענס שרייב איך דיר, אז דו ביזט ניט ווייט פון א משוגענעם, עס געהט דיר אב נור איין זאך, — נעמען א שטעקען און לויפען איבער די גאסען; נאר הלוואי וואלט דאס שוין אזוי געוועזען, וואלט מען דיך אבגעפיהרט צום רבין אדער להבדיל צום טאטער און עס וואלט געהאט איין עק, ווי די מאמע זאגט: „ביזט דו משוגע לאז זיך בינדען"... האסט דו געהערט אביסעל אגדולה: ער שפריצט מיט גאז, פליהט קיין פאריזש, ווארפט מיט מיליאנען און פארמשכנ'ט די קאפאטע! ער גלייכט זיך צו די יעהופעצער נגידים. זיי האבען קיין געלד ניט און ער האט קיין געלד ניט, ווי זאגט די מאמע: „בין איך מיר אויך א בהמה און פגר אין דער טשערעדע". דייטש איינער! די יעהופעצער נגידים וועט דער שווארצער יאהר נישט נעמען, וועלען זיי האבען געלד איז גוט, אלא ניט וועלען זיי אנזעצען און אלץ האבען געלד, און דו וועסט געוויס קומען אהיים אם ירצה השם אהן שטיוועל, הלוואי זאל איך ליגען זאגען, נאר איך זעה ארויס. ווערליג די שענע שותפים, וואס דו האסט,

ביז דער אויבערשטער וועט זיך מְרחֵם זיין, און צושיקען אַ גוטען חָתָן מיט אַ סך געלד און דאַן...

אִיאָ, ליעבע לעזער, איהר וועט מוֹדֶה זיין, אַז ניט דאָס איז דער תַּכְלִית פֿון לאָזען קינדער בילדען, פֿאַר וואָס־זשע זעהען מיר אָבער אַז ס'איז אומעטום פֿאָרט אַזוי? אַלע פֿערשטעהן אַז ס'דאַרף ניט אַזוי זיין און אַלע טהון מיט זייערע קינדער דאָך דאָסזעלבע.

איך רעד דאָ ניט פֿון די קינדער פֿון רייכע עלטערען, וואָס די עלטערען זענען אים שטאַנד אויסצוהאַלטען זיי ביז אין גרויען צאָפּ מיט אַלע קאַפּריזען, (און די וואָס אַרבייטען אויף דעם טאַטען אַרבייטען פֿאַר די קינדער), איך רעד פֿון קינדער פֿון געמיינע, אָדער אפילו אָרומע עלטערען, וואָס יעדעס קינד איז ביי זיי אַ עוֹל אויף דעם קאָפּ; וואָס זיי ווערען גענוג אויסגעריסען איידער זיי פֿערדינען אַ שטיקעל ברויט פֿאַר זיך און פֿאַר די קינדער, וועלכע מוזען נאָך אָנקומען צו זייער הילף.

אַז ס'איז דאָ אָרומע גימנאַזיסטקעס איצט ווייסען אַלע. אַלע ווייסען אויך, אַז וואָס אַ יאָהר ווערט זייער צאָהל אַלס גרעסער און גרעסער. אַלע ווייסען, אַז אַ אָרומער יוד ברענגט אַריין זיין טאָכטעריל אין גימנאַזיום מיינט ער אַז ער האָט זי שוין אויף דעם גאַנצען לעבען גליקליך געמאַכט. די טאָכטער פֿון איהר זייט מיינט אַז פֿון היינט אָן איז זי דער "יִחוּס" אין דער מִשְׁפָּחָה, די קרוין פֿון קאָפּ. געבילדעטער פֿון דעם טאַטען מיט דער מאַמען איז זי שוין. מאַכען מיט זיי מַחֲזָקוֹת איז ניטאָ וואָס; שטעקען זיך אין שטוב זאַכען, טפֿוי! די שטוב איהרע איז די גאַס; קיין שוועסטער דאַרף זי ניט, ברידער זענען גימנאַזיסטיקליך א. ז. וו. א. ז. וו.

און וואָס זאָגט דער טאַטע? דער טאַטע, זאָל ער מיר מוֹחֵל זיין, פֿערשטעהט אַזוי פֿיעל ווי די טאָכטער. ער גיט זיין טאָכטער אין גימנאַזיום ווייל דער שָׁכֵן ניט זיין טאָכטער, פּונקט ווי ער קויפֿט פֿאַר זיין טאָכטער אַ הוט מיט אַכצעהן שפּיצען, ווייל דעם שָׁכֵן'ס טאָכטער האָט אָנגעטהון אַ הוט מיט זיבצעהן שפּיצען. אָבער צו וואָס דאַרף מען עפּיס די בילדונג ווייס ער אַליין ניט, "היינטיגע וועלט פֿאָדערט עס" — וועט ער אייך זאָגען — "אָהן בילדונג איז מען גאָר אַ בְּהֵמָה"... און פֿאַרטיג. אין האַרצען טרעפֿט אָפֿט, אַז ער פֿערשעלט דעם טאָג וואָס ער האָט גאָר זיין טאָכטער אַריינגעבראַכט אין גימנאַזיום; ער זעהט עפּיס, אַז אין גרונד איז איהם די טאָכטער פֿערפֿרעמדט געוואָרען; ער זעהט אַז עפּיס אַ תְּהוֹם איז אויסגעגראָבען געוואָרען צווישען איהם און איהר; ער פֿיהלט אַז וואָס איהר געפֿעלט אַזוי שטאַרק הויבט איהם כְּלַל ניט אָן צו געפֿעלען; דאָס האַרץ זאָגט איהם, אַז ער וועט נאָך האָבען בערג מיט צָרוֹת ביז ער וועט איהר חֲתוּנָה מאַכען, ווארום "אַבי ווע֑מען" קְען זי דאָך ניט נעהמען, אַ "רעכטס" אָבער וועט ער דאָך ניט אים שטאַנד זיין צו דערלאַנגען... נאָר פֿון דעסטוועגען, מאַכט ער דאָך פֿאַר לייטען אַ מינע ער איז גליקליך מיט זיין צירונג"...

און פּונקט ווי ער איז אוּנצופֿרידען אַזוי איז די טאָכטער אויך אונצופֿרידען.

און ביי אַביסעלע מעהר שֵׂכֶל, אַביסעל אָפֿענע אויגען, וואָלט גענקענט מעגליך זיין — ביידע זאָלען זיין צופֿרידען.

בילדונג איז דער פונדאַמענט פֿון מענשליכען גליק. ניטאָ מעהר אַזעלכע חֲכָמִים וואָס זאָלען זאָגען, אַז דעם אַמאָליגען, ווילדען, וואַלדמענשען איז געוועזען בעסער ווי אונז. אויב עס זאָגט עס ווער לעבט ער גלאַט אַביסעל שוין צו שפּעט... געווים, דער וואַלדמענש האָט קיין זאַך ניט געדאַרפֿט, האָט ער אָבער אויך קיין זאַך ניט געהאַט. וואָס אַ מענש דאַרף מעהר האָט ער מעהר, וואָס אַמענש ענטוויקעלט זיך מעהר דאַרף ער מעהר און האָט מעהר מעגליכקייט אַלעס צו ערדייכען, ער שטרענגט מעהר אָן זיינע פֿעהיגקייט, ער מאַכט מעהרער ענטדעקונגען. די ענטדעקונגען מאַכען זיין לעבען בעפֿרידיגטער, בעקוועמער, און וואָס בעקוועמער ער לעבט פֿאָדערט ער נאָך מעהר, און וואָס מעהר ער פֿאָדערט, מעהר ער בעדאַרף, און טהוט מעהר, איז זיין לעבען רייכער — אָט דאָס איז דאָס לעבען!...

דער ווילדער, דער וואַלדמענש, איז צוגעבונדען צו זיין אָרט, צו זיין זומפּ, צו זיין קלימאַט. ער איז אַבהענגיג פֿון צופֿאַל. ער איז אַבהענגיג פֿון דער נאַטור. ווי אַ קליין קינד דאַרף ער די מאַמע, די נאַטור, זאָל איהם פֿערטיגעס געבען. וואָס זי גיט איהם ניט האָט ער ניט. זאָל זיין טרוקעניש אין וואַלד, שטאַרבט ער פֿון הונגער. אין קאַלטען קלימאַט קען ער ניט לעבען. ער מוז לעבען דאָרט וואו ער קען אַרומגעהן ווי די מאַמע האָט איהם געהאַט. מיט איין וואָרט: ער איז אַ קנעכט ביי דער נאַטור!..

אז מע וועט דיך ברענגען אַהיים אָדער אין קייטען אָדער אין אַליילעך, אַזוי ווי דו ביזט ווערט, בכדי דו זאָלסט געדענקען, אז דו האָסט א ווייב ביז 120 יאָהר, וואָס פֿערשטעהט מעהר פֿון דיר און שרייט צו דיר שוין פֿון לאנג: אַנטלויף, מענדיל, ווי גאָט איז דיר ליעב, פּונים ווייסטען פֿינסטערען יעהופּעץ ברענגען זאָל דאָס און שרפֿינען מיט דיר אויף איין פֿייער! נאָר געוואַלד, ווי דערלעב איך דאָס שוין? ווי זאָגט די מאַמע: „ביז עס קומט די נחמה געהט אויס די נשמה", איך בין שוין אויסגעדאַרט און אויסגעדיווערט געוואָרען פֿון גריזאָטע, אז אַלע מיינע שוועסטער זענען שוין לאנג אליין בעלי בית'טעס, נאָר איך איינע באַדאַרף זיצען אויף קעסט מיט אַזוי פֿיעל קינדער קיין עין הרע, וואָס קיין רוח און קיין שווארץ יאָהר נעמט זיי ניט! ערשט נעכטען איז זיך מישב משה הערשעלי (דאָס קינד וועט מיט זיין טוידט ניט שטאַרבען!) אין דערטאַפּט אַ שעריל און צעשניידט מיר אַ זיידען קליידיל א שבת'דינס אויף פּיצפּיצליך. נו, זאָל ער ניט איינגעמען אַ מיתה משונה? מאָל דיר איך האָב איהם גוט אַיינגעטהיילט, איך האָב געמיינט, אז ס'איז שוין נאָך איהם, מיר זאָל זיין פֿאַר זיינע ביינער, וואָס פֿאַר אַ חכם דאָס איז! יענע וואך קומט אריין צו מיר יענטעל, די כפרה זאָל זי זיין, און טהוט איהם אַ פֿרעג: „משה הערשעלי, וואָס שרייבט עפּיס דער טאַטע דיינער פֿון יעהופּעץ?" איז זיך מישב משה הערשעלי און שטעלט איהר א פֿייג, אָבער טאקי נור ווי איין אלטער. עס האָט געהאַט, זאָג איך דיר, דעם זיבעטען חן! א מצוה אויף א'הר, לאָז זי נישט האבען קיין טבע שטופּען די צונג אומעטום, ווי זאָגט די מאַמע: „א קאַטשערע אז מע טריט אָן טהוט זי אויך אַ זעץ..." און פֿאר דיינע מתנות, מענדיל, וואָס דו ווילסט מיר אָננעמען ביי ווייסמאַנען אין דער קראָם, דאנק איך דיר זעהר, לאָז איהם גאָט העלפֿען אַזעלכע קונים א סך ווי דו, וועט ער דערמאָלט האבען א שען פּנים צווישען די קרעמער מיט זיין קרעדיט, פּונקט אזא פּנים ווי דו מיט דיין דייטש רעדען און מיט דיינע שותפים די ליגנערס וואָס פֿאַרדינען מילי־מיליאָסען און פֿגר'ען פֿאר א גראשען, הלוואי ווייטער ניט ערגער, ווי עס ווינשט דיר פֿיעל גוטס און אימער גליק דיין באמת געטרייע פֿרוי.

שיינה שיינדיל.

די מעשה פֿון דרייפוסען וואס דו האסט מיר באשריבען, זאל איך אזוי ווייסען פֿון דיר, ווי איך פֿערשטעה אפילו איין וואָרט! ווי קומט א יוד זיין א קאפּיטאַן און וואס איז דאס פֿאר א מין „כאָנדרע א", וואס איינער לייגט ארויף אויף דעם אַנדערען? צו וואס האט דער זאלע בעדאַרפֿט אנטלויפֿען און וואס געהט דאס אן פּיקערען ווער ס'איז שולדיג? און למאי האט דער שאַרלאַטען עסטערהאַזי געדרעהט מיטן צונג פֿריהער אזוי, און נאכדעם אזוי? וואס האט מען געהאט צום לאמבארי, וואס מע האט איהם געוואלט שיסען און פֿאַר וואס עפּיס פֿון הינטען נישט פֿון פֿאַרינט? און גלאט אהן אלעמען פֿערשטעה איך נישט, וואס איז דאס פֿאַר א מין משפט ביי זיי? אי שולדיג אי ארויסגעלאזט? עפּיס קינדער־שפּיעל, א קאמעדיע, א טרעיאַטער?... יא, גוט כ'האב מיך דערמאַנט „טרעיאַטער!" ביי אונז איז דאך פֿאַראַן אצינד יודישע אקטיורען, געקומען צופֿאָהרען פֿון באַרדיטשעוו, אזא יאהר אויף זיי, מאכען זיך משוגע און נארען אוים געלד. יענע וואך האבען מיר שיער געהאט איין אומגליק איבער זיי! שפּיעלען שפּיעלט מען ביי קאַפּיל מאיר דוואַסים אין שטאַל, שטופּען זיך אהין אלע דיענסטמיידליך מיט אלע שוסטער יונגען און קלייט משרתים, נאר מחמת אינווייניג קאסט געלד, דראַפּעט מען זיך אויף די ווענט און מע קוקט דורך די שפּאַרונעס, טרייבט מען זיי פֿון דארטען, זענען זיך מישב חברה און קריכען ארויף גאר אויפֿין דאך און קוקען פֿון דארטען גלייך אראב. פּלוצים סאמע אין מיטען שפּיעלען, ברעכט זיך אב א קראקווע און עס פֿאַלט איין א שטיק דאך און חברה הויבען אן צו פֿאלען, איינס נאך דאס אנדערע, און גלייך אויף די קעפּ — ס'איז געוואָרען אַ גוואַלד, א טומעל אַ געפּילדער אַ געשריי: ראַטעוועט! „סע ברענט!"... בקצור ס'איז אבגעגאנגען אַ מינוט, אז דער גאַנצער עולם, יודען און ווייבער, זאָלען דערשטיקט און צעטראָטען ווערען; א גליק, וואס פֿון גרויס שפּארינעש איז אַיינגעפֿאַלען אַ גאַנצע וואנט און מע איז קוים ארוים מיט'ן לעבען, חוץ צוויי ווייבער וואָס האָבען מפּיל געווען, איינע אין זיבעטען, די אַנדערע אין אַכטען חודש, און איינע, א מיידיל פֿון אכצעהן יאָהר, איז נעביך ניט דאָ געדאַכט פֿאַר שרעק משוגע געוואָרען און איצט זינגט זי גאנצע טעג מיט גאנצע נעכט שטיקליך פֿון „שולמית" און פֿון „גאָלרוניע", — א מצוה, לאָז זיך זיי ניט גליסטען!...

(ענדע קומט).

קומט נור די ערשטע שטופּע ענטוויקלונג, לאָמיר זאָגען ער האָט ענטדעקט דאָס פייער, פון דער מינוט אָן, ווערט ער שוין וואָס ווייטער אַלס פרייער און פרייער, ער קען צוריכטען צום עסען אַזעלכע זאַכען וועלכע ער האָט פריהער, רויהערהייט, ניט געקענט עסען; ער קען שוין לעבען אין קעלטערע ערטער; דאָס בעדערפניש נייטהיגט איהם אויף ווינטער צו בויען וואָהנונגען, אָנגרייטען עסען פון זומער אויף ווינטער, ער לערענט זיך אויס אַריבערשטייגען בערג, אַריבערשיפען זיך דאָס וואַסער, קורץ — וואָס מעהר ער ענטוויקעלט זיך, ווערט ער אַלס זעלבסטשטענדיגער, ווערט ער אַלס אונאַבהענגיגער, ווערט ער אַלס פרייער, מעהר מענש... און נאָך מעהר, ער בעהערשט די נאַטור, ער מאַכט זי פאַר זיך פאַר אַ קנעכט, ער זיגט פון איהר אויס איהרע כּחות, און געוועלטיגט איבער איהר — אין פיעל הינזיכטען — ניט זי איבער איהם...

זעלבסטשטענדיגקייט, פרייהייט, אונאַבהענגיגקייט — אָט דאָס איז דער תַּכְלִית פון בילדונג, און ענטוויקלונג.

פערשטעהען דאָס אונזערע טאַטעס מיט די קינדער? געוויס ניט. אַדְרַבָּה, אַ פּראָסטע יודענע איז פיעל מעהר זעלבסטשטענדיגער, אונאַבהענגיגער פון מאַן מיט זיינע פערדינסטען, מיט זיינע קאַפּריזען; זי ברענגט פיעל מעהר נוצען אי זיך אי דער שטוב, וואו אונזערע כְּלוֹמֶר'שט מאַדאַמען, וועלכע טהון קיין האַנד אין קאַלט וואַסער ניט; די אונענטוויקעלטע מיידליך, די שניידערקעס און נייטערקעס א. ד. ג. זענען פיעל מעהר אונאַבהענגיג, פיעל מעהר זעלבסטשטענדיג איידער די כְּלוֹמֶר'שט געבילדעטע „מאַדאַמזעלען" וועלכע וואַרטען נור מע זאָל זיי געבען... וואַרטען צו פערקויפען דעם טאַטען און קויפען אַ חָתָן, וויל אַליין לעבען קענען זיי ניט... אַליין עקזיסטירען זענען זיי ניט אים שטאַנד, זיי קענען רעדען אָבער ניט טהון... און אין לעבען, ווי אויף צו לְהַכְעִיס, איז דאָס טהון דער עִיקָר און ניט דאָס רעדען...

און דער עִיקָר פעהלט. דעריבער זעהען מיר אין אונזער לעבען אַזוי פיעל מְאוּס'ע סצענעס, בְּשַׁעַת עס קומט צו אַ שִׁדּוּךְ, לְמָשָׁל, מיט אָט אַזאַ געבילדעטער טאָכטער. איהר בילדונג מאַכט ניט לייכטער דעם עוֹל פון טאַטען, נאָר מאַכט איהם פיעלמאָל שווערער. דער „חָתָן" וויסענדיג אַז ער נעמט אַ מענשען וואָס קען נור מאַכען „הוֹצָאוֹת", קען ניט נעמען אַ מיידיל אָהן געלד. זי קען ניט טהון פון דאַנען אַהין, מוז חֲתוּנָה האָבען פאַר אַזעלכען וואָס זאָל איהר קענען אַלסדינג צושטעלען. דערפון קומען אַרויס אַלטע מיידליך מיט גרויע צעפּ וואָס זיצען ביי דעם טאַטען אויף דעם קאַרק; דערפון קומט אַרויס אַז מיידליך הענגען זיך אָן אַבי וועמען אויף דעם האַלז; דערפון קומען אַרויס די „טאָרגעס" ביי שִׁדּוּכִים, ווי אויף דעם מאַרק; יונגע לייט זוכען וואָס מעהר געלד, מיידליך זוכען וואָס גרעסערע פערדינערס. די מענשען אַליין זענען נור אַנעבענזאַך, וואָרום בְּשעת דער שִׁדּוּךְ איז אַ „גוטער" איז די כַּלָּה שען און דער חָתָן גוט ביז דער חֲתוּנָה, נאָך דעם אָבער, זעהט מען זיך אָרום, דאָס רוֹב, אַז די מענשען פאַסען עפּיס ניט אַזוי גוט איינער פאַר דעם אַנדערען; נאָכדעם הויבען זיך אָן אינערע קריג, געשריי, שטילע שִׂנְאָה, און אויסערליכע, כְּלוֹמֶר'שט, צופרידענהייט, לייטען די אויגען צו פערבלענדען; קיינער האָט ניט קיין גאַנצעס לעבען אין שטוב, אין שטוב איז אונמוטהיג, מאַן און ווייב האָבען ניט קיין אַלגעמיינע אינטערעסען, ער זוכט אין איין ווינקעל די צייט, די ליידיגע שטונדען, צו פערברענגען, זי אין אַנדערען ווינקעל, ביסליכווייז ווערט מען צוגעוואוהנט עטוואָס שטילער איינער דעם אַנדערענס לאַסט צו ערטראָגען, ביסליכווייז ענטוויקעלט זיך די געוואָהנהייט צו ניט פיינע „מַעֲשִׂים־טוֹבִים" אין ביידע זייטען; זי מוז ליידען און שווייגען, וואָרום אַז ניט ווי קען זי זיך העלפען, אַז זי טויג ניט אַ קאַץ אַ עק צו פערבינדען; ער ווייסט אַז איהר לעבען איז ניט אַזוי בענײדענסווערטה און מאַכט זיך ניט וויסענדיג, ער איז דער בַּעַל־הַבַּיִת, איהר צַעַר איז איהם ניט אַזוי שטאַרק מְצַעֵר... אָט אַזוי זעהען מיר צווישען אונז קאַלטע, אומ'רחמנות'דיגע ווייבער; אַ לעבען צווישען אַ פאַר פאָלק ווי צווישען — און נאָך ערגער — צוויי פרעמדע.

דאָס איז נאָך אַלס גוט אַז דער מאַן איז טאַקי אַ פערדינער, ווי אָבער אַז די פערדינסטען זענען שוואַך, דאַן איז אין שטוב צָרוֹת אויף צָרוֹת, ביטערס אויף זויערס, שווערע אַרבייט און „פּוסטעפּאַסניקעריי" א. ז. וו. א. ז. וו.

ווי אַנדערש וואָלט די גאַנצע וועלט, וועגען וועלכע מיר רעדען, אויסגעזעהן, ווען אַז אונזערע גימנאַזיסטקעס וואָלטען ניט געוואַקסען ווי די „פּאַפּקעס" פאַר'ן פּוץ און פאַר'ן גאַס; ווען זיי וואָלטען זיך בענוצט מיט איהר ביסעל בילדונג און ענטוויקלונג צו איהר זעלבסטשטענדיגקייט, זעלבסט־הילפע און פרייהייט, מיידילווייז ניט זיין אָבהענגיג פון טאַטען און נאָך דער חֲתוּנָה פון מאַן; ווען שִׁדּוּכִים וואָלטען, דאַנק דעם, אַנדערש געשלאָסען געוואָרען ווי איצט, און דאָס פאַמיליענלעבען וואָלט געווען דער עִיקָר — דאָס לאָז איך איבער דעם לעזער, ער זאָל זיך עס אַליין פאָרשטעלען.

נאָר דעריין צווייפעל איך ניט, אַז ווען אפילו אונזערע „בַּעֲלֵי־בָּתִּים" וועלען זיך דאָס פאָרשטעלען און פערשטעהען, וועלען זיי דאָך ניט זעהן זייערע טעכטער זעלבסשטענדיג צו מאַכען; עס פּאַסט ניט, דאָס ווייסען זיי, אַז אַ מיידיל זאָל זיין אַ פערדינערקע, ווען דער טאַטע, בָּרוּךְ־הַשֵּׁם, האָט נאָך אַ שטיקיל פָּנִים פון אַ מענשען... זי קוקען אויף די גְבִירִים, אויף „גְבִיר'שע טעכטער".

ש. גיטעלסאָן.

פאָליטישע איבערזיכט.

די ענגלענדער זענען אריבער איבער'ן טייך טוגעלא, ווי האבען איינגענומען ביי די בויערן עטליכע בעפעסטיגטע ערטער. די האפנונג אויף נצחון איז געווארען שטארקער. אין לעדיסמיט האט זיך שוין געהערט דאס שיסען פון די ענגלישע הארמאטען און מען איז שוין געווען זיכער אויף די באלדיגע אויסלייזונג. דער שטארקסטער בעפעסטיגטער בארג געבען טוגעלא איז שוין אויך געווען גענומען פון די ענגלענדער; ניט אויף לאַנג אבער איז געווען די פרייד אין ענגלאַנד. די בויערן האבען אַנגעשטרענגט זייערע כחות און אראבגעטריבען די ענגלענדער צוריק פון דעם איינגענומענעס באַרג. אבגעבענדיג דעם פיינד צוריק די איינגענומענע לאַגערן, פאר וועלכע מען האט אַזוי פיעל בלוט פערגאסען, און איבערלאזענדיג פיעל נייע קרבנות האבען די ענגלענדער געמוזט אין גאַנצען אָבטרעטען און אַריבערגעהען צוריק אויף יענער זייט טייך, וואו זיי זענען געשטאַנען פריהער. דערמיט איז די ארבייט פון בולערן אין די לעצטע 2 וואכען אין גאַנצען פערלאָרען, די האפנונג אויף בעפרייען לעדיסמיט איז אין גאנצען געפאַלען, בולערס חיל איז אבגעשוועכט און ניט פעהיג זיך אונטערצונעהמען אין גיכען ווייטער ארויסצוטרעטען געגען די בויערן. דאס פערטרויען אויף דעם גענעראַל איז ביי די ענגלישע סאלדאטען געפאלען, אין חיל הערשט אַ אונצופרידענהייט און נידערגעשלאַגענקייט.

דער נצחון פון די בויערן איז געקומען גאר אונערוואַרטעט און עס האט נאָך אמאָל געוויזען דער וועלט, וואָס קען אויפטהון אקליינעס פאָלק, וועלכעס ליעבט זיין לאַנד און זיין זעלבסשטענדיגקייט.

אין ענגלאַנד האט די נייע בולערס מפלה געמאַכט אַ אונגעהויערען איינדרוק, אבער עס האָט נאָך אַלץ ניט געבראָכען דעם שטאָלץ און די עקשנות פון פאָלק.

די קעניגען זאגט אין איהר טהראָן־רעדע ביים ערעפנונג פון פארלאמענט: „מיר מוזען ווייטער פיהרען די מלחמה ביז וואנעט מיר וועלען ניט זיגען". און מִיט די איהרע ווערטער איז מסכים דאָס גאַנצע פאָלק, אַפילו די דעפוטאטען וואָס זענען פריהער געווען געגען דער מלחמה, וואָס זענען נאָך ביז איצט דער דעה אז ענגלאַנד איז אומגערעכט, אַפילו די דעפוטאַטען, וואָס קריטיקערען די רעגירונג וואס זי פיהרט די מלחמה מיט אַזא אונפעהיגקייט, זיי זאגען אַלע אַז מען דאַרף זיך פון דער מלחמה ניט אָבזאָגען, ביז ענגלאַנד וועט פאָרט ניט מנצח זיין. די ליבעראַלע פארטיי שלאַגט פאר אויסצודריקען די אונצופריעדענהייט דעם איצטיגען מיניסטעריום, עס איז אבער נאָך אַ גרויסער ספק, אויב דער פאָרשלאַג פון די ליבעראַלען וועט אָנגענומען ווערען.

ענגלאַנד האָפט נאָך אַלץ אויף בעסערע צייטען אין דער מלחמה. אֱמֶת, זי רעכענט זיך דערמיט, וואָס לעדיסמיט, וועלכע איז שון 3

הדשים בעלאגערט, וועט זיך מוזען אונטערגעבען, אבער זי. האפט, אז די גענעראלען ראבערטס און קיטשענער וועט דאך גראטען סוף כל סוף צו ברייננען ענגלאנד א טרייסט נאך די אלע מפלות. ווען ראבערטס פערלירט זיין ערשטע שלאכט, דאן בלייבט ענגלאנד גאר נישט איבריג ווי זיך אבצוזאגען פון מלחמה און אנערקענען די זעלבסטשטענדיגקייט פון דער טראנסוואלער רעפובליק.

פאלקספערזאמלונגען אין אמעריקא און אין דער שווייץ ווענדען זיך צו דעם פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאטען, מאק קינליי, ער זאל פארשלאגען די ענגלענדער צו מאכען שלום, און ווי עס ווייזט אויס. ווארט דער פרעזידענט נור אויף די פאסענדע געלעגענהייט אנצוהויבען צו רעדען וועגען שלום.

אין פראנקרייך זענען געווען נייע וואהלען צום סענאט, יעדע 3 יאהר מוז א דריטעל מיטגליעדער ארויסטרעטען און אויף זייער ארט ווערען אויסגעקליבען נייע סענאטס־מיטגליעדער. דער פראנצויזישער סענאט האט די אויפגאבע צוזאמען מיט'ן פארלאמענט ארויסצוגעבען געזעצען, יעדעס געזעץ מוז אנגענומען ווערען אי פון פארלאמענט אי פון סענאט. דער סענאט בעשטעהט פון עלטערע מענשען, יעדעס מיטגליעד טאר ניט זיין יונגער פון 40 יאהר און איז איינגעריכטעט צו דעם צוועק, כדי אבצוהאלטען דעם פארלאמענט פון צו גיכע אונפארזיכטיגע געזעצען.

די איצטיגע וואהלען האבען ווייניג פערענדערט די שטארקייט פון די פארטייען אין סענאט. עס זענען אריין 3 מאנארכיסטען — אנטיסעמיטען, פון וועלכע ביז איצט זענען גאר ניט געווען קיין פארשטעהער אין סענאט. צווישען זיי געפינט זיך אויך דער בעוואוסטער גענעראל מערסיע. זיין נאמען איז בעקאנט אלעמען, די וואס האבען זיך אינטערעסירט מיט דרייפוסעס משפט. מערסיע אלס קריעגס־מיניסטער האט איינגעלעגט זיין גאנצען איינפלוס אויף די ריכטער, מען זאל בעשולדיגען דרייפוסען, ער האט די ריכטער פארגעלייגט היימליכע און פאלשע דאקומענטען, וועלכע מען האט דרייפוסעס אדוואקאט ניט געוויזען און ער האט בעהאלטען דאקומענטען, וועלכע זענען געווען פאר דרייפוסען.

איצט טרעט ארויס מערסיע דער געוועזענער מיניסטער פון א רעפובליקאנישער רעגירונג אלס פארשטעהער פון א פארטיי, וועלכע שטעהען אין פערבינדונג מיט דעם הערצאג פון ארלעאן, וואס זוכט די געלעגענהייט אומצוווארפען די פראנצויזישע רעפובליק. דער הערצאג פון ארלעאן האט געגעבען זיין הסכמה אויף מערסיע'ס וואהל, אויך די אנטיסעמיטישע גייסטליכע, וואס זענען געגען דער רעפובליק און דעם אמת, האבען מיטגעהאלפען צו געבען מערסיען דעם הויפט־געגנער פון דרייפוסען א ארט אין סענאט. דאס וואס מען האט געקאנט אויסקלייבען מערסיען אין סענאט בעווייזט אז נאך ניט אלץ איז אין פראנקרייך פערגעסען געווארען, אז די רוהע און ארדענונג זענען נאך ניט אזוי טיעף איינגעווארצעלט אין פאלק.

י. ל.

בריעף צו מיין עלטער באבע. (ד)

באבוניו טייערע!

איך וויל מיט דיר שמועסען אביסעל איבער די יודישע אנטיסעמיטען אין פראנקרייך.

יודישע אנטיסעמיטען? ווי קען עס געהערט זיין: יודישע שונאי ישראל? אז מע איז א יוד קען מען דאך ניט פיינד האבען די יודען? אז מע איז א בן־ישראל קען מען דאך ניט זיין א שונא־ישראל? א יוד א שונא־ישראל! דאס זענען דאך צוויי זאכען וועלכע זענען סותר איינע די אנדערע. צי קען דען מעגליך זיין אויף דער וועלט אז א קינד זאל אויפשטעהן געגען זיינע עלטערען? אז מע איז א יוד איז מען דאך א בן לעם־ישראל, און אז מע איז א בן לעם־ישראל איז דאך אונמעגליך פיהלען שנאה צו דעם עם־ישראל?

דאס אלעס איז זעהר ריכטיג, אבער דאס מאכט ניט אויס אז מיר האבען אין פראנקרייך איינענע ברידער, וועלכע האבען בוגד געווען אין זייער פאלק און האבען זיך פערקויפט צו דעם פראנצויזישען פאלק, און אויך ניט גראדע צו די בעסטע פון דעם פראנצויזישען פאלק, נאר צו די ערגסטע.

איך מוז דיר אנרופען די צוויי פיינע לייטליך וועלכע האבען אין די צוויי לעצטע יאהרען געבראכט אויף די פראנצויזישע יודען פיעל מעהר שלעק ווי די גוישע אנטיסעמיטען האבען זיי געקענט אנטהון.

איינער פון די צוויי כל־בו'ניקעס הייסט ארטור מאיר; דעם אנדערען רופט מען גאסטון פאלאנע. ארטור מאיר איז שוין א בעטאגטער מאן, אבער גאסטון פאלאנע איז נאך ניט אזא אלטער יודישער גוי. דער ערשטער גיט ארויס א פראנצויזישע צייטונג "גאלוא", און דער אנדערער רעדיגירט אויך א פראנצויזישע צייטונג מיט דעם נאמען "סואר". "גאלוא" אין פראנצויזישען הייסט א גאלער, דאס הייסט איין עלטער־עלטער־עלטער־אייניקיל פון די ערשטע פראנצויזען וועלכע מע האט גערופען גאלער, נאך זייער לאנד גאליע. זעהסט דו, באבוניו טייערע, דעם יודליקיל וועלכער וויל זיך רעכנען פאר א עלטער־עלטער־עלטער־אייניקיל פון די פראנצויזישע אבות, זיינע עלטערען זענען ניט, ווי אונזערע, אברהם יצחק ויעקב, נאר די גאלער, וואס די רוימער האבען מנצח געווען אין אמאליגע יאהרען. די צייטונג פון אונזער אנדערען ווייסע־חברה'ניק, פון דעם גאסטון פאלאנע הייסט, ווי איך האב דיר עס שוין געזאגט, "סואר", דאס הייסט: "דער אבענד", ווייל זי ערשיינט יעדען אבענד, בשעה 9. ארטור מאיר איז א האלב יודישער נאמען, און גאסטון פאלאנע איז א האלב פוילישער נאמען. פאלאנע אין פראנצויזישען הייסט פשוט: דער פוילישער. ארטור מאיר'ס טאטע איז געווען א גאנ'ץ פשוט'ר יודליק און האט א מאל ארומגעטראגען אין פאריזער גאסען צו פערקויפען פושקעליך שוהוואקס, שלייקעס, זאקענבענדליך, קנעפליך און נאך אנדערע אזעלכע מיני־סחורות. ער האט זיך ארומוויז פערדינט זיין פרנסה, אבער ער איז געווען, ווי מע זאגט, א ניש־קשה'דיגער יוד, קיינעם קיין שלעכטעס ניט געטהון און האט ערצויגען זיינע קינדער ווי ער האט געקענט. אבער דער יונגאטש ארטור מאיר איז פון יוגענד אן געוואקסען עפיס א שטיקיל אויסוואורף. מע דערצעהלט פון זיין יוגענד פיעל מעשיות, מע דערצעהלט, למשל... נו, ניין! איך קען ניט, באבוניו טייערע, דיר איבערגעבען דאס וואס מע דערצעהלט. איך וויל דיר נור זאגען אז דער פאטער זיינער האט איהם פארשאלטען דאס געביין נאך יונגערהייט. די פראנצויזישע צייטונגען געבען איבער אז איין מאל האט ארטור'ס פאטער זיך גענומען ביי דעם קאפ און האט א געשריי געגעבען צו זיין טייערען קינד: טייערער קדיש מיינער! א מיתה־משונה זאל אויף דיר קומען; אבער מעהר אין די אויגען זאל איך דיך ניט זעהן. און פון דאמאלס אן האט אונזער ארטור אוועקגעווארפען זיין טאטען און האט זיך בעזעצט ביי איין "האלב־וועלטיגער" פרוי און איז ביי איהר געווארען א שרייבער...

גאסטון פאלאנע האט זעהר פיינע עלטערען וועלכע קענען זיין צורה ניט אנקוקען. זיין מוטער איז געשטארבען פאר ווייטאג זעהענדיג וואס איז געווארען פון איהר קינד, זיינע קרובים לאזען איהם ניט אריין אויף זייער שוועל.

ארטור מאיר'ס צייטונג, דער "גאלוא" געהערט צו דעם פאבסט אין רום און צו דעם ארלעאנער הערצאג, וועלכער וויל ווערען א מלך איבער פראנקרייך. אז איך זאג, ער געהערט צו די צוויי אדונים, בין איך ניט שטארק אפשר מדקדק. אין אמת'ן וויל ער צו זיי געהערען, אבער זיי נוצען זיך טאקי מיט איהם, נאר אפנוצענדיג זיך מיט איהם זאגען זיי איהם: "ארויס פערשמוצטער יוד!" נאר דאס וועלען מיר נאך זעהן ווייטער.

שוין צוויי יאהר אז די צוויי חברה־לייט, ארטור מאיר און גאסטון פאלאנע, האבען א שפיי געגעבען אויף יודען. דו ווייסט דאך, באבוניו טייערע, די מעשה פון דרייפוס'ן, דעם בלבול וואס מע האט אויף איהם אויסגעטראכט, ווי אזוי מע האט זיך דערוואוסט אז ס'איז א בלבול, ווי אזוי מע האט געפונען דעם אמת'ן שולדיגען, ווי אזוי די פראנצויזען האבען ניט געוואלט מודה זיין אויף דעם אמת, ווי אזוי מע האט דווקא געוואלט אז דער יוד זאל זיין א שולדיגער, ווי אזוי מע האט מלחמה געהאלטען מיט די געגנער פון דעם אומגליקליכען דרייפוס און מיט די

שׂוֹנְאֵי־יִשְׂרָאֵל פֿון פֿראַנקרייך, ווי אַזוי סוף־כָּל־סוף האָט טאַקי דער שֶׁקֶר מנצח געווען דעם אמת א. ז. וו.

פֿיעל פֿראַנצויזען זענען טאַקי צוגעשטאַנען צו די יודען אום צו פֿערטהיידיגען דעם אומשולדיגען און צו רעטען דעם אומגליקליכען. אָבער עס האָבען זיך דאָך געפֿונען צווישען אונזערע ברידערליך אַזוינע, וועלכע זענען אַרויס געגען דרייפֿוס. עס האָבען זיך געפֿונען רייכע יודישע פֿרויען (געוועהנליך גאַנץ קליינע צְנוּעוֹת) וועלכע האָבען געלד געגעבען די פֿראַנצויזישע גענעראַלען און די קאַטאָלישע גַלָחִים צו פֿיהרען די מִלְחָמָה געגען די יודען.

אין דער פֿראַנצויזישער פּרעסע זענען די יודישע געגנער געווען אַרטור מאיר אין זיין „גאָלוֹאַ" און גאַסטון פּאלאנע אין זיין „סואַר".

דו ווייסט דאָך, באַבוניו טייערע, אַז איך בין גוט בעקענט מיט דעם וואָס געהט פֿאָר אין פֿראַנקרייך. דאָרט וואהנט שוין אַ גרויס שטיקיל צייט איינער פֿון מיינע בעסטע גוטע פֿריינד, איך קען אפילו זאָגען מיין בעסטער גוטער פֿריינד. ער איז אַליין אַ שטיקיל צייטונגס שרייבער און איז אויסגעקאָכט מיט די פֿראַנצויזישע גאַזעטשעקעס. ער האָט ליעב זיך צוקוקען צום לעבען, און אַלעס וואָס ער זעהט און הערט דערצעהלט ער מיר טאַקי באַלד אָב. אָפֿט קויפֿט ער מיר זעהר אינטערעסאַנטע ביכליך. אַ מאָל שיקט מען איהם אַריין זעהר וויכטיגע געשריבענע ווערק אומזיסט, נעהמט ער און גיט זיי מיר טאַקי באַלד איבער, אָט ווי ער וואָלט געוואָלט זאָגען: נעם און לעז איבער, דו וועסט עס איבערגעבען דיין עלטער־באַבע, אָט דער מערקווירדיגער אַלטער פֿרוי וועלכע אינטערעסירט זיך אַזוי שטאַרק מיט די יודישע פֿראַגען, גלייך ווי עס וואָלט איהר זעלבסט נוֹגֵעַ געווען. דאָס האָט ער מיר איבערגעגעבען דעם אַנרי דאַגאַן'ס ביכעל, איבער וועלכען איך האָב שוין מיט דיר גערעדט און וועל נאָך אַביסעל שמועסען שפּעטער. נאָר ניט דאָס בין איך אויסען; איך האָב נאָר געוואָלט דיר אויסווייזען אַז ווען איך רעד פֿון פֿראַנצויזישע זאַכען איז עס ניט גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין.

איך קען דיר נור זאָגען איין זאַך, די אייגענע כְּלוֹמֶר'שטע פֿריינד פֿון די צוויי גאַזעטשעקעס, אַרטור מאיר און גאַסטון פּאלאנע, האָבען פֿון זיי ניט מעהר אַ וויכטיגע מיינונג, אָדער, בעסער, האַלטען פֿון זיי ניט זעהר שטאַרק. וויפֿיעל מאָל, צום ביישפּיל, איז מיין פֿריינד פֿאָרגעקומען זיין צוזאַמען מיט אַ חֶבְרָה גאַזעטשעקעס, אין וועלכער עס האָבען זיך געפֿונען אויך אונזערע צוויי מַלְאֲכֵי־חַבָּלָה. שמועסענדיג און רעדענדיג האָט איטליכער כְּלוֹמֶר'שט זיי געהאַלטען פֿאַר לייטישע מענשען. אָבער אַז זיי האָבען עטליכע שפּאַן אָבגעטרעטען, האָט מען אויף זיי געגעבען אַ ברענענדיגען קיק און מע האָט זיך איינער דעם אַנדערען אַ זאָג גענעבען: !Quelle sales Juifs דאָס הייסט: „וואָס פֿאַר אַ שמוציגע יודען!" יודען זענען זיי טאַקי, צו אונזער שאַנד, נו, און שמוציג אַוַדַאי, מיט שמוציגע זעלען, מיט שוואַרצע ווי בלאָטע הערצער, מיט פֿערווישטע פּנימער.

געוועהנליך, ביז וואַנען מע האָט צו זיי גערדאַרפֿט אָנקומען פֿלעגט מען זיי זאָגען: Sale Juif נור אונטער די אויגען. איצט אָבער אַז מע דאַרף שוין צו זיי מעהר ניט אָנקומען, שעמט מען זיך שוין ניט פֿאַר זיי.

דער קינפֿטיגער מֶלֶךְ פֿון פֿראַנקרייך (ער לעקט נאָך לְעֵת־עַתָּה דעם שווייס!), וועלכען מע רופֿט איצט נאָך „דער הערצאָג פֿון אָרלעאַן" האָט ניט לאַנג טאַקי אַ טעלעגראַמע געשיקט איינעם פֿון זיינע קינפֿטיגע מיניסטאָרען (וועלכער שלינגט נאָך לְעֵת־עַתָּה דעם שטויב!), און האָט איהם אָנגעזאָגט, מעהר ניט האָבען קיין געשעפֿטען מיט אַרטור מאיר'ן, וועלכען ער האָט גלייך אַ נאָמען געגעבען: דער שמוציגער יוד. דער הערצאָג זאָגט אַז דער שמוציגער יוד אַרטור מאיר האָט געמאַכט פֿון דער דרייפֿוס־זאַך אַ פְּשׁוּט'ן געשעפֿט.

אֶלָא, וועסט דו דאָך מיך פֿרעגען, באַבוניו טייערע, אַז דער הערצאָג רעכענט יאָ אַרטור מאיר פֿאַר אַ שמוציגען יודען, ווי אַזוי־זשע האָט ער זיך ערלויבט מיט איהם געשעפֿטען מאַכען, מיט איהם זיך נוצען?

נו, דערויף איז דאָ אַ תְּשׁוּבָה: אונזערע גרויסע עלטער־זיידעס עה"ש זענען טאַקי געווען גרויסע פּסיכאָלאָגען; האָבען זיי דען ניט געזאָגט: אַל תִּתְוַדַע לָרָשׁוּת שֶׁאֵין מְקָרְבִין לוֹ לָאָדָם אֶלָא בְּשַׁעַת הֲנָאָתָם, דאָס הייסט: זאָלסט זיך ניט בעקענען מיט גרויסע לייט ווייל זיי זענען מְקָרֵב אַ מענשען נור ווען זיי האָבען פֿון איהם הֲנָאָה.

היינט, באַבוניו טייערע, וועסט דו דאָך מיך פֿרעגען: ווי־זשע קענען יודען פֿאָרט זיין שׂוֹנְאֵי־יִשְׂרָאֵל?

דערויף זענען דאָ צוויי תְּשׁוּבוֹת. איין מאָל איז טאַקי ווי דער הערצאָג פֿון אָרלעאַן האָט געזאָגט: עס איז געווען אַ געלד־פֿראַגע. צווייטענס מוז איך דיר נאָך זאָגען, אַז די יודישע עמאַנציפּאַציע אין פֿראַנקרייך איז געגרינדעט אויף אַזאַ פּרינציפּ: פֿריהער דאַרף מען זיין פֿראַנצויזען, און נאָכדעם יודען.

דאָס הייסט: די פֿראַנצויזישע עמאַנציפּירטע יודען האָבען זיך אָבגעזאָגט פֿון זייער נאַציאָנאַלען יודישקייט.

נו, איז ווייטער צוריק די אייגענע מַעֲשֶׂה. די אמת'ע יודישע עמאַנציפּאַציע איז די וועלכע מיר ציוניסטען לעגען פֿאָר.

נאָר, דערפֿון, באַבוניו טייערע, וועלען מיר נאָך שמועסען.

זיי געזונד ווי עס ווינשט דיר דיין שמואליק.

צווישען אונז גערעדט.

מיר ברויכען זיך ניט נאַרען, צווישען אונז מעג מען פֿון אַלעס רעדען, און איך וועל טאַקי אין מיינע אַרטיקלען „צווישען אונז גערעדט" פֿון אַלעס אָפֿט רעדען מיט דער האָפֿענונג אַז דער יוד וועט ניט נור לעזען, נאָר אויך הערען וואָס ער לעזט.

ווער בין איך, וועט איהר פֿרעגען.

איך בין געבוירען געוואָרען אין 19־טען יאַהרהונדערט: ווען איך בין געקומען צום שֵׂכֶל און האב אָנגעהויבען זיך צוקוקען צום יודישען לעבען, האָב איך מעהר ניט געזעהן ווי אַ גרויס פֿינסטערניש. אונזער גאַנץ לעבען, אונזער גאַנצע אַרבייט האָט זיך אַזוי געפֿיהרט ווי יעדע זאַך וואָס מען אַרבייט אין דער פֿינסטערניש. פּלוצים האָט פֿון פֿרעמדע הייזער צו אונז אָנגעהויבען לייכטען אַ שיין. און ווי די זומער פֿייגעליך אַרום אַ לאָמפּ זענען פֿיעל פֿון אונז אַהין געפֿלויגען ניט בעטראַכטענדיג צי עס איז גוט, געזונד, צי עס קענען וואַרעמען פֿרעמדע שטראַהלען. מען האָט זיך גערדעהט, געפֿרעהט, געטאַנצט און געפּאַטשט מיט די פֿליעגעל אַרום די פֿרעמדע לאָמפּען, און איך פֿלעג ליעגענדיג און אויפֿשטעהנדיג בעטען ביים רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, ער זאָל מיך לאָזען לעבען ביז אין צוואַנציגסטען יאַהרהונדערט, ווייל איך פֿלעג טראַכטען: ווי ליכטיג ווי גוט וועט דאַן אין צוואַנציגסטען יאַהרהונדערט זיין ביי יודען, און איך וויל אויך האָבען די זְכִיָה זעהן מיינע ברידער לעבען אין דער ליכטיגקייט".

גאָט האָט צו געהערט מיינע תְּפִילוֹת, און איך לעב איצטער אין צוואַנציגסטען יאַהרהונדערט צווישען אייך. נאָר וואָס זעהען מיר!

דיזעלבע אונאָרדענונג... דיזעלבע פֿינסטערניש.. די וואָס האָבען זיך אַמאָל נעדרעהט אַרום פֿרעמדע ליכטיגקייט זענען שוין דאָרט פֿערפֿאַלען געוואָרען, צו אונז זיך שוין מעהר ניט אומגעקערט, און אַ קליינער טהייל וואָס האָט זיך יאָ צו אונז אומגעקערט, איז געקומען צוריק מיט אָבגעסמאַלעטע פֿליעגעל, צושלאָגענע צוהרג'טע.

איך, מיינע לעזער, בין אויך פֿון די אָבגעסמאַלעטע, איך בין אויך פֿון די וואָס האָבען זיך אומגעקערט צו אייך, אַ צושלאָגענער מיט אַ סך וואונדען, יעצט ווייס איך גלייך מיט אַלע אַז ניט קיין פֿרעמדע שטראַהלען קענען אונז יודען ליכטיג מאַכען.

מיר יודען דאַרפֿען זוכען אונזער אייגענע ליכט, מיר דאַרפֿען האָבען אייגענע שיין, אייגענע שטראַהלען, פֿרעמדס קען אונז ניט וואַרעמען, אונזער גליק ברויבען מיר זוכען אין זיך זעלבסט. מען דאַרף מאַכען אָרדענונג אין אונזער יודישען לעבען, אָבער ניט אין דער פֿינסטערניש, נאָר אין דער ליכטיגקייט; מען דאַרף אַ סך טהון, אַ סך אַרבייטען.

אַרבייט איז דאָ אומעטום, אין יעדען ווינקעלע געפֿינען מיר די גרעסטע אונאָרדענונג. אומעטום דאַרף מען האָבען ליכט און אָרדענונג. וועגען די פֿערשיעדענע קליינע פֿערלאָזענע ווינקעליך פֿון אונזער לעבען וויל איך רעדען אין „יוד".

אויף דעם מאָל וויל איך רעדען וועגען יודישע צדָקות:

יודען גיבען צדָקה, יודען זאָגען זיך ניט אָב פֿון אַ נְדָבָה געבען. יעדעס יאָהר ווערט געגוּנג יודיש געלד צוטהיילט אויף פֿערשיעדענע צדָקות, אויסער די געלדער וואָס מען זאָגט אָב אויף עוֹלָמוֹת — אויף שטאָדט זאַכען. נאָך דעם אַלעמען, וואָס זעהען מיר? אָרימע קי דער וואַל־גערען זיך אין די גאַסען. די תַּלְמוּד תּוֹרוֹת טראָגען נור אויף זיך דעם נאָמען, אָבער וואו צו לערנען איז ניט דאָ: אָרימע לייט האָבען ניט וואו אַ נאַכט איבערצונעכטיגען, ניטאָ וואו דער אָרימאָן זאָל פֿאַר אַ פּאָר קאָפּיקעס קענען אַ לעפֿעל געקעכטס עסען, אין בִּקוּר חוֹלִים האָט אַ יודישער קראַנקער מוֹרא אַריינצוגעהן, אַזאַ שענע אָרדענונג איז דאָרט. ניטאָ קיין בֵּית יְתוֹמִים. בֵּית זְקֵנִים, אפילו די יודישע באָד וואָס איז נייטהיג פֿאַר יעדער שטאָדט, שטעהט אויף איינצופֿאַלען.

וואו זשע קומען אַהין די יודישע צדָקוֹת? ווער איז אין דעם אַלעמען שולדיג?

ניט געלד, ניט רַחֲמָנוּת, און אויך מענשען ב"ה פֿעהלען ביי יודען ניט.

אין דער יודישער צדָקה איז אַ גרויסע אונאָרדענונג. דאָס נעמט זיך דערפֿון, וואָס דער יוד אינטערעסירט זיך ניט מיט דער צדָקה, וועלכע ער איז געוואָהנט צו געבען, ער וויל ניט וויסען אויף וואָס ער גיט, וואָס פֿאַר אַ נוצען עס ברייננט זיין געבען, אָבער געבען גיט ער אַלעמען: אָרימע לייט, פֿערשיעדענע גַבָּאִים און גבאַי'תעס און יעדען, ווער עס שטרעקט נור אויס די האַנד, ווער עס עפֿענט נור אויף זיין טהיר.

ווי דער יוד גיט נור אַוועק זיין קאָפּיקע, זיין רובל אויף צדָקה בערוהיגט זיך זיין האַרץ. די מִצְוָה פֿון צדָקה האָט ער אָבגעטהון. און ווייטער קער זיך כְּלָל ניט אָן מיט איהם.—

מיר געהערען ניט צו די היינטיגע יודישע צדקה־געבער, וואָס פּטרן אָב דעם אָרימאָן, ווען ער בעט ביי זיי אַ גראָשען מיט דעם ענט־פֿער: „געה אַרבייטען"!

דער יודישער מִנְהָג „אַז מען דאַרף געבען יעדען, דער וואָס שטרעקט אויס די האַנד", „ווער עס עפֿענט די טהיר דאַרף ליידיג ניט אַוועקגעהן", דאַרף אונז ווייטער אויך זיין ליעב און טייער, אַזוי האָבען אונזערע טאַטעס און זיידעס געגעבען צדָקה און אַזוי דאַרפֿען מיר אויך געבען. מיר פֿערלאַנגען נור אַז יודען זאָלען זיך מעהר אינטערעסירען און וועלען וויסען ווי אַזוי און אויף וואָס עס געהען אַוועק זייערע צדָקוֹת, דאַן וואָלטען אַלע יודישע איינפֿיהרונגען לְטוֹבַת הַכְּלָל גאָר אַנדערש אויסגעזעהן, און יעדעס יודיש האַרץ וואָלט רוהיגער געוועזען, זעהענדיג ווי זיין נְדָבָה ברייננט פֿיעל נוצען זיינע אָרימע אומגליקליכערע ברידער.

פֿון ניט אינטערעסירען זיך, פֿון ניט וועלען וויסען נעמט זיך די גרויסע אונאָרדענונג אין די יודישע צדָקוֹת און דעריבער ברייננען אונזערע בִּקוּר חוֹלִים'ס, תַּלְמוּד תּוֹרוֹת און אַנדערע פֿיעל אַנשטאַלטען לְטוֹבַת הַכְּלָל ווינציג נוצען.—

די רוסישע רעגירונג האָט די אונאָרדענונג אין יודישע צדָקוֹת אַיינגעזעהן און האָט בְּדֵעָה בעסערע איינפֿיהרונגען צו מאַכען. דער „חאָזיאַסטווענע דעפּאַרטאַמענט" פֿון מיניסטער דעם אינערען האָט אויס־געאַרבעט איין אַלגעמיינעס אוסטאַוו פֿאַר „צדָקה חֲבֵרוֹת", יודען וואָס זאָרגען פֿאַר דעם כְּלַל האָבען זיך בענוצט דערמיט, און איינגע שטעדט האָבען שוין בעקומען ערלויבעניס איינצופֿיהרען ביי זיך „חֲבֵרוֹת אויף צו העלפֿען יודישע אָרימע לייט".

אָבער נור איינגע געצעהלטע. עס פֿרעגט זיך אָבער, פֿאַר וואָס סטאַרען זיך ניט אַלע אַנדערע צו בעקומען די ערלויבניס איינצופֿיהרען ביי זיך אַזאַ ניצליכע חֶבְרָה? צווישען אונז גערעדט געפֿינען זיך איצט פֿיעל וואָס וואָלטען זיך וועגען דעם געוואָלט סטאַרען, נאָר אַ צווייטער צַד, די פֿרומע קלאַסע, די חֲסִידִים דערלאָזען ניט. זיי טַענען: „וואָס וועלען טהון אונזערע פֿיעל גַבָּאִים פֿון גְמִילַת חֲסָדִים, פֿון הַכְנָסוֹת אוֹרְחִים, פֿון הֶקְדֵשׁ, פֿון תַּלְמוּד תּוֹרָה, די חֶבְרָה קַדִּישָׁא און נאָך אַנ־דערע? וואָס וועלען טהון די פֿרומע ווייבער די גבאַי'תעס, ווער וועט זיך פֿאַרנעמען מיט דער מִצְוָה פֿון צדָקָה? איהר ווילט מאַכען „געזעלשאַפֿטען" מיט „זיצונגען" און מיט „טשלענעס". מיר ווילען דערפֿון ניט וויסען,

יעדער יוד דאַרף זיך אָבגעבען מיט דער מִצְוָה פֿון צדָקה געבען און ווייטער דאַרפֿען מיר גאָר ניט וויסען".

און יודען געבען ווייטער צדָקה און ווייסען ווייטער ניט וואָס עס ווערט פֿון זייער צדָקה.

נאָר מערקווירדיג גוט און ריכטיג האָבען פֿערשטאַנען די בעססאַ־ראַבער יודען וואָס האָבען אויך בעקומען איין ערלויבניס פֿון מיניסטער דעם אינערען צו גרינדען „אַ חֶבְרָה העלפֿען יודישע אָרימע לייט אין האָטין.

די געעהרטע גרינדער פֿון דער חֶבְרָה האָבען געזאָגט צו די חֲסִידִים: „קיינער שטערט אייך ניט, ליעבע גַבָּאִים און גבאַי'תעס, זיך ווייטער פֿאַר־נעמען מיט דער מִצְוָה פֿון צדָקה, איהר קענט זיך דערמיט ווייטער אויך אָבגעבען, נאָר דאָס געלד וואָס איהר וועט מאַכען זאָלט איהר אין אונזער חֶבְרָה אַריינגעבען. מיר וועלען אַלעס פֿערשרייבען, מיר וועלען העלפֿען די אומגליקליכע וועלכע איהר וועט אָנווייזען און דערנאָך וועלען מיר אייך און יעדען ווער עס וועט נור וועלען וויסען, אָבגעבען חֶשְׁבּוֹן וואָס מיר האָבען געטהון מיט יעדע קאָפּיקע, פּרובֿט אונז איין יאָהר פֿאָל־גען וועט איהר זעהן וואָס מיר וועלען טהון".

אַלע שטאָדט הכנסות וואָס פֿלעגען געהן ביז יעצט פֿאַר יודישע אָרימע לייט ווי די „סקאַטאַבאָינע", די באָד, עוֹלָמוֹת געלדער, הייזער, קליטען און דאָס געלד וואָס די „אופּראַווע" גיט יעדעס יאָהר אַרויס פֿון דער טאַקסע זענען איבערגעגאַנגען צו דער חברה, אויך די חברה קדישא און די צדקות מיט וועלכע עס געבען זיך אָב פֿערשיעדענע גבאים און גבאַי'תעס זענען אויך צו זיי איבערגעגאַנגען.

די נייע חברה האָט זיך אָנגעהויבען אומקוקען וואָס טהוט זיך אין שטאָדט און האָט געפֿונען אַז קיין תַּלְמוּד תּוֹרָה איז ניט דאָ. אין דעם הֶקְדֵשׁ, וואָס בעשטעהט פֿון צוויי צימער, געפֿינען זיך עטליכע זְקֵנִים צוזאַמען מיט פֿערשיעדענע קאַליקעס, די אומרייניקייט פֿון דעם הקדש איז ניט איבער צוגעבען, עס האַפּט אָן אַ שרעק צו זעהן ווי מען לאָזט מענשען זיך מוטשען אין אַזוינע שמוציגע לעכער. דאָס בֵּית הַקְבָרוֹת איז אָהן אַ פּאַרקען. די באָד האַלט ביי איינפֿאַלען. די שטאָדט הייזער און קליטען דאַרפֿען רעמאָנט. מיט איין וואָרט איין אונאָרדענונג אומעטום, האָטש יודען האָבען אין האָטין שטענדיג געגעבען צדקה. די נייע חברה האָט אַלעס געפֿונען אין שטאָדט ווי נאָך אַ חורבן, ווי נאָך אַ מלחמה און האָט אָנגעהויבען מיט ענערגיע ברייננען צו ביסליך אין אָרדענונג.

פֿון דעם חשבון זעהען מיר וואָס די נייע חברה האָט געטהון אין ערשטען יאָהר:

אויף אויסצוהאַלטען אָרימע יְתוֹמִים און קינדער לערנען 820 רובל 32 קאָפּ., קליידונג פֿאַר די קינדער 261 ר. 14 קאָפּ. הייצונג אין ווינטער צייט פֿאַר אָרימע פֿאַמיליעס 437 ר. 6 ק., הילף די אָרימע אויף די יָמִים־טוֹבִים פֶּסַח, שְׁבוּעוֹת, רֹאשׁ הַשָּׁנָה און סוּכּוֹת 958 ר. 66 קאָפּ., כּשר עסען פֿאַר אָרימע אַרעסטאַנטען 39 ר., אַ פּאַרקען אַרום דעם בֵּית עוֹלָם 100 ר.. רעמאָנט אויף דער באָד און שטאָדט קליטען 376 ר. 42 קאָפּ. געפֿעס פֿאַר דער ביליגער קיך 60 רובל, הילף מיט געלד 54 פּערזאָן פֿון 50 קאָפּ. ביז 30 רובל — 430 ר. 90 קאָפּ. און נאָך אַנדערע הוֹצָאוֹת. הַכְנָסָה פֿון שטאָדט און פֿון פֿערשיעדענע זייטיגע נדבות האָט די חברה געהאַט דאָס ערשטע יאָהר 3886 רובל 11 קאָפּ.

די סמעטע פֿון הוֹצָאוֹת אויף דעם צווייטען יאָהר, האָט מען בעשטימט 4288 ר. 35 קאָפּ. אין דער נייער סמעטע געפֿינען מיר 1250 רובל אויף צו לערנען אָרימע קינדער און 550 רובל אויף קליידונג פֿאַר זיי.

די חברה גיט אָב אָרימע קינדער אין די בעסערע חֲדָרִים און דערמיט קריגען אויך אָרימע קינדער אַ גוטע ערציהונג און עס ווערען אויך געשטיצט די בעסערע חדרים.

פֿון דעם חשבון זעהט מען אַז די נייע חברה האָט אַלע שטעד־טישע צדקוֹת אַריינגענומען אין איהרע הענד און גיט זיך אָב מיט אַלעס נייטיגס און ניצליכעס וואָס די שטאָדט פֿאָדערט. דעריבער איז קיין וואונדער וואָס די אַרבייט פֿון דער נייער חברה געפֿעלט אַלע קלאַסען

יודען, אפילו די חסידים זענען אויך צופריעדען און העלפען מיט זייערע נדבות און וויסען איצט אויף וואָס זייער געלד געהט אַוועק.

מיר ראַטען די בַּעֲלֵי בָּתִּים אין יודישע שטעדטליך זיך ווענדען צו דער האָטינער חֶבְרָה אַז מען זאָל זיי אַרויסשיקען זייער אוסטאַוו מיט דעם חֶשְׁבּוֹן און זאָלען אויך אָנהויבען חלאפּאָטשען וועגען אַ ערלויבנים אויף אַזאַ „חֶבְרָה" וּבִפְרַט אַז איצט איז אַזאַ ערלויבנים גרינג צו בעקומען.

פון איין ערלויבטער חֶבְרָה קען פיעל נוצען אַרויסקומען דעם כְּלַל און מיט יודישע צדקות וועט מען זיך אויפהערען בעגעהן ווי מיט איין הֶפְקֵר זאַך, יעדער יוד וועט וויסען וואָס עס ווערט געטהון מיט זיין גראָשען, מיט זיין רובל, דאַן וועט עס הייסען איין אֱמֶת׳ע צְדָקָה.

מ. חיות.

מען שרייבט אונז:

פעטערבורג. איינע פון די בעסטע מיטלען צו וועקען אין אונזערע קליינע קינדער וואַרימע געפיהלען צו אונזער פאָלק זענען קינדער־יָמִים־טוֹבִים. אַזוינע פעסטע זענען גוט אֲפִילוּ פאַר אַזעלכע קינדער וועלכע לערנען אין חֲדָרִים אָדער תַּלְמוּד תּוֹרָה׳ס, וועלכע וואַקסען אין די יודישע שטעדטליך, אַוואו מען דאַרף זיי ניט דערצעהלען ווער זיי זענען און וואָס איז יודישקייט. גאַנץ בעזאָנדערס אָבער זענען זיי נייטהיג אין די גרויסע שטעדט, וואו די קינדער זענען אָבגעריסען פון דער יודישער ערציהונג. פאַר זיי איז נייטהיג האָטש פון צייט צו צייט אַ אויפמונטערונג, זיי איז נייטהיג צו דערמאָהנען ווער זיי און זייערע עלטערן זענען. צו דעם צוועק מאַכט מען איצט אין פערשידענע שטעדט קינדערפעסטע אין אַזעלכע טעג ווי חֲנֻכָּה, חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט, פּוּרִים, לַ״ג בָּעֹמֶר א. ד. ג. און אַזאַ יום טוב האָבען מיר אויך געהאַט ביי אונז אין פעטערבורג חמשה עשר בשבט. דער ערפאָלג איז געווען אַזוי גרויס אַז קיינער האָט עס ביי אונז נישט ערוואַרטעט. איינע פון די גרעסטע פעטערבורגער זאַלען איז געווען פול מיט קינדער און זייערע עלטערן, וואָס געהערען צו אַלע קלאַסען פון די פעטערבורגער יודען. דאָס פעסט האָט געדויערט פון 1 אַ זייגער ביז 6 און קיינער האָט זיך ניט אַרומגעזעהן ווי גיך די צייט איז אַוועק. אַלע האָבען זיך געפיהלט זעהר גוט זעהענדיג די פרעהליכע און גליקליכע צורקעס פון די קינדער. די קינדער זענען געווען פאַנטאַסטיש געקליידעט, אַלע האָבען געהאַט מגן־דוד׳ס, פיעל קינדער האָבען געטראָגען קליידער פון אַקערבויער, אַנדערע זענען געווען מיט לאָפּעטעס, שניידמעסער און גראַבלעס. די קינדער האָבען געזונגען העברעאישע ליעדער. מען האָט די קינדער פאָרגעלייענט אַ מעשה׳לע פון אונזער דיכטער פרוג וועגען חמשה עשר בשבט, מען האָט זיי געוויזען בילדער פון דעם הייליגען לאַנד און פון די יודישע קאָלאָניעס א. ד. ג. אויך האָט מען זיי געוויזען צויבערפאָקוסען. מיט איין וואָרט די מִשְׁתַּדְלִים האָבען ניט געזשאַלעוועט קיין מיה און אַרבייט, אום צו מאַכען דעם יום טוב וואָס שענער און גלענצענדער. און דער יום טוב איז בֶּאֱמֶת געווען זעהר געראָטען. די רוסישע צייטונגסשרייבער, וועלכע זענען געקומען זעהען, האָבען שפּעטער אין פערשידענע צייטונגען געשריבען וועגען פעסט גרויסע אַרטיקלען. אין דער אָנגעזעהנער צייטונג „פעטערבורגסקי וועדאָמאָסטי" איז געדרוקט איבער דעם פעסט איין זעהר גוטער אַרטיקעל, אין וועלכעם דער פּראָפעסער רעדט זעהר וואַרם וועגען יודענטהום און ציוניזם. ביי די גרויסע הוֹצָאוֹת וואָס דער יום טוב האָט געפאָדערט איז נאָך אויסערדעם ריינע הַכְנָסָה געבליבען בְּעֵרֶךְ 500 רובעל פאַר די אָדעסער חברה צו שטיצען יודישע ערדאַרבייטער אין ארץ ישראל. דערפון קען מען זיך שוין פאָרשטעלען ווי גרויס איז געווען דער אַנטייל פון די פעטערבורגער יודען אין דעם יום טוֹב. איך וויל האָפען אַז יעצט וועלען שוין פעסטע פאָרקומען יעדעס יאָהר. איך וויל אויך האָפען אַז אויך די אַנדערע שטעדט וועלען עס נעהמען צום ביישפּיעל. איך וויל אָבער בעמערקען אַז אין דעם פּראָגראַם פאַר די קינדער־פעסטע מוז מען וויטער מעהר צייט אָבגעבען פאַר קינדער שפּיעלען, פּראָצעסיאָנען, טענץ. ווייטער האָב איך בעמערקט אַז עס איז אַסך בעסער מען זאָל די קינדער ניט פאָרלייענען, נאָר מען זאָל זיי בעסער אין קורצע ווערטער דערצעהלען פון יום טוֹב. דאָס געשפּראָכענע וואָרט ווירקט אַסך שטאַרקער ווי דאָס געלייענטע. אויספיהרליך קען מען דעם יום טוֹב בעשרייבען אין אַ בראָשורע אָדער נאָך בעסער עס אָפּדרוקען און אַלעמען צוטהיילען. אונזערע משתדלים האָבען דאָס טאַקי געטהון, און יעדעם איז איבערגעגעבען געוואָרען די ערצעהלונג פון פרוג, וועלכע איז זעהר שען און דייטליך אָבגעדרוקט געוואָרען. ערשט צו הויז וועט יעדעס קינד רוהיג לעזען וואָס ער האָט אויף דעם פעסט ניט גוט געהערט. אַזוינע בראָשורען שאַדען אויך ניט פאַר אונזערע עלטערן, ווייל ניט אַלעמען איז בעוואוסט וואָס מאַנכער יום טוֹב בעטייט.

אויך מוזען די קאָנצערטען פערקירצט ווערען בכדי עס זאָל מעהר צייט בלייבען צום שפּיעלען און זינגען.

A. E.

א. ספּיוואַק פון שירייעוו (חערס. גוב.): אין אונזער שטעדטיל געפינען זיך 95 יודישע פאַמיליעס. אַ דאַנק די ברידער ה"ה שניידער געפינט זיך ביי אונז א חברה וואָס זייער צוועק איז צו לערנען מיט אָרימע קינדער. 8 חברים לערנען אומזיסט ביט די אָרימע קינדער פון 5 ביז 9 אבענדס, העבּרעאיש, רוסיש, געשיכטע און חשבון. שבת צונאַכטס און דאָנערשטאָג לערענט מען מיט דעם המון עם קיצור שלחן ערוך און עין יעקב. די חברה האָט אויך אויסגעשריעבען יודישע צייטונגען און מען גיט יעדען אומזיסט לעזען. עס וואָלט א יושר געוועזען אז אויסער די אומזיסטיגע לעהרערס פון די חברה לייט זאָל מען אויך דינגען א שטענדיגען לעהרער וואָס זאָל אכטונג געבען אויף די קינדער דעם גאַנצען טאָג. מיר האָפען אַז די פּאָר נגידים וואָס געפינען זיך ביי אונז וועלען דערצו געבען די נייטהיגע מיטעל.

אל"י מ"פ פון נאַוואהרדאַק (מינסק. גוב.): חמשה עשר בשבט האָט מען ביי אונז אין תלמוד תורה געפייערט דעם יום טוב „ראש השנה לאילנות". כמעט די גאַנצע שטאָדט האָבען זיך צוזאַמען געקליבען אויף דעם יום טוב. די מלמדים און לעהרערס זענען געקומען מיט זייערע שילער און שילערינס, די ת"ת איז געוועזען בעלייכטען, מיט פערשיעדענע פייערען; די ווענד בעהאָנגען מיט מגן דוד׳ס. דער כאָר האָט געזונגען העברעאישע לידער. נאָכהער האָבען ה"ה געצאוו און אייזענבערג געהאַלטען רעדעס וועגען דעם יום טוב וואָס דערמאַנט דעם יודען אין זיינע גוטע צייטען. דער עולם איז פרעהליך און צופריעדען זיך צוגאַנגען. —

די יודישע וועלט.

עסטרייך. = דער קראַקויער מאַגיסטראַט. אין קראַקויער מאַגיסטראַט האָט מען געברויכט 6 בעאַמטע, און צווישען די קאַנדידאַטען איז געווען אויך איין יוד אַ יוריסט. דער מאַגיסטראַט האָט אהן אַ שום טעם נישט געוואָלט אָננעהמען די ביטע פון דעם יודישען יוריסטען. נאָר דורך די מיה פון פּרעזידענט פון דער יודישער געמיינדע איז דער יוד אָנגענומען געוואָרען אַלס בעאַמטער אין מאַגיסטראַט.

*

רוסלאַנד. = בעשליסע פון די רוסישע ציוניסטען. אין קיעוו איז געווען א פערזאַמלונג פון די רוסישע מיטגליעדער פון אקציאָנסאָמיטעט אויף וועלכען עס איז בעשלאָסען געוואָרען: 1) אז די פיהרער פון ציוניזם זאָלען מודיע זיין אין די צייטונגען דאָס די ידיעות וועלכע פאַנאַטיקער צושפּרייטען, אז דער ציוניזם וויל שאָרען דער אמונה — איז פאַלש. אדרבה דער ציוניזם וויל מאַכען שלום צווישען אלע כתות, כדי אלע זאָלען אַרבייטען פאַר׳ן פאָלק. 2) אלע פיהרער פון ציוניזם האָבען געזאָגט זייער מיינונג, אז די מגידים קענען נישט ערפילען זייער צוועק, ווייל זיי זענען על פי רוב אונוויסענד אין דער יודישער געשיכטע און פערשטעהען אפילו נישט דעם ענין פון ציוניזם, און דערום האָבען זיי בעשלאָסען צו שיקען פעהיגע געבילדעטע מענשען צו אגיטירען פאַר׳ן ציוניזם. 3) מען זאָל זיך בעמיהען צוציהען סטודענטען צום ציוניזם. 4) איבערצוגעבען דעם מיטגליעד פון אקציאָנסקאָמיטעט פּראָפ׳ ביעלקאָווסקי צוזאַמענצושטעלען אַ קאַטאַלאָג פון אלע ביכער איבער נאַציאָנאַליזם און ציוניזם. 5) אין די צירקולאַרען צו עמפפעה׳לען נור אַזאַלכע ציוניסטישע ביכער, אויף וועלכע איינער פון די מיטגליעדער פון אקציאָנסקאָמיטעט וועט געבען זיין הסכמה.

= **פערברייטערונג פון דער טשערטא.** ווי די „ס. פּעטערסבורגסקיא וויעדאָמי" זענען מודיע, איז פאָרגעלעגט געוואָרען א פּראָיעקט צו פערברייטערען די יודישע „טשערטא", ווייל אין די גובערניעס וועלכע געהערען צו דער „טשערטא" וואָהנען יודען צו ענג.

= **א חברה צו שטיצען די מיטליידענדע אין בעסאַראַביען.** ה׳ מ. ג. מרגליות איז מודיע דעם „וואָסחאָד" אז אין אָדעס האָט זיך געמאַכט א קאָמיטעט צו העלפען די נויטליידענדע יודען אין בעסאַראַביען. די חברה האָט אָנגעהויבען נאָכצופאָרשען די גרויס פון דער נויט אין פערשיעדענע שטעדט, צו זאַמלען נדבות און איינצוטרעטען אין פערבינדונג מיט די אָרטסקאָמיטעטען כדי איינצופיהרען איין אָרדענונג אין דער שטיצע.

„אונזערע ברידער, שרייבט ה' מרגליות, געפינען זיך אין דער ערגסטער לאגע וועגען דער מיסערנטע (נעאוראזשאי); פיעל פאמיליען לוידען הונגער". צו דער חברה געהערען: מ. מרגליות, י. א. חמיעלניצקי, י. ל. סאקער, ש. דובנאוו, א. דיזענהאף א. אנדערע. נד־ות דארף מען שיקען אויף אדרעס פון ה' יעקב ריאבינאוו אדעסא (פושקינסקאיא, הויז רויכוועגער).

כדי צו בעקומען ריכטיגע ידיעות וועגען דער לאגע פון די הונגריגע אין פערשיעדענע מקומות האט דער קאמיטעט געשיקט אלס דעלעגאטען אין פערשיעדענע דערפער אין אקערמאנער אויעזד — ה' סאקער און שאפירא, און ה' דיזענהאף אין דעם בענדערער אויעזד.

צו העלפען די הונגעריגע קריסטען און יודען אין בעסאראביען און צו ברענגען די שטיצע אין ארדענונג איז ארויסגעפאהרען אהין פון מאסקווא דער פירסט ס. י. שאכאווסקאי; צו דעם צוועק האט מען איהם איבער־געגעבען פערשיעדענע נדבות וועלכע מען האט געזאמעלט אין מאסקווא פאר די הונגעריגע — 550 רובעל.

= פון די פראטאקאלען פון דער אדעסער חברה „ישוב ארץ ישראל". ה' נחום שויב פון מאסקווא האט אבגעזאגט פאר דער אדעסער חברה 2000 רובעל, בתנאי אז 1000 רובעל זאל זיין אויף זיין נאמען, און 1000 ר' אויף זיין פרויים נאמען, און אז במשך פון 50 יאהר נאך זייער טוידט זאל די חברה זארגען; דאס מען זאל אין ארץ ישראל זאגען קדיש אין זייער יאהרצייט.

דער אינזשיניער ל. קליינבארט פון קיעוו האט אבגעזאגט 2000 רוב' פאר דער אדעסער חברה. אז מען זאל פון דעם פראצענט געבען שטיצע קאלאניסטען אין ארץ ישראל, וועלכע בעארבייטען אליין די ערד, לויט איינזעהעניש פון קאמיטעט.

דער ועד הפועל אין יפו האט מודיע געווען דאס די קאלאניסטען אין גדרה הייבען אן אויסצוצאהלען זייערע חובות דער חברה, און זיי האבען בעשלאסען צו צאהלען אין לויף פון די יאהרען תר"ס ביז תרס"ה $4^0/_0$, און אין לויף פון די יאהרען תרס"ה ביז תר"ע $5^0/_0$ פון זייער ערנטע.

= קאראבקא. דער „וואסחאד" שרייבט, אז דער מיניסטער דעם אינגערען האט פאריגעס יאהר צושיקט א צירקוליאר צו די גיבערנסקע פראוולעניעס וועגען די ארדנונג פון אסיגנירען געלד פון דער קאראבקא. ביז יעצט איז געוועזן דער מנהג, אז אויף יעדע צו־פעליגע, נישט שטענדיגע, הוצאה פון קאראבקאגעלד האט מען געמוזט בעקו־מען די ערלויבניש פון מיניסטער דעם אינגערען; וועלכער האט זיך געמוזט פריהער פערשטענדיגען מיט דעם פינאנץ-מיניסטער און דאס האט נאטירליך געפאדערט פיעל צייט. יעצט וועט די גובערנסקיע פראוולעניע אליין האבען דאס רעכט צו אסיגנירען פון קאראבקא סומען נישט גרעסער פון 1000 רובל אויף צופעליגע, נישט שטענדיגע, בעדערפענישען; מיט דעם תנאי 1) אז די גובערנסקע פראוולעניע זאל זיך פריהער פע־שטענדיגען מיט דעם פערוואלטער פון דער קאזאננאיא פאלאטא און 2) דאס וועגען יעדע הוצאה זאל מען תיכף מודיע זיין דעם מיניסטער דעם אינערען.

= אביטע וועגען הלואה פון דער קאראבקא. דער בעסאראבער גובערנאטאר האט געשיקט צום מיניסטער דעם אינערען א ביטע פון דער אקערמאנער יודישער קהילה איהר צו לייהען 4000 ר' פון די רעסט׳ן פון דער קאראבקא, כדי צו געבען הילף די יודישע איינוואהנער.

= ז. מינאר ז"ל. אין ווילנא איז געשטארבען דער געוועזענער מאסקווער ראבינער ז. מינאר. ער איז געוועזן איינער פון די ערשטע תלמידים פון דער ווילנער ראבינער-שול. בעת ער איז געוועזן ראבינער אין מינסק האט ער איינגעפיהרט פיעל גוטע ארדנונגען אין דער קהילה און אין די צדקה-חברות. אין די 70-גער יאהרען איז ער געווארען ראבינער אין מאסקווא, וואו ער האט געמאכט א גרויס אויפזעהען מיט זיינע שענע אינהאלטס-רייכע דרשות. ער האט ארויסגעגעבען א זאמלונג פון זיינע דרשות אין רוסישער שפראך. אין די 90-גער יאהרען; ווען די יודישע קהילה אין מאסקווא האט איבערגעלעבט שווערע צייטען, האט מינאר מיט דעם גרעסטען מוטה זיך געסטארעט צו שיצען די אינ־טערעסען פון זיין קהלה און אבראטעווען די יודישע אנשטאלטען וועלכע ער האט געשאפען מיט אזוי פיעל מיה. נאר זיין ארבייט איז געוועזן אומזיסט, און ער האט געמוזט אויף די עלטערע יאהרען אבטרעטען פון מאסקווא. די לעצטע יאהרען האט ער פערבראכט אין ווילנא. תנצב"ה.

*

ענגלאנד. = פערזאמלונג פון דער חברה „אגודת אחים". די ענגליש-יודישע צייטונג Jewish Chronicle דערצעהלט וועגען א פערזאמלונג פון דער יודיש-ענגלישער חברה „אגודת אחים", אויף וועלכער ה' קלוד מאנטעפיארע האט מודיע געווען, אז באראן עדמונד ראטהשילד וויל איבערגעבען דער חברה יק"א זיינע קאלאניעס אין ארץ ישראל:

ה' קלוד מאנטעפיארע האט געעפענט די פערזאמלונג מיט דער מעלדונג, אז דער באראן עדמונד ראטהשילד האט איבערגעגעבען דער חברה יק"א זיינע 7 קאלאניעס אין ארץ ישראל אויף געוויסע בעדינגונגען. אין די קאלא־ניעס זענען דא 470 פאמיליען קאלאניסטען און אגרויסע צאהל פון ארבייטער וועלכע האבען על פי רוב פאמיליען. 2 סבות האבען בעוואגען דעם באראן ראטהשילד איבערצוגעבען זיינע קאלאניעס: איינמאל, און דאס איז דער עיקר, וויל ער וויל זיין פערזיכערט אז זיינע ארבייט, אין ארץ ישראל, זאל האבען א קיום אויך נאך זיין טוירט, און צווייטענס האט שוין די חברה יק"א געהאט פיעל פראקטיקע אין יודישער קאלאניזאציאן, און זי וועט בעסער פערשטעהן ווי איינצופיהרען אין די קאלאניעס א נייע אדמיניסטראציאן, נאכדעם ווי די אלטע אדמיניסטראציאן האט נישט געבראכט צום צוועק. ביז יעצט איז אין די קאלאניעס פון ראטהשילד געוועזן גרעסער די הוצאה אלס די הכנסה, וואס מען קען ערקלערען דורך דער שלעכטער אדמיניסטראציאן און אויך דורך דעם, וואס די קאלאניסטען האבען זיך צופיעל פערלאזען אויף די רייכע קעשענע פון ראטהשילד. אלס ראטהשילד האט פארגעלעגט די זאך פאר דעם קאמיטעט פון יק"א האבען די 3 ענגלישע מיטגליעדער געזאגט זייער מיינונג, אז מען דארף די קאלאניעס נישט איבערנעהמען. די טעמים זענען געוועזן די דאזיגע: איינ־מאל, האט די חברה יק"א בעשלאסען נישט צו גרינדען קיין נייע קאלאניעס, נאר צו שטיצען מיט אנלייהען די אלטע; אין דעם אליין האט די הברה ביז יעצט אריינגעלעגט אגרויסע סומע געלד, און דערום דארף מען נישט מעהר אויסגעבען געלד אויף די ארץ ישראל-קאלאניעס. צווייטענס האט די חברה יק"א דערווייל געגוג געטהון אין ארץ ישראל און זי האט פאר זיך נאך פיעל ארבייט אין ארגענטינא אין צפון-אמעריקא.

דער קרייז פון איהר ארבייט אין רוסלאנד, גאליציען און רומעניען פער־גרעסערט זיך אויך אלעמאל. אויסערדעם האלטען די ענגלישע מיטגליעדער, אז עס איז אגרויסער ספק אויב די קאלאניעס פון ראטהשילד וועלען מצליח זיין, ווען מען וועט אויך ענדערען די אדמיניסטראציאן, ווייל די בעאמטע פון באראן ראטהשילד האבען מיט זייער שלעכטער פיהרונג צוגענומען דעם חשק ביי די קאלאנסטען צו ווערען זעלבסטשטענדיג; אויך איז אמורא דאס דער ווייגביי וועט נישט זיין אימשטאנד צושטעלען די קאלאניסטען אויף די פיס. די וויכטיגסטע טענה פון די ענגלישע מיטגליעדער פון יק"א איז געווען, אז די חברה האט נישט דאס רעכט צו ארבעטען און אריינלעגען קאפיטאלען אין א לאנד וואו רוסישע יודען טארען נישט קומען. נאך א טעם איז דא: אויב די חברה וועט איבערנעהמען די קאלאניעס וועט מען מיינען, אז זי האלט מיט די ציוניסטען, וועלכע האבען שוין פיעל שאדען געבראכט יודען (?).

די איבעריגע מיטגליעדער פון קאמיטעט פון יק"א האבען געזאגט זייער מיינונג, אז מען דארף יא אננעהמען דעם פארשלאג פון באראן ראטהשילד אין דאס וועט גאר נישט זיין קיין בעוויז אז יק"א האלט מיט די ציוניסטען; דען עס איז יעדען בעקאנט, אז די ציוניסטען זענען געגען דער קאלאניזאציאן. די חברה יק"א וועט נישט דארפען אריינלעגען פיעל געלד אין די קאלאניעס, ווייל דער באראן ראטהשילד האט גענומען אויף זיך צו געבען יעדעס יאהר א געוויסע סומע אויף הוצאות, און ווען די חברה יק"א וועט נאך דארפען צולעגען אויף הוצאות פון איהר געלד $^2/_3$ פון דעם וואס ראטהשילד האט צוגעזאגט צו געבען, האט זי דאס רעכט זיך אבצוזאגען אין גאנצען פון די קאלאניעס, און מבטל צו זיין דעם קאנטראקט מיט ראטהשילדען. לויט דער מיינונג פון ה' מאירזאהן, איינער פון די פלייסיגסטע בעאמטע פון יק"א, וועלכער איז געוועזן נישט לאנג אין ארץ ישראל און האט בעגעבען אלע קאלאניעס איז צו האפען, אז אין לויף פון נאך איינגע יאהר זאלען די קאלאניעס קימען צו אגוטען שטאנד.

ה' קלוד מאנטעפיארע האט אויפגעפאדערט די מיטגליעדער פון דער חברה „אגודת אחים", צו וועלכער עס געהערט $^1/_8$ פון אלע אקציעס פון יק"א, זיי זאלען זאגען זייער מיינונג אין דעם ענין און מסכים זיין מיט דעם פערהאלטען פון די ד־יי ענגלישע מיטגלידער אין דער אסיפה פון יק"א. די מיט־גלירער פון „אגודת אחים" האבען אבער אויסגעדריקט זייער גאנצעס צוטרויען צו יק"א און זייער צופרידענהייט מיט דעם בעשלוס איבערצונעהמען ראטהשילדס קאלאניעס אין דעם רשות פון יק"א.

*

פראנקרייך. = יודישע סטאטיסטישע חברה. ה' בערנאר לאזאר האט מודיע געווען די יודישע צייטונגען, אז „די יודישע געזעל־שאפט פון סטאטיסטיק און היסטאריע" (Société juive de statistique et d'histoire) האט אנגעהויבען איהר ארבייט. זי האט צושיקט א צירקולאר, אין וועלכען זי וואייזט אויף די גרויסע ראלע וועלכע סטאטיסטיק שפיעלט ביי אלע געבילדעטע פעלקער, די לאגע פון די יודען אין פערשיעדענע לענדער פאדערט נאך מעהר צו זאמלען ריכטיגע אין פאלשטענדיגע ידיעות וועגען אלע שאלות פון יודישען לעבען. נישט נור די ידיעות וועגען דער מאטעריעלער לאגע פון יודען, נאר אויך אלעס, וואס געהער זיך אן דעם יודישען פאלק, זיין שטאנד, בעדערפענישען און פערלאנגען דארף ווערען גרינדליך געזאמעלט און בעארבעט.

אונזער צוועק איז צו זאמלען ריכטיגע ידיעות וועגען אלע פראגען וועלכע ווערען יעצטיגע צייט בעהאנדעלט, הן ביי יודען, הן ביי די פעלקער, צווישען וועלכע יודען וואהנען, כדי צו העלפען די שאלות פותר צו זיין. פאקטען און ריכטיגע ציפערען וועלען געוויס אבלייקענען פערשיעדענע פאלשע **זאכען און בבא-מעשיות, און געבען די מעגליכקייט זיך בעסער צו בעקענען**

מיט דעם יודישען פאלק. יעדער וועמען עס אינטערעסירט דער גורל פון יודישען פאלק איז מחויב אונז צו העלפען אין דער זאך.

*

בולגאריען. = דער מעמד פון יודען אין בולגאריען. אין דעם דעצעמבער-העפט פון דער מאנאטליכער שריפט, וועלכע די פאריזער חברה „כל ישראל חברים" גיט ארויס, געפינען זיך איניגע ידיעות וועגען דער לאגע פון יודען אין בולגאריען.

די לאגע פון יודען אין בולגאריען איז נישט גוט. אין דעם פארלאמענט ווערען אלעמאל פארגעלעגט ביטען צו בעגרענצען די רעכטע פון יודען. מען סטארעט זיך אז מען זאל אסרין יודען וואהנען אין דערפער, קויפען ערד און נישט אנצונעהמען אויף רעגירונגס-שטעלען. די אגיטאציע ווערט געפיהרט דורך די אנטיסעמיטישע צייטונגען און זי ווירקט זעהר שטארק אויפין פאלק.

אין טאטארבאזארדזיק האט א לעהרער געזאגט אין שולע פאר די תלמידים, אז יודען דארפען האבען קריסטען-בלוט, און די קינדער האבען געוואלט דערפאר שלאגען צום טויט זייערע יודישע חברים. אין ביעלאוו האבען 2 דיענערס פון מאגיסטראט ארויסגעגעבען א שטערענגען בעפעהל יודען, זיי זאלען ארויס פון שטאדט. א פראפעסאר פון אשולע דזאנגאזאוו האט געמאכט א ביבעל וועגען עלילת דם און געוואלט ארויסציהען ביי יודען געלד ער זאל עס נישט דרוקען.

א יודישע דעפוטאציע האט זיך פארגעשטעלט דעם מיניסטער ראדאסלאוואוו צו בעטען ביי איהם שוטץ. ער האט זיי צוגעזאגט צו בעשטראפען אלע שולדיגע און ער האט געהאלטען ווארט.

*

ארץ-ישראל. = הערר מאירסאהן דער סעקרעטאר פון דער חברה יק"א פאהרט ווידער די טעג קיין ארץ ישראל אום איבער צו נעהמען אין דעם רשות פון יק"א די קאלאניעס פון ראטהשילדס אדמיניסטראציע.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

עסטרייך. = ארבייטער סטרייק אין עסטרייך. אין די קאלענגרובען פון בעהמען, מעהרען און שלעזיען איז געווען א סטרייק, אין וועלכען עס האבען זיך בעטהייליגט 60 טויזענד ארבייטער.

מעהריש אויסטרוי, וואו דער שטרייק האט איצט אויסגעבראכען, איז אין די לעצטע צעהנדליגער יאהרען אויפגעוואקסען צו א גרויסער שטאדט פון 20'000 איינוואהנער. די קאלענגרובען געהערען צו די רייכסטע מענשען אין עסטרייך, צום ערצהערצאג פריעדריך, צו ראטהשילד, גוטמאן, גראף לאריש און אנדערע. פון איין זייט זעהען מיר געוואלדיגע פאבריקען און געביידען אין וועלכע עס ליעגען אונגעהויערע רייכטהימער, אין פון דער אנדערער זייט די א-ימקייט און דערשלאגענקייט פון צעהנדליגע טויזענדער ארבייטער, וועלכע געהערען צו די ארימסטע מענשען פון עסטרייך און וואהנען אין די ארבייטער-קאלאניען ארום דער שטאהט.

בעת די גרויסארטיגע טעכנישע געביידען פון די קאלענגרובען זאגען עדות ווי ווייט עס גרייכען די מענשליכע קענטניסען, געהערען די ארבייטער, וועלכע זענען גרעסטענטהיילס טשעכען אדער פאליאקען, צו די ארימסטע אין גייסט, און ארבייטען נור כדי צו עסען און עסען נור כדי צו ארבייטען. זיי וויסען אז עס איז זיי שלעכט, קענען זיך אבער וועגען זייער אונוויסענהייט נישט העלפען. זיי ליירען שטום פיעל יאהרען לאנג, דאן פלאקערט פלוצלינג אויף א פייער פון א מרידה און זיי מאכען א סטרייק. נאר די בעלי בתים דערשטיקען די מרידה דורך מיליטערישע געוואלט, און דערביי ווערען פיעל פון די ארבייטער געהרג'ט צום טויט.

יעצט איז דער סטרייק אויך געמאכט געווארען אהן א שום פלאן און ארדענונג. די סבה פון וועלכער עס האט זיך אנגעהויבען דער סטרייק איז געווען גאר א קליינע; באלד אבער האבען די ארבייטער פערגעסען די סבה, און זיך דערמאהנט אין זייערע אלטע צרות, און געפאדערט מען זאל ארבעטען אנשטאט 10 שעה נור 8 שעה. עס איז אראבגעקומען א דעלעגירטער פון אקערבוי-מיניסטעריום, ער האט אבער גאר נישט געקענט אויספיהרען מיט די ארבייטער. די אנפיהרער פון דער סאציאל-דעמאקראטיע האבען געזאגט זייער עצה אז די ארבייטער זאלען זיך אונטערגעבען, ווייל זיי זענען נישט צוגעגרייט צו א לאנגען סטרייק און די סטרייק-קאסע איז לעער. די ארבייטער האבען פון דעסטוועגען געפועלט אז מען האט זיי געהעכערט דעם לאהן מיט 5% און וועלען בעקומען קוילען אומזיסט אויף אייגענע בעדערפנישען. דערמיט האט דער סטרייק גענומען א ענדע.

*

רוסלאנד. = מיטעלשולען. דעם 7/19 יאנואר איז געעפענט געוואוען די ערשטע זיצונג פון קאמיטעט, וועלכער איז געגרינדעט געווארען ביים מיניסטעריום פון פאלקס בילדונג, צו בעטראכטען די ענדערונגען וועלכע מען דארף מאכען אין די פראגראמען פון די גימנאזיעס און רעאלשולען. דער פרעזידענט פון קאמיטעט איז דער מיניסטער פין פאלקס בילדונג, און די מיטגליעדער בעשטעהען פון דעליגירטע פון די גימנאזיעס און אוניווערזיטעטען, פראפעסארען, דאקטוירים און לעהרער. דער מיניסטער האט געעפענט די זיצונג מיט א רעדע, אין וועלכער ער האט אנגעוויזען אויף דעם צוועק פון קאמיטעט און וואס ער האט צו טהון. דער קאמיטעט איז נישט געשאפען געווארען צו מאכען בעשליסען נאר אויפצוקלערען די פעהלערס פון די מיטעלשולען און צו זוכען מיטלען ווי זיי צו פערבעסערען, און אויף אזא אופן וועט דאס מיניסטעריום בעקומען פארטיגען מאטעריאל. דער מיניסטער האט אויסגעדריקט זיין וואונש, אז יעדער זאל ארויסזאגען זיין מיינונג פריי, אין זאל שעצען אויך דעם אנדערענס מיינונג און האט בעזונדערס אויפמערקזאם געמאכט אויף די קערפערליכע און מאראלישע ערציהונג פון די קינדער, אויף צוגרייטונג פון גוטע לעהרער אין פערבעסערונג פון זייער מאטריעלען שטאנד.

= **פערבאט.** דער מיניסטער פון פאלקסאויפקלערונג האט פערבאטען ארויסצוגעבען א ערלויבעניש אויף לערנען בוכהאלטעריא דורך בריעף.

= **די רוסישע ווייצען.** דאס מיניסטעריום פין ערדארבייט האט בעקימען איין אפיציעלע ידיעה פין ה' פלעראן, וועלכער האט אין אויפטראג פון פראנצויזישען מיניסטעריום פון ערדארבייט נאכגעפארשט די אייגענשאפטען פין רוסישע ווייצען, און פערגליכען זיי מיט ווייצען פין אנדערע לענדער. לויט דער מיינונג פון ה פלעראן זענען די רוסישע ווייצען, וועלכע ער האט בעקומען פין די אדעסער און טאגאנארגער תבואה מערק די בעסטע פין אלע ווייצען אין דער וועלט

= **פאבריקען אויפזעהער.** די פאבריקען-אינספעקציאן האט מודיע געווען, אז אויפזעהר אויף די ארבייטער אין פאבריקען וועלכע געהערען צו אויסלענדער מוזען זיין דוקא רוסישע אינטערטהאנער און איין אויסלענדער טאר נישט זיין קיין אויפזעהער.

*

אינדיען. = דער הונגער אין אינדיען. אין אינדיען הערשט א שרעקליכער הונגער, און טויזענדער מענשען שטארבען אין די גאסען. די גרויסע היצען האבען אויסגעטריקענט די וואסערען, די בוימער זענען פערברענט און די פעלדער זענען שווארץ. שוין לאנג האט די ענגלישע רעגירונג געטראכט צו מאכען אין אינדיען ארטעזיאנישע ברינעמער, צו גראבען קאנאלען; אבער זי האט די אלע געדאנקען ביז יעצט נישט אויסגעפיהרט. היינט בעת ענגלאנד איז פערנומען מיט דער מלחמה אין טראנסוואאל קענען די איינוואהנער פון אינדיען בודאי וועניג האפען מען זאל זיי פערזארגען. די ענגלישע צייטונג Morning Leader שרייבט דאס אין באמביי און באנדאר קומען יעדען טאג גאנצע ציגע (פאיעזדען) מיט פעל פון בהמות וועלכע זענען געפגר'ט פאר הונגער און דארשט, טויזענדער פגרים פון בהמות אין אויך מענשען וואלגערן זיך אויף יעדען טריט, און פערפעסטען די לופט. מען קען זיך פארשטעלען וואס עס וועט זיין זומערצייט ווען די היץ איז שרעקליך גרויס.

אים מאנאט דעצעמבער האט מען געגעבען שטיצע 267 1,630 מענשען און די צאהל פין די נויטליידענדע פערגרעסערט זיך יעדע וואך מיט 200 — 250 טויזענד. די רעגירונג גיט ארבייט די הונגריגע. צווישען די ארבייטער אין לאגאר און גיססאר האט אויסגעבראכען די חאלערא.

דור המדבר.

פול דער קליינער בית-המדרש
און פערנומען אלע ערטער;
פון א טויטען מגיד הערען
טויטע יודען טויטע ווערטער;

א הסכמה פון דעם פסוק,
אז מיר האבען רעכט צו לעבען,
זוכט דער מגיד, אז מיר מעגען
אויך צו גליק און פרייהייט שטרעבען.

און מען הערט איהם קוים, און יודען
ווי געוועהנליך, זיפצען, קלאגען,
און עס פיהלען ניט די הערצער,
וואס די בלייכע ליפען זאגען.

און עס פיהלען ניט די הערצער,
פול מיט שטויב פון אלטע ספרים,
ווי מיר זענען טיעף דערשלאגען,
עלענד, אומגליקליך און ארים,

ווי די קייטען, שאנד און קנעכטשאפט
דריקען, בויגען אונז און פרעסען,

ווי עס ווערט וואס ווייטער ציון,
אונזער ציון, מעהר פערגעסען.

ווער דערמאהנט זי, און ווער וויל שוין,
ס'זאל אמאל אונז אנדערש ווערען...
טויט די תפלות און די ווינשען,
קאלט די ווערטער, פאל'ש די טרערען!..

און עס ווערט דאס פאלק וואס ווייטער
מעהר אין טיעפען זומפף פערזונקען
פון א ניעדריג־קליינעם לעבען,
אין א נאכט אהן שיין און פונקען...

ס'איז א גרויסער דור־המדבר...
מענשען־שאטענס, אהן א ווילען,
קנעכט מיט אויסגעפוילטע הערצער,
אהן חלומות, אהן געפיהלען.

קנעכט, וואס ליעבען זייער קנעכטשאפט
און די גלות־שלעג די שווערע,
וואס פערשטעהען ניט די ווערטער:
פרייהייט, פאטערלאנד און עהרע!

קנעכט, וואס ווילען פון דעם גרויסען
אלטען לעבען גאר ניט וויסען...
אונזער פאהן פון חשמונאים
ליעגט צערטרעטען און צעריסען,

און מיר טרעטען זי אליין שוין,
טיעף געפאלען און פערדארבען...
אין דעם פאלק פון קנעכט און שלעפער
איז אין גאנצען אבגעשטארבען

יעדע האפנונג, יעדעם שטרעבען
זיך בעפרייען פון די צרות,
אונזער פאלק איז גלייך געווארען
צו א אלטען בית־הקברות,

מיט פערחושכטע מצבות;
קאלטע הערצער, הערצער שטיינער
ווי אין בילד פון אונזער נביא
טויטע אויסגעדארטע ביינער.

וואס איז אונז געבליעבען, וואס איז
פון א גרויסען פאלק געווארען?....
— ווייטע חורבות, א מצבה
אויף דעם גליק פון אלטע יאהרען,

און ביי חורבות, ביי די שטיינער
קלאגען, זיפצען חורבות אלטע
פון א פאלק מיט טויטע הערצער,
הערצער שטיינערנע און קאלטע....

ל. יפה.

ערינערונגען פון קינדישען לעבען.

פון י. דינעזאהן.

צוויי מענשען, צוויי יודען, מיין איך, האבען, ניט וועלענדיג און ניט וויסענדיג, מיין ערשט בעגינענד גייסטיג לעבען אין מיר צוריסען, אין מיר א מלחמה אויפגעוועקט, פון וועלכער איך האב א צייט געליטען און וועלכע האט מיר אויך אסך אונשולדיגע טהרערען געקאסט.

איך מיין יענע מלחמה, ווען דער קאפ איז זיך דערווידער מיט דעם הארצען, און דער שכל קען ניט אייניג זיין מיט דעם געפיהל. דער שכל האט זיך זיין קלארען קאלטען חשבון, בערעכענט וואס גוט, וואס גלייך איז; דאס געפיהל אבער וויל פון דעם ניט וויסען און פערלאנגט א מאל פונקט דעם הפך,ביידע האבען זייערע וויכטיגע טענות, ביידע ציהען מיט גלייכען כח, יעדער אין זיין זייט, דער מענש שטעהט אין מיטען, ווערט צעריסען פון ביירען, ביז עס קומט א הילף פון א זייט און ציהט איבער אהין אדער אהער, דאמאלס פרעהען מיר זיך מיט דעם שלום און בעגרייפען קוים, ווי אזוי האבען מיר עס פריהער ניט פערשטאנען?!

איינער פון די צוויי מענשען, איז געוועזען איין ארימער יוד, ר' מאיר יעקע דער תלמוד־תורה מלמד. דער אנדערער — קלמן מארינהאף, אויך ניט קיין רייכער, און אויך א מלמד.

ר' מאיר יעקע איז געוועזען אהויכער מעכטיגער יוד, ווען ניט אזוי הויך און אזוי מעכטיג ווי עוג מלך הבשן, אבער ניט קלענער און ניט שוואכער געוויס פאר גלית הפלשתי. דער חלוק צווישען גלית'ן און ר' מאיר יעקען להבדיל, האב איך דאן געמיינט, זענען נור די פאר געוואלדיג ברייטע לאנגע פאות, וואס ר' מאיר האט זיי און גלית — ניט. ווייניגסטענס האב איך אזא גלית'ן אין מיין מאמעס א טייטש־חומש אבגעמאלט געזעהן, און האב מיר גאר קיין אנדערען ניט געקענט פארשטעלען.

ר' מאיר יעקען האב איך קיינמאל ניט זיצענדיג, ניט שטעהענדיג, און ניט נעהענדיג געזעהן, האטש איך פלעג איהם אפט בעגעגנען מיט ר' ברוך דעם שוחט און מיט ר' אריה דעם דין. געהן אבער פלעגען נור זיי, און ר' מאיר פלעגט שפרייזען, ווי ניט זיין כח וואלט איהם טראגען, און די פאר לאנגע ווילדע פאות זיינע פלעגען נור שווימען, פון ווינד אומגעפלאטערט ווי צוויי פלאגען אויף א הויכען מאצט, און די פאר לאנגע ברייטע פאלעס פון זיין קיטאיענער זופעצע, וועלכע פלעגען זיך פון ווינד אנבלאזען און אויסשפרייטען, פלעגען אנשטאט צוויי זעגלען ר' מאיר יעקען ווי א שיף אויפ'ן ים טראגען. און קוים פלעג איך איהם מיט זיין קאמפאניע דערזעהן, פלעג איך שוין וויסען, אז אין שטאדט טהוט זיך עפיס. עפיס וואס איז ערגיץ קאלע געווארען, צי דער ערוב האט זיך איבערגעריסען, צי מיט דער מקוה האט וואס געטראפען, אדער אנדערע אזעלכע יודישע זאכען, וואס ברויכען א תקון אדער א השגחה נור, ווי דאס כשר פלייש אין די יאטקעס, א חשש חמץ ערגיץ אין א מצה־פאדריאד —, אומעטום וועלען זיי שוין מתקן זיין, אומעטום אכטונג געבען, אונ איך מעג זיין זיכער, יודען וועלען שוין צו א מכשול חלילה ניט קומען.

אפילו אין גרויסען בית המדרש דאווענדיג. האב איך קיינמאל ר' מאיר יעקען ניט געזעהן ווי אבי ועמען, נאר דער גאנצער אומגעלומפערטער גוף זיינער האט זיך אומגעווארפען, אומגעשליידערט ווי א בוים אין וואלד ערגיץ פון א מעכטיגען שטורעם ווינד. און דאס איז קיין דאווענען געוועזען, א שטייגער ווערטער פון א סדור ארויסגערעדט, נאר אלאנגער ווילדער ברום פון א צורייצטען לייב, וואס האט זיך אויף איין רגע ניט איבערגעריסען פון "מזמור שיר חנכת" ביז "גאל ישראל". פון זיין געשריי: "ולגדולתו אין חקר" האב איך געמיינט, ציטערן ניט נור די פענסטער פון בית המדרש, נאר עס ציטערן טאקי אלע זיבען הימלען, און דארט אויבען צווישען די מלאכים, מאכט אזא "ולגדולתו אין חקר", דעם איינעם רושם, וואס מאכט א אנגעפולטע באמבע, ווען זי פאלט אריין אין א מחנה חיל. זיין "קדוש, קדוש, קדוש" איז א סאלוט געוועזען פון הונדערט הארמאטען מיט א מאל. אזא קול האט מאיר יעקע געהאט און מיט אזא גבורה האט ער געדאווענט.

אונ ניט אומזיסט האבען זיך פרומע ווייבער געבענשט, מיט מעהר מזל נור, אזעלכע צדיקים קינדער צו האבען ווי ער, און ניט אומזיסט האבען מיר הדר־יונגליך איהם געהאלטען פאר דעם גרעסטען צדיק אין דער וועלט. מעהר צדיק אפילו פאר אונזער רב, וואס איז בעריהמט געוועזען פאר א גרויסען גאון; האטש מיר האבען געוואוסט, אז אין לומדות, אין חריפות איז דער רב גרעסער פאר ר' מאיר יעקע'ן. ווארום ווען ניט, וואלט דאך ר' מאיר יעקע אליין געקענט

זיין א רב און וואָלט ניט דאַרפֿען לערנען מיט קליינע, אָבגעריסענע, באָרפֿיסע קינדער חומש מיט רש"י.

איך נעדענק ניט פֿון ווענען האָב איך עס געהערט א מאָל, נאר איך האָב געוואוסט, אז ר' מאיר יעקע וויל זיין אַ קרבן עולה אדער קרבן חטאת פֿאַר כלל ישראל, און מיט שמחה וועט ער אַ מאָל געהען אין פֿייער, אָדער אין וואסער אַריין אויסצולייזען, מיט זיין טוידט, אלע יודען פֿון אַ גזרה אַ שלעכטע, אָדער אַזוי צו שטילען גאָט'ס צאָרן אויף יודען. און האָב איך מיר נור געוואָלט פֿאָרשטעלען עפּיס אַ אמת פֿרומקייט, אַ אמת הייליגקייט, איז מיר אַליץ ר' מאיר פֿאַר מיינע אויגען געשטאַנען, אפילו משיח'ן און משיח'ס צייטען האָב איך מיר אָהן מאיר יעקען ניט געקענט פֿאָרשטעלען. אָט דאַכט מיר, קומט שוין משיח, יודען גרייטען זיך צו, איהם מקבל פנים צו זיין, נאָר איידער איך דערזעה נאָך משיח'ן אַליין, זעה איך שוין ווי ר' מאיר שפּרייזט מיט אומפֿלאַטערענדע פאות, מיט די אויפֿגעבלאָזענע פאָלעס פֿון זיין זופּיצע, און ערשט הינטער איהם, זעה איך משיח'ן אַליין אין אַ גאַנצען רעדיל זקנים און שענע יודען, אַ מהיה צו זעהן. אָט דאַכט מיר, גיט משיח אַ בלאָז מיט'ן גרויסען שופר, עס הויבט זיך אָן די גרויסע מלחמה מיט גוג און מגוג'ן, ר' מאיר יעקע גיט זיך אַ הויב, אַ שפּרייז און עס פֿאַלען אונטער זיינע פֿיס חילות גאַנצע ווי סנאָפּעס אויפֿ'ן פֿעלד, ער הויבט אויף זיין רעכטע האַנד און גיט אַ געשריי: ימינך ה' נאדרי בכח! און עס פֿאַלען ביי דעם שונא די ציינער אַרויס פֿאַר שרעק. שפּעטער, דאַכט מיר, זעה איך שוין ר' מאיר יעקען אין גן עדן, אין רעכטען מזרח אויבענאַן. ער טאַנצט, ער זינגט מיט אַזאַ גבורה, מיט אַזאַ התלהבות, אַז עס דאַכט זיך, דער גאַנצער גן עדן טאַנצט מיט און זינגט מיט מיט איהם, פּונקט ווי שמחת תורה צו הקפות, די גאַנצע שוהל — און פּונקט ווי אין שוהל, שטעהט דער רב מיט אַלע זקנים, קוקען אויף מאיר יעקען מיט פֿרייד און פּאַצען צו מיט די הענד: שישו ושמחו! שטעהען דאָרטען די הייליגע אָבות אברהם יצחק און יעקב מיט צדיקים און פּאַצען מיט הענד פֿון שמחה, ר' מאיר יעקע טאַנצט, עס טאַנצען די פאות זיינע און דער הויך, די פּאָלעס זיינע אין דער נידער, ער טאַנצט און זינגט, עס טאַנצט דער גאַנצער גן עדן מיט, אפילו ירמיהו הנביא, וואָס קלאָגט און וויינט אויפֿ'ן פּאָרטרעט, וואָס הענגט ביי אונז אויפֿ'ן וואַנד, גיט אויך אַ שמייכעל און פּאַצט אויך כלומרשט צו, און דער גאַנצער עולם איז לוסטיג, לעבעדיג.

אין הדר פֿלעגען מיינע חברים אָפּט רעדען פֿון מאיר יעקען און יעדעס מאָל דערצעהלען פֿון זיין פֿרומקייט, זיך בעריהמען, אַז זיי האָבען איהם ליעב ווי דאָס לעבען, און עס איז אַ מצוה טאַקי איהם ליעב צו האָבען, וואָרום צו ליעב זיין זכות לעבען מיר אפשר אַלע. צו ליעב זיין דאַווענען מיט אַזאַ כח, מיט אַזאַ גבורה, קעהרט גאָט די וועלט ניט איבער ווי סדום און עמורה פֿאַר איהרע שווערע זינד. דערפֿאַר איז ער ווערטה מען זאָל איהם זיינע טריט קושען! און מיר האָט זיך אויך געוואָלט אַזוי פֿרום זיין ווי מיינע חברים' מאיר יעקען אויך ליעב האָבען ווי זיי, נאָר יעדעסמאָל, ווען איך האָב געטראַכט פֿון ליעבשאַפֿט צו איהם, פֿון קושען זיינע טריט, ווי די חברים מיינע האָבען געזאָגט, פֿלעג איך אַ ציטער טהון און דאָס האַרץ האָט עפּיס אין מיר זיך ניט גוט געפֿיהלט, און איינמאָל, אַז ער איז צו אונז אַריינגעקומען נאָך אַ נדבה, מסתמא, אונ האָט מיך געוואָלט מיט זיין גרויסער האַנד אַ גלעט טהון, האָב איך זיך אַרויסגעריסען פֿון איהם, בין פֿון שטיב אַרויסגעלאָפֿען און צוריק ניט אַריינגעגאַנגען, ביז איך האָב איהם ניט געזעהן אַוועקגעהענדיג.

די מאַמע האָט זיך אָנגעבייזערט אויף מיר, געזאָגט, זי וואָלט עס פֿון מיר גאָר נישט גערעכענט, איך זאָל פֿון אַזאַ פֿרומען טהייערען יודען גיט לאָזען אַ גלעט טהון. —פֿאַר וואָס? האָט ער דיר ווען וואָס שלעכטס געטהון? האָט — זי געפֿרעגט.

איך בין געשטאַנען און געשוויגען, זיך געפֿיהלט זינדיג, דאס האַרץ האָט עפּיס ווי געקלעמט אין מיר, איך האב אליין ניט געוואוסט וואס מיר איז געשעהן. פֿון דעמאלט אָן האב איך אנגעהויבען מורא האבען פֿאַר מאיר יעקען, מורא האבען טאמיר גיט ער מיר א קוש, און פֿון דעם גדאנק, טאמיר הייסט ער מיר איהם צוריק א קוש געבען האב איך אלע מאל אַציטער געטהון. פאר וואס? — האב איך איהם אפשר ניט ליעב? איז ער אפשר ניט ווערטה פאר אזא דאווענען, פֿאר אזא פֿרומקייט, איך זאל איהם ליעב האבען? - די שאלות האבען זיך אלע מאל מיר געשטעלט, ווען איך בין נור נאהענט געוועןָ פֿון ר' מאיר יעקען, קיין קלארע תשובה האב איך אבער ניט געהאט, און קוים האט זיך מיר נור אויסגעדאכט, ער וויל רעדען מיט מיר, מיך א גלעט טהון, בין איך באלד מיט אנגסט אנטלאָפֿען געווארען.

(פֿארטזעטצינג קימט)

נייע ביכער.

די מעטהאדען פֿון דער יודישער קאלאניזאציאן. פֿון ב. ב.—וד, סט. פעטערבורג.

ה. ב. ב.—וד איז גוט בעקאַנט מיט אַלע פֿיהרונגען פֿון דער יודישער קאָלאָניזאַציאָן, און זיין קליין ביכעל לייענט זיך מיט פֿערגעניגען און נוצען.

ה. ב. ב.—וד מיינט, אַז פֿריהער אָדער שפּעטער וועט פֿון דער הויב־לער אַגיטאַציע נעהמען אַ סוף, עס וועט זיך אָנהויבען די פּעריאָדע פֿון דער פּראַקטישער אַרבייט, און אונזער הויפּטגעדאַנקען וועט ווידער זיין ווי צו בעשאַפֿען אַ יודישען אַקערבוי אין פּאַלעסטינאַ.

ער ווייזט אויף, דאָס ביז איצט האָט זיך אונז ניט איינגעגעבען צו גרינדען ערגיץ וואו דויערהאַפֿטע קאָלאָניעס. די קאָלאָניעס אין רוסלאַנד שטעהען אויף אַ ניעדריגען מצב, ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס די רוסישע רעגירונג האָט אָנגעווענדט אַ סך מיטעל און געלד, ווי זיי צו קרעפּטיגען און בעפֿעסטיגען. דאָס אייגענע קען מען זאָגען פֿון אַרגענטינאַ. מכּח די קאָלאָניעס אין ארץ ישראל איז זייט דעם צווייטען באַזעלער קאָנגרעס איטליכען בעקאַנט אויף וועלכע היהנערשע פֿיסליך זיי שטעהען נאָך עד היום. ווי קומט דאָס פֿרעגט ה. ב.—וד דאָס אַזוי פֿיעל געלד צייט און עהרליכע אַרבייט געהען לאִבּוד? און ער ענטפֿערט, דאָס אונזער הויפּט־פֿעהלער ליעגט אין דעם, וואָס מיר האָבען געוואָלט מאַכען פֿון יודען, דעם שטעדטישען הענדלער אַ דאָרפֿישען אַקערמאַן. אַזאַ אומקעהרעניש איז בשום אופן ניט מעגליך דורכצופֿיהרען און דערום זענען מיר ניט געקומען נעהנטער צו אונזער ציעל. מען האָט אַ צו קליינע מיינונג פֿון דעם בויער, דעם בעל הבית פֿון אַ שטיקעל ערד. ניט נור מיר אַליין, אפילו אונזערע זיידעס און עלטער זיידעס האָבען שוין גדאַרפֿט ערצויגען ווערען ביי ערד אַרבייט, כּדי מיר זאָלען קענען אויספֿיהרען מיט נייטהיגער קלוגקייט און שפּאַרזאַמקייט די טויזענד קליינע אָפּעראַציעס און אַרבייטען, וועלכע עס מאַכט איטליכען טאָג אַ געבאָרענער בויער. כּל זמן מיר קענען דאָס ניט, וועלען אַלע אונזערע נייע קאָלאָניעס האָבען די אייגענע מיאוס'ע הצלחה, ווי די פֿריהערדיגע, זיי וועלען איינשליגען אַ תהום געלד, דער קאָלאָניסט וועט אייביג זיין אָנגעוויזען אויף שטיצע און גמילת חסדים און ער וועט אייביג פֿיהרען אַ מלחמה מיט דעם דלות; ביז אפשר אַ מאָל, אַ מאָל, אין 100 יאָהר אַרום וועט ער זיך אויסלערנען צו גלייך מיט די אויסגעלערנטע. עס איז נאָך אָבער אַ האַרבע קשיא צי וועט ער דאָס אויסהאַלטען און ניט אַוועקוואַרפֿען ערד און שטוב צו זוכען זיין גליק ביי איין אַנדערע מלאכה!

ה' ב.—וד פֿערלאַנגט, אַז מען זאָל זיך אָבזאָגען פֿון דער אַלטער מעטהאָדע און זיך נעמען צו אַ נייע. אַנשטאָט צו מאַכען אַ שטעדטישען מענשען פֿאַר אַ בעל־הבית אויף אַ שטיקעל ערד, ד. ה. געבען אַ שניידער אַ נאָל אין דער האַנד, שלאָגט ער פֿאָר, אַז ערד אין פּאַלעסטינא זאָלען איינקויפֿען גרויסע געזעלשאַפֿטען אָדער די קאָלאָניאַלבאַנק און זאָלען זי בעאַרבייטען אויף קאַפּיטאַליסטישען אופן, דאָס הייסט: די ערד זאָל ניט פֿערטהיילט ווערען צווישען איינצעלנע קאָלאָניסטען, וועלכע דאַרפֿען אויף זייער טהייל אויספֿיהרען אַלע אַרבייטען: אַ קערען, זייען, בראַנאָווען, הייזער בויען, די בהמות פֿערזאָרגען, מיט עופות זיך אַרומפֿיהרען א. ד. ג. נאָר זי זאָל בעאַרבייט ווערען פֿון לאַנדאַרבייטער, וועלכע טהיי־

לען זיך איין נאָך דער אַרבייט וועלכע עס ווייזט זיי אָן די אַדמיניסטראַציע פֿון דער געזעלשאַפֿט. דער נוצען וועט זיין דער, וואָס די ערד וועט בעסער, שפּאָרעוודיגער בעאַרבייט ווערען; די אַרבייטער, וואָס וועלען האָבען נור אויסצופֿיהרען איין סאָרט אַרבייט, וועלען זיך גיכער, אַריינאַרבייטען און וועלען מעהר איינברענגען. אַסך געלד און צייט וואָס ווערט פֿערפֿאַלען דורך דעם, וואָס דער שפּאָגעלנייער קאָלאָניסט דאַרף זיך אויסלערנען טויזענדער אָפּעראַציעס און סוֹף כָּל סוֹף קען ער קיינע ניט, ווי עס דאַרף צו זיין, — וועלען איצט ניט געהן לְאִבּוּד, אויסערדעם וועלען דאַדורך צוגעצויגען ווערען די יודישע פּראָלעטאַריער (די אָרימע אַרבייטער) פֿון פּאַלעסטינא און אַנדערע לענדער, וואָס האָבען איצט צוליעב די אַלטע מעטהאָדע ניט די מעגליכקייט מיטצואַרבייטען אין דער קאָלאָניזאַציאָן פֿון פּאַלעסטינא. — דאָס אונזער פּראָלעטאַריאַט איז פֿעהיג צו לאַנדאַרבייט בעווייזען טויזענדער ביישפּיעלען. אין פּאַלעסטינא האָט זיך פֿון זיך אַליין בעוויזען דער יודישער לאַנדאַרבייטער, ווי באַלד מען האָט איהם נור געפֿאָדערט. אין רוסלאַנד זענען דאָ מאַסענהאַפֿט יודישע לאַנדאַרבייטער, וואָס טויגען אויסגעצייכענט צו דער אַרבייט. מען דאַרף נור לעזען וואָס מען שרייבט אויף זיי אין רוסישע צייטונגען, אָדער הערען די מיינונג פֿון בראַגין און בינשטאָק, וואָס קענען גענוי דעם יודישען לאַנדאַרבייטער אין פּאַלעסטינא. דאַדורך וואָס די קאָלאָניזאַציאָן אויפֿ'ן קאַפּיטאַליסטישען אופֿן וועט זיין גוט און איינטרעגליך, וועט פּאַלעסטינא אַליין צוציהען נייע קאַפּיטאַלען און נייע אַרבייטער, די קאָלאָניזאַציאָן וועט זיך אַליין מעהר פֿערברייטערען, די אַרבייטער וועלען האָבען שטענדיג וואו צו פֿערדינען און פֿאַר אַ גרויסען טהייל פֿון אונזער יודישען פּראָלעטאַריאַט וועט די נייע מעטהאָדע ברענגען אַ אֱמֶת'ע הילף.

ביי אַזאַ אָרגאַניזאַציע איז זעהר מעגליך, דאָס שפּעטער וועלען זיך פֿון דעם לאַנדאַרבייטער־קלאַס זיך אַרויסבילדען קאָלאָניסטען מיט איינענער ערד, פֿעהיג צו זיין בַּעֲלֵי בָּתִּים ווי געבאָרענע בויערן.

ה. ב.—וד ווייס אָבער אַז די קאָלאָניזאַציאָן פֿון פּאַלעסטינא איז פֿאַר דעם ציוניזם נור אַ מיטעל צו דערגרייכען אַ העכערען צוועק.

אונזער הויפּט ציעל איז צו בעשאַפֿען דאָרטען אַ נאַציאָנאַלעס לעבען און דערצו דאַרפֿען מיר האָבען מענשען וועלכע זאָלען זיין צוגעבונדען צו דער ערד. ה' ב.—וד לייקענט אפילו ניט, דאָס נור דער קאָלאָניסט קען זיין שטאַרק צוגעבונדען צו'ם אָרט וואו ער לעבט, נאָר ער פֿערזיכערט אונז, אַז דעם לאַנדאַרבייטער קען מען אויך צובינדען צו פּאַלעסטינא, ער בעווייזט אָבער ניט קלאָר ווי אַזוי, און דער פּונקט איז ביי ה' ב.—וד שוואַך אַרויסגעקומען. דער פּונקט איז אָבער פֿאַר דעם ציוניזם זעהר וויכטיג, און מיר מעגען האָפֿען דאָס ה' ב—וד וועט אין אַן אַנדער שטעל דייטליכער ערקלערען זיין געדאַנקען, דען ווי די מעשה איז, קענען מיר אויף ה.ב—וד דעם שֶׁבַח זאָגען, דאָס ער איז כּמעט איינער פֿון די ערשטע, וועלכע טרעטען צו מיט ערנסטע געדאַנקען צו דער פֿראַגע פֿון דער יודישער קאָלאָניזאַציע. דער ערשטער באַזעלער קאָנגרעס איז אַרויס מיט אַ שטאַרקער קריטיק געגען דעם קליינעם פֿאָרבעהאַלטענעם אופֿן אין דער קאָלאָניזאַציע. וועגען די מעטהאָדע פֿון דער קאָלאָניזאַציע בִּפְרַט האָט נאָך דער קאָנגרעס ניט אַרויסגעזאָגט זיינע געדאַנקען. ה'ב.—וד געהט נאָך ווייטער, און דערפֿאַר זענען מיר איהם מְחוּיָב צו דאַנקען. די טיעפֿע צערגליעדערונג פֿון ה' ב־וד'ס פֿאָרשלאַג וועט אנווייזען ווי ווייט ער איז גערעכט און ווי ווייט ער איז מְגַזֵם. דער „יוד" וועט נאָך אָפֿט האָבען די געלעגענהייט צו ריידען וועגען דעם אין גרעסערע און ברייטערע אַרטיקעל.

בַּעַל מַחְשָׁבוֹת.

די פֿאַמיליענפּאַפּירען.

זכרונות פֿון דוד המלך'ס פֿאַמיליע.

פֿון א. ש. פרידבערג.

(פֿאָרטזעצונג)

נון פֿרעג איך איהם: איהר זאָגט, אַז צו געוויסע צייטען בעשעפֿטיגט איהר אייך מיט „לייענען און לערנען די תּוֹרָה" — ווער זשע לייענט און לערנט מיט'ן עוֹלָם, ווען איהר האָט קיין כֹּהֲנִים, וואָס האָבען זיך דערמיט צו בעשעפֿטיגען?

— מיר אַלע! — איז געוועזען דער ענפֿער — יעדער פֿאַמיליען־פֿאָטער קען לייענען די תּוֹרָה, און גיט אָב זיין פֿרייע צייט זי צו לערנען מיט זיינע קינדער און מיט זיין הויזגעזינד. יעדעס יונגיל, ווען ער איז צוועלף יאָהר אַלט, קען זי שוין אויסווענדיג, און יעדער ערוואַקסענער איז אים שטאַנד צו זאָגען תּוֹרָה און ערקלערען אַלעס. צווישען אונז ווערד שטענדיג גוֹרָל געוואָרפֿען ווער עס האָט אַם שַׁבָּת אָדער יום־טוֹב צו דַרְשׁ'ענען פֿאַר דעם עוֹלָם פֿון דער סֶדְרָה אָדער פָּרָשָׁה וואָס ווערד אין יענעם טאָג געלייענט.

— און וואָס איז דער אינהאַלט פֿון אייערע דְרָשׁוֹת?

„נור מוּסָר און גוטע מִדּוֹת וועלכע געפֿינען זיך אומעטום אין דער תּוֹרָה און דאָס ווערד פֿאָרגעטראָגען אָהן קונצען, אָהן פְּשָׁט'ליך, נאָר אין קלאָרע דִבּוּרִים, מיט וואַרעמע ווערטער וועלכע געהן אַרויס פֿון טיעפֿען הערצען און דערפֿאַר קומען זיי טיעף אין הערצען אַריין.

— און וועלכע תְּפִלּוֹת זענען ביי אייך איינגעפֿיהרט?

„עס זענען דאָ פֿערשידענע: „שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" דאָס איז דאָס הויפּט. דאַן האָבען מיר פֿערשידענע פְּסוּקִים געקליבען פֿון תְּנַ"ךְ. אָבער אויסער די איינגעשטעלטע תְּפִלּוֹת בעט יעדער פֿון אונז מיט אייגענע ווערטער וואָס זיין הערץ און געפֿיהל לערנען איהם, און וואָס די צייט און געלעגענהייט פֿאָדערן. דאָס זאָגט יעדער פֿאַר זיך, אין דער שטיל, ערהויבענדיג די אויגען צום ליעבען גאָט אין הימעל. אָבער פֿאַר די פּריוואַטע תְּפִלּוֹת וואָס יעדער בעט פֿאַר זיך טרעט איינער פֿון אונז אויף, לייענט אין דער תּוֹרָה, און דאַן האַלט ער איינע רעדע פֿון דעם עִנְיָן וואָס ער האָט פֿאָרגעלעזען און קומט דערפֿון אויף אַ דְרָשָׁה פֿון מוּסָר, פֿון יִרְאַת שָׁמַיִם און מִצְוֹת און מַעֲשִׂים־טוֹבִים, מיט זיינע גליהענדע ווערטער ערהיצט און ערהויבט ער אַלע הערצער, און ביי אַזאַ בעגייסטערונג ערגיעסט זיך יעדער אין איין געבעט צו גאָט ווי עס דיקטירט איהם זיין געריהרט האַרץ.

— און וועלכער אָרט איז ביי אייך בעשטימט צום גאָטעסדיענסט?

„ביי שענעם וועטער האָבען מיר אַ פֿרייען פּלאַץ אין וואַלד — דען וואו איז אַ גרעסערער מָקוֹם־קָדוֹשׁ ווי אין דער וואונדערבאַרער נאַטור, וואו יעדעס בלעטיל, יעדעס גרעזיל צייגט אויף גאָטס וואונדער? אָדער וואו איז אַ שענערער האָר צו הערען ווי אונטער די זינגענדע און קלינגענדע פֿייגעל, וואָס פֿעראייניגען זייערע מעלאָדיען מיט אונזער הייליגען געבעט? — נאָר ביי שלעכטעם וועטער קומען מיר צוזאַמען אין איין הויז, וועלכעס איז פֿון אונז דערצו ערבויט. דאָס הויז איז אָהן פּראַכט און פֿערציערונג, אָבער אַלעס דאַרין איז גוט און געשמאַק־פֿאָל איינגעאָרדנעט און געשאַפֿען, צו ברענגען אונזער געמיטה אין געטליכע שטימונג.

— און מיט וואָס בעשעפֿטיגט איהר זיך הויפּטזעכליך?

„אונזערע בעשעפֿטיגונג איז ערדאַרבייט און פֿיה־ערציהונג, און וואָס עס פֿערבלייבט אונז פֿון אייגענעם בעדאַרף פֿערקויפֿען מיר אַנדערע, און מיט דעם פִּדְיוֹן שאַפֿען מיר אונז אַלעס נייטהיגע און לאָזען נאָך וואָס איבער אויף שלעכטערע צייטען.

— און וועלכע רעגירונג איז ביי אייך איינגעפֿיהרט?

„אונזער רעגירונג איז אויף פֿאַרצייטיגער אָרט ווי מיר האָבען געלעבט אין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, איידער אונזערע עלטער־עלטערען האָבען אויסגעקליבען שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ צו רעגירען איבער זיי. אין יעדער געמיינדע ווערד אויסגעקליבען דער עלטעסטער, בעסטער און קלוגסטער פֿון אַלעמען, און ער בלייבט אונזער ריכטער און פֿיהרער אויף לעבענס לאַנג. דאָס איז נור אַ עהרענשטעלע, קיין לוין ווערד דערפֿאַר ניט געגעבען. ווען עס קומט פֿאַר אַ כְּלַל־זאַך, דאַן קומען צוזאַמען אַלע עלטעסטע אום זיך דאַריבער צו בעראַטהען, און נאָך די מעהרהייט פֿון די שטימען ווערד די זאַך ענטשידען.

— און ווי פֿערברענגט איהר די צייט אין אייער רוהע, ווען אייער גאָטעסדיענסט איז געענדיגט און ווען איהר זייט פֿריי פֿון אייער אַרבייט?

„דאַן בעשעפֿטיגען מיר זיך מיט דער ערציהונג פֿון אונזערע קינדער, צו לערנען מיט זיי תּוֹרָה און זיי צו קרעפֿטען קערפּערליך און גייסטיג. ווי נור עס ווערד אונזער טאָגעסאַרבייט בעענדיגט, זאַמעלט יעדער

הויזפֿאָטער זיינע קינדער אַרום זיך, רעדט מיט זיי פֿון גאָט, דעם בעשע־פֿער פֿון דער וועלט, ווי מע דאַרף איהם דאַנקען און ליעבען און דיענע און טהון אַלעס וואָס ער האָט אונז געבאָטען און גוט און עהרליך זיין — ווייל דאָס איז זיין פֿערלאַנגען און נור דערמיט קענען מיר איהם געפֿעלען און אַלעס גוטעס פֿון איהם ערהאַלטען. געגען אָבענד געהן מיר אַלע אויף דעם פֿרייען פֿעלד; דאָרט לערנען זיך די קינדער גימנאַסטיק, אום געשיקט און פֿלינק צו זיין אין אַלע גלידער, לערנען שפּרינגען און לויפֿען, שיסען, פֿעכטען, שליידערען און געברויכען אַלע אַרט כּלי־זין. צום שיסען זענען מיר אַלע גרויסע בּריות, און וועה דעם שׂונא וואָס זאָל וועלען מיט אונז קריעג פֿיהרען, דען ער וועט שוין דעם וועג צוריק אַהיים ניט טרעפֿען. אָבער ביי אונז קומט קיין מאָל ניט דערצו, דען מיר לעבען מיט אַלעמען אין פֿריעדען, און אַלע מיט אונז דעסגלייכען. מיעד און מאַט קומען מיר אַלע אַהיים רעכט שפּעט, עסען אונזער אָבענד־ברויט, און געהען דאַן אַרויף אויף די פּלאַכע דעכער דערצעהלען זיך אַלערליי מעשׂיות און געשיכטען, אָדער זינגען פֿערשידענע ליעדער. אונזער געבענשטעס לאַנד מיט איהר וואונדערליכער נאַטור ערהעבט הערץ און זעעלע צו זאַנג און קלאַנג. די פּאָעזיע איז אונזער בעסטע אונטערהאַל־טונג און יעדער פֿון אונז איז מעהר אָדער וועניגער פּאָעט פֿון נאַטור. אַם פֿרעהליכען יום־טוב סוכּות, קומען מיר אַלע מיט אונזער יונגען דור אויף דעם גרויסען פּלאַץ אין וואַלד, דאָרט ווערד עקזאַמען געהאַלטען פֿון גימנאַסטיק און פּאָעזיע, און ווער עס צייכענט זיך בעזונדערס אויס בעקומט אַלס פּרעזענט אַ לאָרבערקראַנץ, וועלכען אונזערע זקנים לייגען איהם אייגענהענדיג אויפֿ'ן קאָפּ, און דאָס ווערד ביי אונז אַלס גרעסטע בעלוינונג געהאַלטען. פֿאָריגעס יאָהר האָט מיין טאָכטער'ל רבקה ערהאַל־טען אַ לאָרבער־קראַנץ, פֿאַר איהר אויסצייכנונג אין פּאָעזיע — דאָ איז געוועזען נחת און פֿרייד פֿאַר אונזער גאַנצער משפּחה! מיט דעם לאָרבער־קראַנץ ווערען אויך אַלע אונזערע שידוכים געשלאָסען — דען ווען אונ־זערס אַ מעדכען געפֿעלט איינינע בּחורים צוגלייך, מוזען זיי זיך שטעלען צום געוועט, ווער פֿון זיי צייכענט זיך אויס מעהר ווי אַלע אין קערפּער־קראַפֿט און פּאָעזיע, צו דעם טרעט דאָס מעדכען צו, און בעקרענצט זיין קאָפּ מיט לאָרבערען, דאַן שרייען אַלע „מזל טוב!" דער שידוך איז מיט דעם געשלאָסען און דאַרויף קומט שוין די צערעמאָניע פֿון דער חתונה כּדת משה וישׂראל.

— אַך, ווי שען עס איז ביי אייך אַלעס איינגעאָרדנעט, און ווי גליקליך עס לעבט זיך דאָ! — רוף איך אויס מיט געריהרטעס הערצען — ווי גערן וואָלט איך געוואָלט היע בלייבען און געפֿינען ביי אייך מיין גליק!

— טהוט ווי אייער האַרץ הייסט אייך, ליעבער פֿריינד! מיין הויז איז פֿאַר אייך פֿריי, אונז איז יעדער מענש ליעב, ווען ער איז נור פֿלייסיג און עהרליך. מעהר הענד צו דער אַרבייט, איז מעהר בּרכה פֿאַר דאָס הויז, איהר זייט אָבער מיעד פֿון וועג, עס איז פֿאַר אייך צייט צו רוהען, אויך איז עס שוין רעכט שפּעט. געהן מיר איצט שלאָפֿען, און אם־ירצה־השם מאָרגען וועלען מיר זיך וויטער פֿיהרען אונזער געשעפֿט.

אַזוי רעדענדיג נעהמט ער מיך ביי דער האַנד און פֿיהרט מיך אין אַ קאַמער, וועלכע איז געוועזען פֿאַר מיר בעשטימט. דאָרט געפֿין איך שוין אַלעס אָנגעגרייט — און איך בין זאָגלייך איינגעשלאָפֿען.

עס איז געוועזען איין טיעפֿער זיסער שלאָף, און איך האָב נאָך דערצו געהאַט איין אַנגענעהמען חלום. אין חלום צייגט זיך מיר מיין אור־עלטער־פֿאָטער, דוד המלך מיט דער האַרפּע, ער לעגט מיר אַ קראַנץ אויפֿ'ן קאָפּ און זאָגט: דער לאָרבערקראַנץ וועט דיך צו דיין גליק פֿיה־רען. דורך איהם וועלען צוויי שענע פֿלאַנצען זיך פֿעראייניגען, צוויי צווייגליך פֿון יהודה און ישׂראל וועלען זיך צוזאַמענוואַקסען צום גליק און בּרכה פֿאַר ביידע...

די העלע שטראַהלען פֿון דער זון האָבען אין פֿריהען מאָרגען בעשיינט מיין קאַמער און מיך אויפֿגעוועקט פֿון שלאָף. אינים הויז האָט עס שוין געראָדערט פֿון טריט און שטימען. איך טרעט אַראָב פֿון בעט און געה צו צום פֿענסטער און עפֿען עס. פֿאַר מיר ליגט אַ ווייטעס ברייטעס קאָרנבעוואַקסענעס פֿעלד, אַ שטילער ווינד שוועבט איבער די פֿולע זאנגען, זיי שאָקלען זייערע געלע קעפּליך וועלכע בלישטשען פֿון די זונענשטראַהלען ווי לויטער גאָלד, איין געזאַנג פֿון פֿערבאָרגענע פֿייגעליך קלינגט ליעבליך פֿון אַלע זייטען. די זון האָט איהרע גאַנצע פּראַכט פֿערבראַכט אום די נאַטור קעניגליך אויסצופּוצען. איין היילינגעס ציטערן איבערפֿאַלט מיינע גלידער און וואַרמע טרעהרען טרעטען מיר אין די אויגען. טיעף געריהרט פֿאַל איך אויף די קניע און מיין האַרץ ערגיסט זיך אין אַ גליהענדעס געבעט צו גאָט. אַז איך האָב מיין תּפֿלה געענדיגט, הער איך ווי די הויזטהיר עפֿענט זיך און אַלע הויזלייט געהן פֿערביי מיין פֿענסטער, יעדער מיט זיין שניידמעסער אין דער האַנד.

(פֿאָרטזעצונג קומט)

ליטעראַרישע נייעס.

דער 15־יעהריגער יאָהרצייט פֿון סמאָלענסקין. אַ גרופּע מענשען וועלכע שעצען דעם נאָמען פֿון פּרץ סמאָלענסקין ז"ל האָבען געשיקט צו די יודישע צייטונגען דעם דאָזיגען בריעף:

י"ח שבט תר"ס האָט זיך געענדיגט דאָס 13־טע יאָהר זייט עס איז געשטאָרבען אונזער שרייבער פּרץ סמאָלענסקין ז"ל. וועמען עס איז נור בעקאַנט, וואָס עס האָט זיך געטהון אין דער יודישער וועלט די לעצטע 10 יאָהר, ווייס ווי סמאָלענסקין האָט געדינט דעם יודישען פֿאָלק אין דער ביטערער צייט. מיט זיין ענערגיע און אונערמידליכע אַרבייט האָט ער אונגעצונדען ליכט פֿון וויסען אין די פֿינסטערע פֿערוואָרפֿענע יודישע ווינקלען און האָט געשאַפֿען פֿיעל נייע אונערמידליכע פֿאָלקסקעמפֿפֿער ווי ער אליין. סמאָלענסקין האָט זיין גאַנץ לעבען געאַרבעט צוריקצו־קעהרען יודען אין זייער היילינג לאַנד און פֿאַר זיין געטריישאַפֿט דער אידעע האָט ער פֿיעל געליטען און פֿערבראַכט זיין לעבען אין שרעקלי־כער נויט. אויף דעם קבר פֿון דעם מענש איז נישטאָ קיין רעכטע מצבה, סמאָלענסקין איז געשטאָרבען אין מעראַן ווייט פֿון דער היים, איינינע מענשען האָבען איהם בעגלייט אויף דעם בית־עולם, און קיינער האָט נישט דערמאַנט וואָס ער האָט געטהון פֿאַר זיין פֿאָלק, זיין טויט איז געוועזען אַזוי פֿינסטער ווי זיין לעבען, אַ גרופּע פֿון יונגע מענשען אין אָדעס האָבען בעשלאָסען אַרויסצוגעבען צום זכר פֿון זיין 15־יעהריגען יאָהר־צייט אַ זאַמלונג פֿון אַרטיקלען אין העברעאיש, רוסיש און זשאַרגאָן וועגען סמאָלענסקין.

דער אינהאַלט פֿון די אַרטיקלען וועט זיין: די טהעטיגקייט פֿון סמאָלענסקין בּכלל, סמאָלענסקין אַלס בעלעטריסט, סמאָלענסקין אַלס פּובליציסט, סמאָלענסקין אַלס קריטיקער, סמאָלענסקין אַלס נאַציאָנאַליסט און זיין אויספֿיהרליכע ביאָגראַפֿיע. די רעדאַקציאָן פֿון דעם בוך האָט גענומען אויף זיך ה' מ. ל. ליליענבלום. די הכנסה וואָס וועט איינטראָגען דאָס בוך וועט געהן צו שטעלען סמאָלענסקין אַ מאָנאָמענט אין ארץ ישׂראל. אַרטיקלען פֿאַר דעם בוך בעט מען צו שיקען ה' ליליענבלום אין אָדעס.

געשיכטע פֿון דער יודישער קהלה אין לובלין. עס איז אַרויס פֿון דרוק אַ מאָנאָגראַפֿיע פֿון ש. ניסענבוים וועגען די געשיכטע פֿון יודען אין לובלין. האָטש די לובלינער קהלה איז איינע פֿון די עלטעסטע אין פּולין און האָט אַמאָל געשפּיעלט אַ גרויסע ראָליע אין דער מלוכה, פֿון דעסטוועגען איז איהר געשיכטע ביז יעצט וועניג בעקאַנט. ליידער האָט מען די עלטעסטע פּנקסים פֿון דער קהלה צוגענומען אין שטאָדט־אַרחיוו און זיי זענען דאָרט פֿערברענט גע־וואָרען, דער מחבּר האָט זיך נור בענוצט מיט דעם פּנקס פֿון דער חברה קדישא פֿון יאָהר 1684. דאָס בוך ענטהאַלט לעבענסבעשרייבונגען פֿון איינינע בעריהמטע פּערזאָנען אין לובלין, די אויפֿשריפֿטען פֿון גאַנץ אַלטע מצבות, און אויך אַ צעטיל פֿון אַלטע ספרים וועלכע האָבען זיך געדרוקט אין לובלין.

אויס מלחמות. דאָס בעריהמטע בוך „די וואָפֿען ניעדער" פֿון דער באַראָנין זוטנער צו פּראָפּאַגירען די אידעע פֿון שלום ווערט איבערגעזעצט אין לשון קודש פֿון ה. רומעלער.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

נייעם ! נייעם ! נייעם !

ד ע ר פ י ע ר פ א כ ע ר

ספר „שבט יהודה השלם" אין צווייא טהייל :

איבערזעצט פון ריכטיגע קוועללע און צוגעגעבען ניטצליכע אנמערקונגען פון יהושע מזה איז יעצט ערשינען פון דרוק אין דער זשארגאנישע שפראכע.

אינהאלט פערצייכניס פון ערשטע אבטהיילונג :

די יודישע ישועה	1
תולדות אבן ווירגא	3
צו די לעזער	7
למען דעת	24
גאטטעס הייליגע רייד	25
ביטערע דריי טעג	29
דער געהרגת'ער איז געקומען	31
די יודישע פערטרייבונג פון א"י	40
די עצה	68
די יודישע זרע המלוכה	72
דער יחוס משפחה	77
די אומזאנסטע פיינדשאפט	80
דאס בלוט איז טרייף	81
די צוויי פעלדמארשאלען	89
ספורים געגען די נאטור	92
רייך און שטא־ק	97
אגעגנבת'ער פסוק	101
דער גליק פון שבת	104
דיא דרייא רעליגיאנען	107
אלטע יודישע צרות	108
אצרה נאך אצרה	112
דיא צוויי טיראנישע ברידער	113
דער בארג גריזים	115
דער פאלשער ברודער	117
דער גרויסער טעות	120
אמוסר השכל	124
עלעפהאנטען מיט טהורמס	129
מדה כנגד מדה	133
דער רמב"ם	135
גרויסע צרות דורך אפאלשען משיח	136
אין גרעסטע סכנה	144
אנייער משיח מיט נייע צרות	145
אנייער תכשיט	150
דיא צווייא אהייערע שטיינער	151
טיטוס ביי די מויערן פון ירושלים	157
ביטערע רייד וויא גאל	163
דיא מוטער פון שיר ומליצה	165
תולה ארץ על בלימה	170
נפלאות הבריאה	172
דיא צמחים	175
דיא פארבען	176
דער בוים	177
דיא שטארקע חושים	177
פאר וואס איז דער מענש שוואך	178
הים איננו מלא	182
דער קלוגער פערד	183
ווארום איז שנעע וויים ?	183
דער האגעל	184
דער רעגען	184
אפראגע אהן א ענטפער	185
דער גרעסטער פראש	192
צרות אהן אצייט	196
חלק שני	
דער צווייטער קונטרס	
דיא צווייטע קרייצפאהרער	195
דיא יודען אין דייטשלאנד	197
דער קד"ש רבי שמעון	199
דיא יודען אין דיא פעסטונגען	200
דעם קייזערס שטעלפארטרעטער	201
דער גרייסער זינדיגער	202
דער מערדער רודאלף	203
צו שפעט	204
די צרות זענען גרעסער געווארען	206
דיא יודישע מלחמה	207
רבנו תם	209
צוריק אהיים	210
די פאנאטיזמוס	212
ענדע מלחמה	213
דער דריטער קונטרס	
הקדמה	219
דער גאנצער ספור פון גזירות ת"ח ות"ט	
ענטהאלט 80 דרוק זייטען	223
דער פיערטער קונטרס	
דיא גזירות פון ליטא	269
הודעות	299

דער „שבט יהודה השלם" איז ארויס געגעבען אין א פראכט-פאללע אויסגאבע אוןביידע טהיילע (אין פיער אבטהיילונגען) קאסטען נור 55 קאפ', איך האפפע דאס ווער עם וועט דעם שבט יהודה השלם לעזען וועט זעהען און מודה זיין אז איך האב בעשטימט א קליינעם פרייז געגען זיין וויכטיגקייט. צו בעקומען ביי דעם פערלעגער מרדכי קאצענעלענבויגען בוכהענדלער אין ווילנא.

קירצליך וועט ערשיינען פון דרוק „דאס בית המקדש" (בנין אריאל) אין צוויי טהייל דער ערשטער טהייל, ענטהאלטעט א דייטלעכע בעשרייבונג פון דעם ערשטען בית המקדש וואס שלמה המלך ע"ה האט געבויט און פון דעם צווייטען בית המקדש וואס דיא עולי-בבל האבען געבויט. דער צווייטער טהייל ענטהאלטעט א דייטליכע בעשרייבונג פון דעם דריטען בית המקדש וואס הורדוס האט געבויט, איבערזעצט פון „תלמוד", „מדרשים" און „שבט יהודה", מיט 8 פראכטפאללע איילבילדער.

דער ספר וועט זיין אזעלטענע ערשיינונג אין דיא זארגאנישע ליטעראטור.

מיין אדרעססע:

M. Katzenelenbogen, Wilno.

פריילינגען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און נייהען אין אקורצע צייט דורך בריעף אין זארגאן, רוסיש אין דייטש. די מעטאדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. אויף תשובה א מארקע. ניט זוימט און פרעגט אן ביי :

Mme. Naiditsch, Dawid-Horodok, Gouv. Minsk, Russie.

נור מיט עטליכע רובל

קאן יעדער מענש ביי זיך אויפ'ן ארט א גוטע פרנסה איינפיהרען אזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך א בריעף געגען א 7 קאפ' מארקע.

אדרעסירען :

Mr. Naiditsch, Post-Restant, Warschau, Russie.

ציוניסטען אוהרען.

מארקע געזעצליך געשיצט.

א הרען אויס איינע דער בע-סטען גענפער אוהרען-פאבריקען. פראכטפאללעס אויסזעהן, גאראנ-טירט אייף 6 יאהר פיר דויער-האפטיגקייט אונד פינקטליכקייט אן א שום רעפעראציע. אויף ביידען זייטען דער קאפערטע און אוף דעם ציפערבלאט בע-פינדען זיך זעהר שענע עמאלירטע אויפשריפטען לויט אבענשטעהענ-דער אבבי דונג.

די אוהרען זינד פאבריציהרט פון איינער שווייצערישען פאבריק צים אנדענקען דעם באזעלער קאנגרעססעס אונד דאהער ביז-אנדערס אללען ציוניסטען צו עמפפעהלען.

נאך פראנקרייך אונד אמעריקא זינד פיעל אוהרען פערקויפט געווארען איך בין זיכער, דאס אלע קויפער ווערדען העכסט צופריעדען זיין.

פרייז פון ציוניסטען־אוהרען :

שטאהל אנקער איינע זייטע אפפען ערסטער קוואליטעט 9 רובעל.
„ „ „ עקסטרא „ 10 „
„ „ ביירע זייטען גערעקט „ „ 11 „
„ „ פיר דאמען „ 10.50

זילבערנע אנקער ביידע זייטען גערעקט :
„ שליסעל אויפצוג עקסט־א קוואליטעט 14 רובעל.
„ רעמאנטואר „ „ 15 „
„ פיר דאמען „ 13.50 „

צו יעדער אוהר ווירד צוגעגעבען גראטיס איינע פראכטפאללע קעטטע מיט קאמפאס מגן דוד פון עכטען אמעריקאנישען גאלד. די אוהרען ווערדען געשיקט פר. נאכנאהמע נאך עמפאנג 2 רובעל אנגאבע.

די הויפטנידערלאגע דער ציוניסטען אוהרען פיר גאנץ רוסלאנד און פאלען איז ביי

ש. בודראצקי, ווארשא, גראניצשנא שטר' 6.

Sz. Budrazki, Warszawa, ul. Graniczna 6.

יי"ש לחג הפסח למהדרין ולמבינים.

היי"ש שלי ב"ה נודע כבר בטוב טעמו וריחו ובזך מראהו וכן ביתרון הכשרו (כל הפועלים והעוסקים אצלי המה מאחבנ"י) כמו שיעידו ויגידו הגאונים והצדיקים : מו"צ דק"ק הוראדנא,
ה"ר מרן ר' ברוך מרדכי ליבשיטץ זללה"ה אב"ד דק"ק שעדלעץ.
ה"ה מרן ר' אליהו חיים מייזיל שליט"א אב"ד דק"ק לאדז.
אדמו"ר ר' גרשון הינך זללה"ה מראדזין.
ה"ר מרן ר' יוסף דובער זללה"ה אב"ד דק"ק בריסק.
ה"ה מרן ר' חיים הלוי סאלאווייציק שליט"א אב"ד דק"ק בריסק.
ה"ר מרן ר' יצחק אלחנן ספעקטאר זללה"ה אב"ד דק"ק קאוונא.
ועוד ועוד.

כל הקונים יוכלו לקבל היי"ש בבקבוקים חבושי פסים, בני 1/20 1/10 ההין, ישר מהזאוואד שלי מוכן למכירה ישר לידיהם ואינו נחוץ לשלחו להקאזיאני סקלאד.

הקונים הפרטים יקבלו את היי"ש פסח שלי וכן מנוקה וישן בכל הרינסקע פאגרעבין וטראקטירין הגדולים וכן יוכלו לקבל ישר מהזאוואד שלי אך לא פחות מהין שלם (20 בקבוקים בני 1/20 ההין).

☞ הקונים ידרשו כי על הבקבוקים יהיה העטיקעט שלי ממראה מגן דוד וכן על כל בקבוק נדבק הכשר מהרבנים הגאונים הנ"ל וישימו נא זאת הדורשים יי"ש פסח אל לבם.

נאום דובער בהגאון מוהר"ר מרדכי גימפל זללה"ה יפה.

פיר די אבאנענטען פון „יוד" ❀ ❀ ❀ ❀ ❀

די „יודישע פאלקסגעשיכטע" פון פראפ' גרעטץ אין 4 טהייל, וועלכע קאסטעט 4 רובל, בעקומען די אבאנענטען פון „יוד" פיר נור 1 רובל, פארטא 50 קאפ.

צו לערנען און צו בעקענען זיך מיט דער געשיכטע פון אונזער פאלק — איז א חוב קדוש אויף יעדען יודען. נאך אידער יודען זענען העריין געקימען אין ארץ ישראל האט זיי משה רבנו ע"ה אנגעזאגט: „וזכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", „איהר זאלט געדענקען די אלטע צייטען און זאלט פערשטעהן וואס עס האט גע-טראפען אין יעדען דור, פרעג דיין פאטער וועט ער דיר דערצעהלען, דיינע אלטע לייט וועלען זיי דיר זאגען". דעם בעפעהל איז גאנץ גרינג צו פערשטעהן, דען ווער נאך האט אזוי נייטהיג צו קענען זיין געשיכטע ווי דאס יודישע פאלק? וואו נאך קען דער יוד אזוי פיעל שעפען אמונה, בטחון, מוטה, טרייסט און האפנונג ווי אין דער געשיכטע פון זיין פאלק?

נאר דער וואס לערענט די יודישע געשיכטע ווייס וויפיעל צרות יודען זענען איבערגעקומען, וויפיעל מאל דאס יודישע פאלק איז שוין געוועזן אין סכנה, דאס די שונאים האבען געמיינט אז דאס גאנצע פאלק געהט שוין אונטער, און עס וועט ניט בלייבען קיין זכר פון יודען, און דער שומר ישראל האט אונז דאך מציל געוועזן און געלאזט לעבען ביז אויף דעם היינ-טיגען טאג! נאר דער וואס קען די יודישע געשיכטע ווייס, אז די יודען זענען ניט שטענדיג געוועזן נע-ונד'ניקעס, שנארער ביי פרעמדע טישען, נאר זיי זענען אויך א מאל געוועזן שענע בעלי-בתים אין זייער אייגען לאנד; אז דאס יודישע פאלק האט זעהר פיעל געשאפען פאר דער גאנצער מענשהייט, אז דאס יודישע פאלק האט הערויסגעגעבען פיעל גרויסע מענשען וועלכע האבען בעלויכטען די גאנצע וועלט מיט זייער תורה, מיט זייער חכמה, גוטע מדות און מעשים טובים! נאר דער וואס קען די יודישע געשיכטע ווייס און פערשטעהט, אז דער פרט, דאס הייסט יעדער איינצעלנער יוד, איז אבהענגיג פון כלל, פון גאנצען פאלק ישראל, אזוי ווי יעדער אבר ביי א מענשען איז אבהענגיג פון גאנצען גוף, און דעריבער, אז דער גוף איז חלילה קראנק מוז יעדער אבר פיהלען דעם ווייטאג און קען נור דאן געזונד ווערען ווען דער גאנצער גוף ווערט געזונד.

ביי יעדער אומה ולשון שטעהט די געשיכטע פונ'ם פאלק אויף דעם ערשטען פלאן. אין זייערע קינדערשולען ווערט אלער-ערשטענס געלערענט די געשיכטע פון זייער פאלק, און דעריבער קענען טאקי זייערע טאטעס און מאמעס, זיהן און טעכטער זייער געשיכטע קלאר. זיי ווייסען, ווער עס זענען געוועזן זייערע גבירים, זייגרע גרויסע לייט, זייערע שרייבער, זייערע חכמים, זייערע משוררים (פאעטען), זייערע בעלי טובות, און אלע וואס האבען פערזארגט זייער פאלק אין פערשידענע צייטען. נאר ביי אונז יודען, לײדער, האט מען דאס אין גאנצען פערנאכלעסיגט. ניט נור אונזערע ווייבער און טעכטער, נאר אפילו אונזערע זיהן וואס לערנען די געשיכטע פון אזוי פיעל פעלקער, דארונטער אזעלכע וואס זענען שוין לאנג אונטערגעגאנגען, ווייסען ניט דאס מינדעסטע פון זייער **אייגענער** געשיכטע; אויך דער גאנצער המון ווייס ניט מעהר ווי איינינע שוואכע זכרונות וואס זענען איהם איבערגעבליבען דורך די ימים טובים און העניתים; נאר אויך די זכרונות ווערען פון טאג צו טאג שוואכער.

פיהלענדיג דאס אלעס האט „חברת אחיאסף" בעשלאסען צו געבען די **אבאנענטען פון „יוד"** די מעגליכקייט, זיי זאלען בעקומען א פאלשטענדיגע פאלקס-געשיכטע אין א לייכטער פערשטענדליכער שפראך פיר

☛ א גאנץ קליינעם פרייז: 1 רובל. ☚

צו דעם צוועק האט „חברת אחיאסף" אבגעקויפט ביי דעם הערויסגעבער פון „פראפ' גראטץ'ס יודישע פאלקס-געשיכטע" א גרויסע צאהל עקזעמפלארען

אויסשליסליך פיר די אבאנענטען פון „יוד".

די געשיכטע ענטהאלט 75 בויגען גרויס פארמאט אין 2 בענדער (יעדער באנד 2 טהייל), זעהר שען געדרוקט און אויף א שענעם פאפיר. און זי ליגט שוין גרייט פיר די **אבאנענטען פון „יוד"**

אלע 4 טהייל נור פיר 1 רובל.

דאס זענען די בעדינגונגען:

1) יערער אבאנענט וואס בעצאהלט באלד די 5 רו"כ פיר דאס גאנצע יאהר 1900 זאל אזוי גוט זיין צושיקען צו-זאמען מיט די 5 רו"כ אויך דען פרייז פיר די געשיכטע, וועט מען איהם זי באלד הערויסשיקען.

2) די וואס האבען שוין העריינגעשיקט די 5 רו"כ פיר דעם „יוד" אויף דעם יאהר 1900, דארפען אונז נור שרייבען א אפען קארטיל, דאס זיי פערלאנגען די געשיכטע (נאר זיי זאלען צושרייבען דעם נומ' פון זייער אדרעס), וועלען מיר זי באלד הערויסשיקען פער נאכנאהמע, און עס וועט נור צוגערעכענט ווערען 10 קאפ' פיר די נאכנאהמע קאסטען.

3) די יעהרליכע אבאנענטען וואס צאהלען אויס די 5 רו"כ אין ראטעס, וועלען קענען בעקימען די געשיכטע צום ביליגען פרייז, נאכדעם ווי זיי וועלען איינצאהלען די צווייטע ראטע און וועלען מוסיף זיין דעם פרייז פיר די געשיכטע.

קורץ געזאגט, אלע וואס וועלען האלטען דעם „יוד" דאס גאנצע יאהר 1900 וועלען בעקומען די פאלקס-געשיכטע בלויז פיר 1 רובל, און דער אונטערשיד איז נור, דאס די וואס בעצאהלען באלד פיר דאס גאנצע יאהר בעקומען אויך באלד די געשיכטע און די וואס צאהלען אין ראטעס וועלען בעקומען אביסעל שפעטער.

פאר אנדערע ניט אבאנענטען פון דעם „יוד", בלייבט דער פרייז ווי פריהער 4 רו"כ אויסער פארטא.

אדרעסע:

Издательство „АХІАСАФЪ“,
ВАРШАВА (Почтовой ящикъ Nr. 25)